

dünyaya bakış

Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi

Fiyatı: 2000 TL. *(KDV Dahil)*

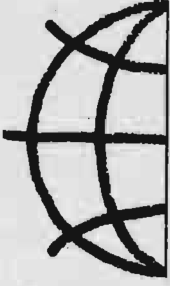
- **Ekonomik Güvenliğe Doğru** / *Yuvarlak Masa*
- **İKP'nin Gerileyişi Kaçınılmaz Değildir** / *R. Trivelli*
- **Önyargısız Bir Diyalog İçin** / *D. Arthur*
- **Feminizm ve Komünistler** / *B.Curthoys*
- **Etnik Duyguların Kaynağı** / *Söyleşi*

Mayıs 1989 **13**

dünyaya bakış

Aylık
Sosyalist
Çeviri
Dergisi

Dünyaya Bakış, Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi
Sahibi: Su Basın Yayın Ticaret ve Sanayi A.Ş. adına Şefik Çalık □ **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Zeki Demirhisar □ **Yönetim Yeri:** Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok. No: 8 Selimbey İş Hanı, K.2 Çemberlitaş-İstanbul □ □ **Kapak Baskı:** Kent Basımevi □ **İç Baskı:** Anıl Ofset **Dağıtım:** Etkin Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari Sok. No: 5 Tel: 513 77 10 Cağaloğlu-İstanbul **Abone Koşulları:** (Yurtiçi) 6 aylık 10.000 TL., 1 yıllık 20.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 20 DM, 1 Yıllık 40 DM B.Almanya Temsilcisi: Bahattin Erdem
Hesap No: 2933 Yapı ve Kredi Bankası, Çemberlitaş Şubesi-İstanbul
Döviz Hesap No: 30100/30498 TC. Ziraat Bankası Çemberlitaş Şubesi-İstanbul

dünyaya bakış

AYLIK
SOSYALİST
ÇEVİRİ
DERGİSİ

İçindekiler

mayıs 1989/13

SOVYET – AMERİKAN ASKERSEL DİYALOĞU

Orgeneral Nikolai CHERVOV
Sovyet Silahlı Kuvvetleri
Genel Kurmay Daire Başkanı

Çok uzun bir süre boyunca, dünyanın geri kalan kesimlerinin çıkarları açısından da yaşamsal bir önem taşıyan Sovyet-Amerikan ilişkileri, çelişki temasına dayandı. Son yıllarda ise ilişkilerin düzelmesi yolunda belirgin bir değişim gerçekleşmektedir. 1988 Aralık'ında Mihail Gorbaçov'un New York'ta Ronald Reagan ve George Bush ile yaptığı görüşmeler, bu değişimi hızlandırdı ve her iki tarafın da aralarındaki ilişkilerde yapıcılık süreklilik, denge ve önceden bilinebilirliğe önem verdiklerini gösterdi.

İki güç arasındaki politik görüşmelerde, askersel kurumlar arasındaki ilişki ve diyalog önemli bir rol oynayacaktır. Bu diyalog, 16-17 Mart 1988'de SSCB Savunma Bakanı General Dmitry Yazov ile ABD Savunma Bakanı Frank Carlucci'nin İsviçre'de Bern'deki toplantılarıyla başlamıştır. Böylece savaştan sonra ilk defa ülkelerinin güvenliğinden ve savunmasından doğrudan sorumlu olan bir Sovyet ve bir Amerikalı yüz yüze bir görüşme yapmışlardır. Buradaki konuşmalar Sovyet ve Amerikan askeri personeli arasında bir dizi görüşmeyi başlatmıştır. Frank Carlucci Mayıs ve Ağustos 1988'de Moskova'yı iki kere ziyaret etmiş, Donanma Bakanı Edward Aldridge, 1988 Haziran'ının başlarında SSCB'ye gitmiştir. 5-11 Temmuz 1988 tarihleri arasında Birleşik Kuvvet Komutanları Başkanı Amiral William Crowe'un daveti üzerine Mareşal Sergei Akhromeyev başkanlığında, Sovyet Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlarının da içinde bulunduğu bir Sovyet heyeti Birleşik Devletleri ziyaret etmiştir.

Bir kaç yıl önce böyle bir olayı hayal etmek bile güçtü. Oysa Sovyet-Amerikan zirvesi ile, iki savunma bakanlığı yetkililerinin katıldığı Bern toplantısı ve onu izleyen toplantılar gerçekleşebilmiştir. Üst düzeyde görüşmeler; ikili ilişkilerde düzelme doğrultusundaki değişim; özellikle orta ve kısa erimli füzelerin ortadan kaldırılmasına yönelik anlaşmanın imzalanması ve yürürlüğe girmesi; nükleer bir savaşta kazanma diye bir olgunun söz konusu olamayacağının, SSCB ve ABD'nin nükleer veya konvansiyonel bir savaşta kesinlikle yer almaması gerekliliğinin belirtilmesi; sonuç olarak da ABM Anlaşmasının 1972'deki orjinal şekliyle uygulanması

şartına bağlı olarak, stratejik saldırı silahlarında planlanan yüzde 50'lik azaltmanın çeşitli yönlerine ilişkin anlaşmalar; bütün bunlar, iki ülkenin askersel yapıları arasında uygulamaya yönelik bir diyaloğun başlamasını sağlamıştır.

Bu görüşmelerde ana hedef, askersel politikanın ve teknolojinin derinlemesine tartışılmasıyla, iki ülke arasında askersel konularda güvenin, daha iyi bir anlayışın, askersel dengede istikrarın ve daha fazla bilgilendirmenin sağlanmasıdır. Dmirty Yazov Bern'de bir basın toplantısında şöyle söylemiştir: "Toplantının ana amacı, Sovyet-Amerikan ilişkilerinin askersel yönlerinde daha iyi bir anlayışın oluşturulması, çağımızın kilit sorunu olan nükleer bir savaşın engellenmesi ve silahlanma yarışına son verilmesi için bir çözüm bulunmasıdır."

Sovyet liderleri, Sovyet-Amerikan ilişkilerinin iyileştirilmesi politikasını kararlılıkla uygulamaktadırlar. Yanılsamalara düşmeden gerçeklerden hareket ederek, varolan sorunları ve kapsamlı çelişkileri gözönüne almaktadırlar. Bu anlayış, Sovyetlerin güvenlikli bir dünya kurulması ve savaş tehdidinin ortadan kaldırılmasına ilişkin konseptinln esaslarıdır.

Sovyet görüşmeciler, Amerikalı katılımcıların doğru anlaması ve uygulamaya yönelik sonuçlar çıkarabilmeleri için, Sovyet askersel politikasını somut gerçeklere dayandırarak, ayrıntılı olarak açıklamışlardır. Gündemdeki kilit sorun, *devletlerin askersel doktirinlerinin karakteri* yani, silahlı kuvvetlerin şimdiki yapılarının ve ilerideki gelişmelere ilişkin yönelimlerinin dayandığı askersel politikaların ideolojik temelleriydi. Bu az sayıdaki görüşmelerden, askersel gerginliğin azaltılabilmesi için doktrinlerin nasıl düzeltilmesi gerektiğine ilişkin sonuç elde etmeyi beklemek oldukça zordu. Böylesi bir çaba şüphesiz ki zaman istiyor ve tarafların askersel uzmanları arasında kalıcı bir ilişki mekanizmasının oluşturulmasını gerektiriyor.

Bern'deki toplantıya, savunma bakanları böylesi bir mekanizma düşüncesiyle geldiler. Üzerinde anlaşılan bir çalışma programı, önemli ikili görüşmeleri, silahsızlanma ve güvenlikle ilgili askersel-politik ve askersel-teknolojik sorunlara ortak çözümler sağlayacaktır.

Amerikalılara, Sovyet askersel düşüncesinin mantığının, savaşı önleme ve savunmayı yeterli düzeyde koruma hedefini temel alan *Sovyet askersel savunma doktrininden* kaynaklandığı anlatıldı. Bizim bu ilkeye ilişkin anlayışımızın eşitliği, eşit güvenliği, askersel faaliyetlerin ve silahlı kuvvetlerin yapılarıyla yayılımının değiştirilmesini, insan ve silah gücünde zorunlu azaltmayı ve bunların yakından denetlenmesini gerektirdiği anlatıldı.

Amerikalı görüşmeciler, Sovyet askersel doktrininde veya silahlı kuvvetlerin organizasyonunda önemli bir değişiklik görmediklerini, SSCB ve Varşova Paktı'nın hâlâ konvansiyonel silahlanma yolunda olduğunu, bu nedenle bizim askersel doktrinimizin pratik uygulamalarından emin olmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca askersel doktrinin karakterinin bir göstergesi olması gereken Sovyet askersel faaliyetlerinin incelenmesinden de doyurucu bir kanıt elde edemediklerini söylemişlerdir.

Mareşal Akhromeyev, ABD'yi ziyareti sırasında, Amerikan tarafının yaklaşımlarına cevap olarak, perestroyka ile birlikte Sovyet askersel doktrininin hem biçim hem de içerik olarak savunmaya yöneldiğini açıkladı. Sovyet askersel doktrini, içerik yönünden her zaman savunmaya yönelikti, fakat biçim yönünden hem savunma hem de saldırı operasyonlarına elverişliydi. Doktrinimizin ve stratejimizin bütünüyle savunmaya yönelik olması için şimdi yeniden yapılanma içindeyiz ve konseptlerimizi gözden geçiriyoruz. Askersel eğitimde kullandığımız yöntemlerin, özellikle Batı Avrupa ülkelerinde kaygı yarattığını anladık. Yeni doktrinimiz doğrultusunda silahlı kuvvetlerimizin yapısını yeniden organize ediyoruz. Bu zaman alacaktır, fakat ana unsur şudur ki; güç indirimleri, gerginliğin azalması ve savunma doktrininin tüm yönleri ile uygulanabilmesi ancak karşılıklılık temelinde olabilir. İşte bunun için görüşme masasına oturmalıyız.

Amiral Crowe, Akhromeyev'in Sovyet askersel doktrinine ilişkin tebliği üstüne düşüncelerini gazetecilere açıklarken; askersel yayılım, silahlı kuvvetlerin kullanımı, politik ve askersel koşulların değerlendirilmesi ve bunların hizmetlerinin gereksinimleri üzerine Sovyet konseptlerini ilgiyle dinlediğini söyledi. Bazı farklılıklar ve yanlış anlamalar olduğunu, fakat bunların anlaşılmasında ve daha fazla ilerlemek için bir temel hazırlanmasında başarılı olduğunu belirtti. Mareşal Akhromeyev'in bir süre daha bekleme ve gelişmeleri yakından izleme önerisinin kendisinin kaygılarını ve itirazlarını giderdiğini söyledi.

Amiral Crowe çok fazla beklemek zorunda kalmadı:7 Aralık 1988'de, Mihail Gorbaçov iki yıl içinde tek yanlı askersel güç indirimi uygulanacağını bildirdi: Ordudan 500 bin asker azaltılacaktır ve SSCB'nin Avrupa'daki topraklarında ve Avrupalı müttefiklerinin topraklarında 10 bin tank, 8.500 ağır silah, 800 savaş uçağı indirime gidilecektir. Bu büyük indirimlerle birlikte özellikle NATO birliklerine yakın olan Sovyet askersel güçlerinin yapısında önemli değişiklikler yapılacaktır. Öncelikle, saldırı potansiyeli, Batı'da kaygı uyandıran silahlarda ve askersel teknolojide indirime gidilecektir. İkinci olarak, altı tank bölüğü DAC, Çekoslovakya ve Macaristan'dan çekilecek ve başka bir yere aktarmak yerine hizmet dışı bırakılacaktır. Üçüncü olarak, bağlaşıklarımızın topraklarındaki bölükler, tankların geri çekilişine uygun olarak yeniden örgütlenecek ve tamamiyle savunma niteliğine dönüştürülecektir. Saldırı ve istihkam bölükleri silahları ve donanımlarıyla bu ülkelerden çekileceklerine göre, Batı Avrupalıların kuvvetlerimizin saldırgan yapısına ilişkin korkuları sona ermelidir. Varşova Paktı tarafından kuvvetlerinin NATO ile doğrudan karşılaştığı alanlarda askersel kapasitesi düşük bir bölge oluşturulacaktır. Ve saldırı niteliği taşıdığı varsayılan büyük miktarlardaki konvansiyonel silahlar geri çekilecektir.

Geri kalan kuvvetlerin yeniden yapılanması, silahlı kuvvetlerin örgütlenmesinde *Sovyet savunma doktrininin pratikte uygulanması* anlamına gelmektedir. Doktrinin politik ve askersel-teknolojik yönleri şimdi genel bir savunma yönelimi ile beraber işlenmektedir.

Pekçok ABD lideri, Sovyetler Birliği tarafından açıklanan indirimleri, mantıklı bir yeterlilik temeline dayanan bir savunma doktrinin uygulanışında içtenliğin pratik bir kanıtı olarak kabul etmişlerdir. Amiral Crowe, Sovyet saldırı sistemlerinin geri çekilmesini askersel durumu değiştirecek ve saldırı-uyarı zamanını da önemli ölçüde etkileyeceğine inanmaktadır. CIA Direktörü William Webster, açıklanan önlemlerin Varşova Paktı'nın Batı'ya sürpriz bir saldırı yapabilme olanağını ciddi biçimde azaltacağını söylemiştir.

Amerikalı temsilcilerle yapılan görüşmelerde, Sovyet tarafı, Amerikan askersel faaliyetlerinin mantığı ve rasyonalitesi hakkında daha iyi bilgi sahibi olmaya ve Sovyetler Birliği ile Varşova Paktı'nın önerilerinin ABD ve NATO tarafından kabul edilmemesinin ve barışa ilişkin bir çok önerimizin yıllardır yanıtsız kalmasının nedenlerine ilişkin net bir açıklama elde etmeye çalışmışlardır.

Ne yazık ki bir çok sorumuza yeterli yanıtlar alabilmiş değiliz. Amerikalı görüşmeciler kendi askersel doktrinlerinden ve onun savunma niteliğinden ayrıntılı olarak sözetmişler fakat gösterebildikleri kanıtlar yine de doyurucu olmamıştır. Örneğin Frank Carlucci, Moskova'da Genel Kurmay Askeri Akademisi'nde yaptığı konuşmada, bunun temel kanıtının Amerikan demokrasisinin doğasında ve Amerikan toplumunun açıklık politikasında olduğunu söylemiştir. Ona göre, demokrasi ve özgürlük, saldırgan bir politika yürütmeyi ve bir saldırı doktrinini uygulamayı olanaksız kılmaktadır. SSCB için böylesi genellemeler konu olarak zor kabul edilebilir. Bizim istediğimiz silahlı kuvvetlerin organizasyonuna ve dağılımına ilişkin gerçeklerdir.

ABD silahlı kuvvetlerinin "nükleer caydırıcılık" kavramına bağlılığı ve nükleer silahları ilk kullanan oluşu, nükleer bir savaşı kazanma hedefleri, konvansiyonel silahlara ilişkin "ileriye yönelik savunma" biçimindeki saldırı kavramı, "düşük yoğunlukta çatışmalar" üzerinde ısrarla duruşu, Amerikan askersel doktrininin savunmadan çok saldırı amaçlı olduğunu gösteriyor. Amerikalıların bizim endişelerimizi gidermek için yapmaları gereken hâlâ çok fazla şey var.

Yukarıdaki toplantıların gündemindeki bir diğer önemli konu da silahların sınırlandırılmasında ve azaltılmasındaki sorunlar bütünlüğüydü. Amaç iki ülkenin dışişleri bakanları arasında kurulacak bir diyaloğun ya da görüşmelerin yerini tutabilmek değil, fakat bu alanda daha acil sorunlara çözüm bulunabilmesine katkıda bulunabilmekti.

Bern'de *stratejik saldırı silahlarında yüzde 50 indirim* üzerine yapılan görüşmelerin başarısı değerlendirildiğinde, iki savunma bakanı da denizden fırlatılan nükleer cruise füzeleri (SLCM)nin izlenmesi yöntemleri üzerinde karşılıklı anlaşmaya varmışlar ve savaş gemilerindeki nükleer silahların varlığının birlikte denetlenmesinin gerçekleştirilmesine ilişkin bir öneri üzerinde tartışmışlardır. Bu, Washington zirvesinde tarafların nükleer SLCM'lere bir üst sınır konulması, etkili ve karşılıklı kabul edilebilir denetleme yöntemlerinin işlemesi için alınan kararın uygulanmasında yararlı olacaktır.

Tartışmalarda *konvansiyonel silahlar* konusuna gelindiğinde, bizim askersel kadrolarımız, Avrupa çapındaki yeni görüşmelerin özel önemi ve Sovyetler Birliği'nin, karşılıklı dengesizlikleri ve asimetrileri (bakışımsızlıkları) gidermek de dahil, her konuyu ayrıntılı biçimde görüşmeye hazır olduğu üzerinde ısrarla durmuşlardır. Sovyetler Birliği savunma bakanı, Bern'de, NATO'nun ve Varşova Paktı'nın, bir bütün olarak ve tek tek ülkelerin birbirlerinin silahlı kuvvetlerine ilişkin gerçekleşebilir bir bilgi alışverişi üzerinde tartışılmasını önermiştir. Böylesi bir bilgi alışverişi, iki ittifak arasında doğru bir güç karşılaştırması için açıklık getirecek ve Viyana toplantısında alınan kararlar doğrultusunda, Avrupa'daki kuvvetlerin ve konvansiyonel silahların azaltılmasına ilişkin görüşmeler için sağlıklı bir başlangıç noktası oluşturacaktır.

Bizim askersel gerginliği büyük ölçüde azaltmayı ve devletlerin askersel potansiyellerini bütünüyle savunma düzeyine indirmeyi amaçlayan *Avrupa'da silahsızlanma* için programımız, ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Sosyalist ülkelerin anlayışına göre, Avrupa'da askersel gerginliğin azaltılması, güven ortamı oluşturucu bir önlemler bütünlüğü ile birlikte olacaktır ve bu önlemler ani çatışmaların ortaya çıkmasını önlemek üzere planlanmalıdır. Önlemler, iki bağlaşık arasındaki temas bölgesinde silahlı kuvvetlerin ve silahların yoğunluklarını anlaşma düzeyine indirmeyi, tehlikeli saldırı silahlarının bu temas bölgesinden kaldırılmasını, Varşova Paktı ve NATO arasında nükleer silahlardan arınmış bir koridor oluşturabilmek için bu bölgeden bütün nükleer silahların çekilmesini içermektedir.

Bu sorunlar üzerine tartışılırken, ABD savunma dairesi yetkililerinin Varşova Paktı'nın ve NATO'nun askersel potansiyellerine ilişkin tek yönlü yaklaşımları bizi şaşırttı. Sadece Varşova Paktı'nın üstünlüğe sahip olduğu kara kuvvetleri, özellikle tanklar dikkate alınırken, ABD ve NATO'nun SSCB ve müttefiklerine göre daha üstün durumda olduğu deniz ve hava kuvvetleri bir tarafa bırakılıyordu.

Tarafların deniz kuvvetlerinin görüşme gündemine getirilmesi gerekliliği, savunma bakanları toplantısında ısrarla vurgulandı. Günümüzde deniz çatışmalarının riski karadaki kadar yüksektir ve Avrupa kıtasını kuşatan sularda donanmaların miktar ve faaliyetlerini sınırlamak kıtadaki durumu iyileştirecektir. Fakat kara kuvvetleri arasında silahlı çatışma düzeyini azaltmak için ciddi önlemler planlanırken ve kara kuvvetlerinin faaliyetleri Stockholm Belgesi'ne uygun olarak izlenirken, denizdeki gerginlikler varlığını korumakta hatta artma eğilimi göstermektedir.

Carlucci, ABD'nin donanmasını geliştireceğini ve bunun, caydırıcılık ilkesini sürdürebilmek için diğer silahlı kuvvetler ile birlikte kullanacağını belirtmiştir.

Bu arada ABD deniz kuvvetleri ve SSCB'nin çevresindeki üsler ülkemiz için gerçek bir tehlike oluşturmaya devam etmektedir. ABD'nin 15 carrier grubu, Sovyet topraklarındaki hedeflere ulaşabilecek güçlü deniz ve hava kuvvetleridir. Bu nedenle Amerikalıların deniz kuvvetlerinin sadece ABD'nin ticaret yollarının ve haberleşmesinin korunmasına yönelik oluşturulduğunu söylemeleri geçerliliğini yitirmektedir. Eğer niyetleri gerçekten bu ise, donanmayı saldırıdan savunmaya yönelik

bir yapıya dönüştürmeleri gereklidir. Washington bunun yerine donanmanın saldırı potansiyelini arttırmaktadır.

Sovyet tarafı, NATO'nun ortadan kaldırılan Amerikan orta ve kısa menzilli füzelerin yaratacağı boşluğu "telafi etme" planlarının yarattığı kaygıyı da belirtmiştir. Bu durum INF anlaşmasının ruhuna aykırıdır. Ve Avrupa'da askersel gerginliği azaltmaya yönelik görüntüde şüpheli bir ortam yaratmaktadır. Sovyetler Birliği'nin bu planlara ilişkin kaygıları çok net bir anlatımla belirtilmiştir.

Kimyasal silahların güvenilir bir uluslararası denetim altında kapsamlı bir şekilde yasaklanması ve imha edilmesi için bir anlaşmanın zaman geçirilmeksizin yapılmasına ilişkin isteğimiz vurgulanırken, Sovyet delegeleri, ABD'nin bir yandan bunu kabul ettiğini bildirip bir yandan da binary gazları gibi yeni tip kimyasal silahlar üretmeye başlamasındaki tutarsızlığı gösterdiler. Buna karşın anlaşma henüz imzalanmamış bile olsa, Sovyetler Birliği bu yıl kimyasal silahlar stokunu imha edeceğini bildirmektedir.

İki gücün silahlı kuvvetleri arasındaki tehlikeli olayları önlemek, uluslararası ilişkilerde güven ortamını güçlendirmek, karşılıklı anlayış ve dengeyi oluşturabilmek için çok önemlidir. İki savunma bakanı, Bern'de böylesi olayları önlemek için ilkeler ve denetimler oluşturulması gerektiği konusunda anlaşmışlardır. Bir denetim mekanizması, yürürlükteki Sovyet-Amerikan anlaşmalarının yerine geçmek veya bunlara müdahele etmek anlamına gelmemektedir; deniz aşırı veya denizdeki olayları önlemek amacıyla yapılan 1972 anlaşması ve gizli füzelere ilişkin anlaşma da bunlar arasındadır.

Mareşal Akhromeyev ve Amiral Crowe, savunma bakanlarının yönergeleri uyarınca bu sorun üzerinde ayrıntılı olarak tartışmışlar ve kendilerinin yönetimi altında olası tehlikeli askersel faaliyetleri araştıracak ve denetimi için öneriler getirecek ortak bir çalışma grubunun kurulmasına karar vermişlerdir. Bu grup, ilk toplantısını Ekim 1988'de Wasington'da, ikincisini de geçen Aralık'ta Moskova'da yapmıştır. Yoğun geçen görüşmelerde tehlikeli askersel faaliyetlerin önlenmesi ve böyle durumlarda, tarafların çalışmalarını desteklemek için bir denetim mekanizmasının oluşturulmasına ilişkin öneriler getirmek amaçlanmıştır. Bu önerilerin, Amiral Crowe'un 1989 yazında SSCB'yi ziyareti ile yürürlüğe girmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır.

Global savunma tipi stratejik denemelerin karşı tarafa bildirimi de askersel alanda karşılıklı anlayışın sağlanması anlamını taşımaktadır. Savunma bakanları, denemelerin, özellikle de stratejik uzay araçlarına ilişkin denemelerin karşılıklı bildirimi üzerinde anlaşmışlardır.

Mareşal Akhromeyev'in ABD'yi ziyareti sırasında taraflar, 1990 sonuna kadar yapılacak bir askersel temaslar planı ve bunun yürürlüğe girmesi konusunda anlaştılar. Almanya'daki Sovyet silahlı kuvvetleri genel komutanı ile ABD'nin Avrupa'daki kara kuvvetleri komutanı arasında görüşme, Sovyet hava, kara ve deniz

komutanlarının ABD'yi, Amerikan hava, kara ve deniz komutanlarının SSCB'yi ziyaretleri planlanmıştır. Sovyet ve Amerikan savaş gemileri liman değişimi yapacaklar ve atletler, askeri tarihçiler, askeri akademisyenler, tıp personeli değişimleri ve çeşitli ilişkiler gerçekleştirilecektir. Moskova ve Washington'daki askeri ateşeliklerin ve kadrolarının çalışmalarını düzeltmek ve bunlara karşı tarafın tesislerini ziyaret edebilmeleri için daha fazla olanak tanınması konusunda anlaşmaya varılmıştır.

İlk aşamada tarafların birbirlerinin silahlı kuvvetlerini tanımaları, ilişkilerin oluşturulmasında özel bir rol oynamıştır. Sovyet delegasyonunun ABD'yi ziyareti bu anlamda çok yaralı olmuştur. Sovyet delegasyonu Kuzey Carolina'da bir deniz üssüne giderek buradaki silahları, savaş teknolojisini, hava ve kara denemelerini görme olanağına sahip olmuşlardır. Heyet, Theodor Roosvelt saldırı uçak gemisini gezmiş, uçağın kalkış ve inişlerini seyretmiş ve Teksas'ta bir askeri üste kara kuvvetlerinin denemelerini izlemişlerdir. Güney Dakota'da bir hava kuvvetleri üssünde B. IB ve B. 52 bombardıman uçaklarını, modern savaş uçaklarını ve bir Minuteman 2 kıtalararası balistik füzeyi incelemişlerdir.

Sovyet delegeleri, Amerikan generalleri, subay, çavuş ve gönüllülerle ilginç kişisel görüşmeler yapmışlardır. Aynı zamanda basınla, Oklahoma Üniversitesi öğrencileri ve profesörleriyle Teksas Ticaret Odası üyeleriyle ve New York'taki Dış İlişkiler Kurulunda toplantılar yapmışlardır. Genel izlenim, *Amerikalıların mutlak çoğunluğunun savaş istemediği* yolundadır. Fakat insanlar, yıllardır SSCB'yi "şeytan imparatorluğu" olarak gösteren ve bir "sovyet askersel tehdidini" ısrarla vurgulayan ABD propaganda mekanizması ile korkutulmuşlardır. Amerikalılar, insanımız, onun zengin ve kapsamlı tarihi hakkında çok az şey bilmektedirler. Sovyet askersel kadrosunun ziyaretleri ve Amerikalılarla yapılan toplantıların, karşılıklı anlayışı geliştireceği umulmaktadır.

Biz de karşılık olarak, ABD Savunma Bakanlığı'na Sovyet Silahlı Kuvvetleri'nin yaşamına ve eğitimine ilişkin bilgi sahibi olabilmesi için bir olanak tanıdık. ABD Savunma Bakanı, Taman Muhafızları Askeri Bölüğünü ziyaret ederek, bir hava nakliye uçağının düşürülüşünü, bir atış denemesini izlemiş, motorize askersel taktikleri öğrenmiş, ağır silahların parçalarını ve diğer savaş teknolojisini incelemiştir. Bunların işlevsel ve teknik nitelikleri kendisine anlatılmıştır. Frank Carlucci, Moskova dışındaki bir hava kuvvetleri birliğine gitmiş burada modern askersel teknolojiyi, yeni bir Sovyet stratejik bombardıman uçağı olan TU. 160'ı ve diğer uçakları görmüş, denemelerini izlemiş, Sovyet pilotları ile tanışmış ve onların büyük yeteneklerini övmüştür. Carlucci, Sivastopol'da modern füze taşıyıcısı Slava gemisini gezmiştir.

ABD Savunma Bakanı Sovyet birliklerinin görkemli eğitim ve tamamlayıcılığını vurgulayarak onları modern silah ve techizatla donatılmış profesyoneller olarak değerlendirmiştir. Ana sorun bunları kimseye karşı kullanmamaktır dediğinde bizim ekleyeceğimiz bir şey kalmıyordu.

Özet olarak, taraflar ulaşılan önemli sonuçlardan tatmin oldular. En önemlisi askersel alanda, kalıcı bir barışa katkıda bulunacak bir ilişki modeli oluşturmuş olmalarıdır. Görüş alışverişi, tarafların birbirlerinin askersel ve politik konulardaki konumlarını daha iyi anlamalarına yardım etmekte ve karmaşık askersel sorunların, birbirlerinin güvenlik çıkarlarını karşılıklı gözönüne alarak saygı temelinde çözülebileceğini göstermektedir.

İki savunma bakanının birbirlerinin güvenliğine içten ve yakın ilgi göstermeye devam etmeleri umulmaktadır. İki askersel kadro arasındaki diyalog kendi içinde bir sonuç değil, daha güçlü uluslararası istikrar ve iki güç arasında eşit güvenlik sağlanmasında önemli bir araç olacaktır. Gerçekçilik ve akılcılık ilişkilerimizde karşılıklı güven de temel olmalıdır.

EKONOMİK GÜVENLİĞE DOĞRU

(Akademik ve Politik Yuvarlak Masa Toplantısı)

SBKP'nin 27. Kongresi'nde Sovyetler Birliği tarafından öne sürülen uluslararası ekonomik güvenlik kavramı Birleşmiş Milletler'de, iktisatçılar ve politikacılar arasında ve kamuoyunun değişik kesimlerinde uluslararası düzeyde tartışılıyor. Bu girişimin hangi unsurları tartışmacıların ilgisini çekiyor? Yeni bir uluslararası ekonomik düzen doktrininden farkı nedir? Uluslararası Ekonomik Güvenlik üzerine bir Dünya Kongresi toplanması konusuna ilişkin beklentiler ve tasarılar nelerdir?

WMR *bu konuda görüş alış verişinde bulunulmasını sağlayacak bir toplantı düzenledi. Toplantıya katılanlar şunlardı: Brezilya'dan eski Maliye Bakanı ve Sao Paulo Getulio Vargas Vakfı'nda Profesör* **Louis Carlos BRESSER PEREIRA;** *İngiltere'den parlamento üyesi ve İşçi Partisi'nin gölge kabinesinde Uluslararası Ekonomik İlişkiler Bakanı* **Stuart HOLLAND;** *Mısır'dan İskenderiye Üniversitesi'nde Profesör ve İlerici Ulusal Birlik Partisi Politik Komite Başkanı* **Dr. Fouad MOURSI;** *Çin'den Çin Bilimler Akademisi'nde Dünya Ekonomisi ve Politikası Enstitüsü'nde Profesör* **SHI MIN;** *Hollanda'dan Hollanda İşçi Partisi üyesi ve OECD Gelişim Merkezi Başkanı Dr.* **Louis EMMERIJ;** *SSCB'den Bakanlar Konseyi Devlet Dış Ekonomik Komisyonu Başkan Yardımcısı Profesör* **Ivan IVANOV.**

Aşağıda toplantının bir özetini sunuyoruz.

İstikrar ve Tahmin Edilebilirlik

I. Ivanov: Sovyetler Birliği global ekonomik güvenlik konusuna, dünyanın karşılıklı olarak bağımlı duruma gelmiş olmasından ötürü ilgi duyuyor. Biz, uluslararası işbölümündeki yerimizden olabildiğince çok avantaj sağlamak ve bununla ilgili tüm riskleri en aza indirmek istiyoruz. Global ekonomik durumda, dünya ekonomisinin ve ticaretinin denetlenebilir ve öngörülebilir bir duruma gelebilmesi yönünde bir değişikliğe tüm devletlerin gereksinimleri var.

Somut olarak, uluslararası ilişkilere bir tür düzen getirilmesini istiyoruz ki, kur dalgalanmalarının ya da ithal ve ihraç edilen malların fiyatlarındaki dalgalanmaların,

bizimki de içinde, ulusal ekonomiler üzerinde olumsuz bir etkisi olmasın. Diğer yandan, Batı pazarlarında SSCB'ye yönelik tutum ve davranışların iyileştirilmesine de umut bağladık. Şimdiye kadar bu davranışlar ayırımcı oldu. Amacımıza ulaşmak için iki yol izliyoruz: Bir bütün olarak ve tek tek ülkelerle ya da ülke gruplarıyla ikili görüşmeler yoluyla uluslararası ekonomik güvenliğin sağlanmasına yardımcı olmak. Bu bağlamda, GATT [1] ile yapılan anlaşmalardan ve AET ile gelecekte yapılması planlanan anlaşmalardan bazı beklentilerimiz var.

Shi Min: Ben de, dünyada, özellikle de ekonomik alanda karşılıklı bağımlılığın arttığına inanıyorum. Değişik ülkeler arasında mal alışverişi için normal işlemler olmalıdır. Gelişmekte olan sosyalist bir ülke olarak Çin Sovyetler Birliği ile, Doğu Avrupa ülkeleriyle ve diğer sosyalist devletlerle daha yakın işbirliği ilişkilerine sahip olmalıdır. Aynı zamanda da, yeni politikamız ülkeyi, Batı da dahil tüm dünyaya açıyor.

Bizim anladığımız biçimiyle ekonomik güvenlik, güvensizliğin ve dünyanın normal gelişimini tehdit eden her şeyin karşıtıdır. Herşeyden önce, uluslararası politik güvenliği güçlendirmemiz, barışı sağlamamız ve bölgesel uyuşmazlıkları gidermemiz gerekmektedir.

L. Bresser Pereira: Açıkçası, "ekonomik güvenlik" terimi henüz Brezilya'da yaygın değil. Ancak, bizler oldukça dengesiz bir ekonomik ortam içinde yaşıyoruz ve elbette enflasyonu denetim altına alarak borç sorununu çözmek istiyoruz. Biz aynı zamanda daha büyük güçlerle, özellikle de Birleşik Devletlerle, teknoloji transferi konusunda uyuşmazlık içindeyiz.

L. Emmerij: Anladığım kadarıyla, uluslararası ekonomik güvenlik kavramı henüz gerektiği gibi tanımlanabilmiş değil. Gözden geçirilmiş Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen kavramından barışı tehdit eden özgül ekonomik konular üzerinde yoğunlaşan görüşlere kadar uzanan çok çeşitli tanımları var. Ben bu yelpaze içinde son söylediğim noktaya daha yakınım. Gerçekten de, dünya ekonomisinde askersel ya da benzeri başka çıkışlarla dünya barışı için tehlike doğuran bazı unsurlar var.

S. Holland: Eğer askersel silahsızlanmanın hızı korunmak isteniyorsa, ekonomik güvenliğin içinde sağlanabileceği bir çerçeve oluşturmak gerekiyor. Bu, bir anlamda gerçek bir yumuşamanın maddi temelleri, ekonomik zeminidir. 40 yıl önce Avrupa'da kurumsallaşmış Soğuk Savaş bölünmelerinden kurtulmalıyız. Bunun yerine, diğer konuların yanı sıra, Sovyetler Birliği'ne ve Doğu Avrupa ülkelerine teknoloji transferi konusunda ABD'nin koyduğu ambargonun kaldırılmasını da sağlayacak yeni işbirliği biçimleri geliştirilmelidir.

Devletlerarası ilişkilerle ilgili olarak bunlar söylenebilir. Ancak, ekonomik güvenliğin bir başka yanı daha var: İnsanların barınma, gıda, sağlık, eğitim, vb., gerek-

(1) Gümrük vergileri ve Ticaret konusunda genel anlaşma (The General Agreement on Tariffs and Trade) anlamına gelen GATT, çatısı altında gümrük vergilerinin karşılıklı olarak indirilmesi üzerine çok taraflı görüşmelerin yapıldığı uluslararası bir örgüttür. (Derginin Notu.)

sinimleri var. Bu sorunlar hem ulusal düzeyde hem de dünya nüfusunun bir bütün olarak katkılarıyla çözülmesi gereken sorunlardır.

Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen

F. Moursi: 1970'lerde gelişmekte olan ülkeler Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen ile ilgili pek çok yanılsamaya kapıldılar. Ama oysa gerçekte 15 yıl boyunca yapılan tek şey, konuşmalar ve belgiler oldu. Bugün ekonomik güvenlikten söz ederken, son 20-30 yıl içinde Üçüncü Dünya'nın konumundaki ciddi bozulmalara karşın artık gerçekleri olduğu gibi kavrıyoruz.

Bu sorunların çözümlenebilmesi için, sosyalist ülkelerin uluslararası işbölümü içindeki konumlarının, özellikle de sanayileşmiş kapitalist devletlerle olan ilişkilerinin değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Tersi durumda gelişmekte olan ülkeler yeni sömürgeciliğin ağır yükünü sıkıntılarını yaşamaya devam edeceklerdir. Ben bu nedenle Sovyetler'in IMF'ye ve Dünya Bankası'na katılmasından yanayım. Şimdiye kadar, biz bu kurumları haklı olarak yeni sömürgeci kurumlar olarak gördük, ama bir kez Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler bunlara katıldılar mı, nitelikleri pek çok açıdan değişebilir. Global ekonomik güvenlik konusuna gelince, bunun üç ilke üzerinde yükseldiğini düşünüyorum: Evrensellik (çatısı altında her ülkenin kendine yer bulabilmesi), demokrasi (her ülkenin eşit oy gücüne sahip olması) ve ulusal egemenlik. Eğer bu ilkelere uyulursa, insanlığın üçte-ikisini oluşturan gelişmekte olan ülkeler, uluslararası platformda gerektiği gibi temsil edilebilirler.

I. Ivanov: Sanırım, ekonomik güvenlik kavramıyla yeni bir uluslararası düzen kavramını ne özdeş, ne de karşıt olarak görmemiz gerekir. Bu ikinci kavramın, gelişmekte olan ülkelerin uluslararası ekonomik ilişkilerde izledikleri amaçların bütününü yansıttığını ve sosyalist ülkelerin de bu çabaları destekledikleri kadar amaçları da paylaştıklarını söyleyebilirim. Bence uluslararası ekonomik güvenlik yeni bir uluslararası ekonomik düzen (YUED) kavramına bir alternatif değildir. Daha doğrusu, birinci kavram ikincisi için gerekli olan zemini oluşturur.

Shi Min: Katılıyorum. Asıl olarak YUED, Kuzey ile Güney arasındaki ana dengesizliği temel alıyor ve Güney'in ekonomik gelişimi için Kuzey'in daha elverişli bir ortam yaratması istemini yansıtıyor. Kapitalist ülkeler bundan hoşlanmıyorlar. Onlar, bunun yalnızca Üçüncü Dünya'nın çıkarına olduğunu düşünüyorlar. Ama bu doğru değil. Örneğin, borç sorunu gelişmekte olan ülkeler için ciddi bir sorundur, ama bu sorun, aynı zamanda Batı devletlerini, özellikle de bankalarını etkiliyor. Kapitalist dünyanın yamaçlarındaki borç bunalımı Batı'da iflaslara ve mali çalkantılara neden olabilir. Ekonomik olarak karşılıklı bağımlılığın gerçekleri bunlardır. Ekonomik güvenlik kavramının hem gelişmekte olan hem de gelişmiş kapitalist ülkelerin dikkatini çekeceğini düşünüyorum.

L. Bresser Pereira: Bence biz benzer kavramlardan söz ediyoruz, ama bunlar değişik dönemlerde oluşturulduklarından, daha farklı kelimelerle ifade ediliyorlar. Yeni ekonomik düzen kavramının ortaya çıkışı on yılı da geçti. Bu dönemde pek çok değişiklikler yaşandı: Borç sorununun daha da kötüleşmesi, Sovyetler Birliği'nde perestroyka'nın ortaya çıkışı, dünya ekonomisi içinde Japonya'nın payının artması ve

Brezilya'da dahil yeni sanayileşmiş ülkelerin ortaya çıkması. Bu ve benzeri diğer gerçekler yeni bir çözümleme yapılmasını gerektiriyordu. Bu arada, yeni bir uluslararası ekonomik düzen düşüncesi Brezilya'da hiç bir zaman yaygın olarak benimsenmedi. 1970'lerde önde gelen işadamlarımız iç kalkınmaya çok daha fazla ilgi gösteriyorlardı ve bir ölçüye kadar ABD'li ve Batı Avrupalı ortaklarıyla bütünleşmeyle ilgileniyorlardı. Ama borç sorununun öne çıkmasıyla birlikte, diğer gelişmekte olan ülkelerle daha fazla işbirliğine yönelik bir konumu benimsemek zorunda kaldılar.

S. Holland: Bence yeni kavram eskisini kesinlikle aşmalıdır. Bu, sözde, yeni sömürgeciliğe karşıydı; ama esas olarak, Batı'daki bu girişim yeni liberal bir çerçeve içinde yapılmıştı. Çoğu zirvedeki kapitalist ülkelerde üstlenmiş olan çokuluslu tekeller dünya ekonomisindeki konumlarını güçlendirirken bu tür politikalar kapitalist güçleri daha da fazla rekabete dayanıklı duruma getiriyor ve daha yoksul olan, borç yükü altındaki ülkeleri de daha savunmasız konuma itiyor, dünyanın gelişmekte olan pek çok bölgesini gelişme olanaklarından yoksun bırakıyor.

Ekonomik güvenlik kavramı bizi gerçekliğe daha fazla yaklaştırıyor. Sorun, uluslarötesi tekellerin etkisine karşı durabilmektir. Batı'nın bu tür çabalardan beklediği bir şeyler yoktur. Ama eğer bazı Latin Amerika ülkeleri aynı denetim mekanizmalarını harekete geçirmeye ortaklaşa karar verirlerse, çokuluslu tekellerin de buna uymaları gerekir. Asıl gereksinimimiz, YUED kavramı içindeki yaklaşımdan çok bölgesel çapta bir yaklaşımdır.

Gerçeklikler ve Olanaklar

Shi Min: Yalnızca gelişmekte olan ülkeler değil, aynı zamanda bir bütün olarak dünya ekonomisi ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Birincisi, ABD ekonomisinde çifte dev açık vardır: Bütçe açığı ve ticaret açığı. Bu yalnızca Amerika'nın bir iç sorunu değildir, çünkü tüm devletleri etkilemektedir. Birleşik Devletler çok sayıda malın en büyük ithalatçısı durumundadır. Eğer durum değişmezse, Birleşik Devletler'de ürün pazarlama olanakları, benim kendi ülkem de içinde ihracatçı ülkeler için giderek daha kısıtlı duruma gelecektir. Birleşik Devletler'de giderek büyüyen bütçe ve ticaret açıkları dünya ekonomisinde ciddi dengesizlikler yaratmakta, gelişmiş kapitalist ülkeler arasındaki ilişkilerin kötüleşmesine neden olmakta, döviz ve ticaret hadlerinde istikrarsızlıklar yaratmaktadır. ABD, Batı Avrupa ve Japonya'nın GSMH'ları, dünyadaki toplam hasılanın yüzde 70'ini oluşturmaktadır ve bu ülkelerin sorunları global çapta yankılanarak dünya ekonomik güvenliğini tehdit etmektedir. Kişisel olarak, 1990'larda Birleşik Devletler'deki gelişmelerin kapitalist dünyada derin devresel bunalımlara neden olabileceğine inanıyorum.

S. Holland: Ama eğer Birleşik Devletler açığını kapatma girişimlerinde bulunursa, bunun, diğer kapitalist ülkelerin konumlarını güçlendirerek sorunu daha da kötüleştirmenin ötesine gidemeyeceğini düşünüyorum. Bu arada, ne FAC ne de Japonya, tüm dünyayı çekebilecek bir lokomotif olamazlar. Büyük bir sorumluluğun tüm Avrupa Topluluğu'na geçmesi olasılığı söz konusu ama onun da hâlâ bir iyileşme programı uygulaması gerekiyor.

Gündemdeki sorunun doğru bir biçimde Sosyalist Enternasyonal'in Global Mücadele raporunda[2] şu biçimde oluşturulduğunu düşünüyorum: Ekonomik büyümenin Kuzey'in önderliğinde yeniden hızlanması. Açıktır ki, bu aynı zamanda kaynakların Güney'e yönelik olarak yeniden dağıtımını ve borçların da yeniden yapılandırılmasını gerektirir. Raporda yapılan bir tahmine göre, eğer ABD dışındaki OECD ülkeleri Üçüncü Dünya'ya yönelik harcamalarına yılda 150 milyar dolar ekleyecek olurlarsa (ki, bu miktar tüm silahlanma harcamalarının onda biri kadardır), gelişmekte olan ülkelerin ihracatları yılda yüzde 4 oranında artacaktır. Bunun sonucunda gelişmekte olan ülkeler, toplam gelirlerini 10 yıl içinde yarıdan fazla ve hatta üçte iki oranında artırabileceklerdir. Oysa IMF ile Dünya Bankası Güney'de tüketimin azalmasını istiyorlar ve bu da dünya ekonomisinin küçülmesine yol açıyor. Ama, ekonomik durumun iyileşmesi için gereksinimimiz olan, Üçüncü Dünya'da toplumsal ve kişisel tüketimin artması ve yaşam düzeylerinin yükselmesidir.

L. Emmerij: Yine de, uluslararası borç konusu, akla gelen ilk maddedir. Bu, kıtaların bir bütün olarak gelişimi için bile gerçek bir tehlikedir. Latin Amerika'da kişisel gelirlerin düşüşü dokuz yıldır, Afrika'da ise onbeş yıldır sürmektedir. Borçlar bu bölgelerin yeniden istikrarlı bir büyüme yoluna koyulmalarına engel olmaktadır.

İkinci potansiyel tehlike ise teknolojiyle ilgilidir. Giderek artan sayıda ülke yüksek teknoloji fare yarışına katılıyor. Şimdiye kadar bu yarış çoğunlukla sanayileşmiş ülkeler arasında sürüyordu ama artık, örneğin, Güneydoğu Asya ülkeleri, Hindistan ve Çin gibi işgücü maliyetlerinin düşük olduğu bir çok gelişmekte olan ülke de bu yarışa katılıyor. Bunun, uluslararası ticaretin yapısı üzerinde çok ciddi sonuçları vardır. Japonya'nın da içinde olduğu, daha önceden sanayileşmiş ülkelerin yeniden yapılanması gerekecektir. Geleneksel ihracat faaliyetlerinden vazgeçmeleri ve korumacılığa daha sık başvurmaları gerekecektir. Hatta, ülkelerin geleceğin ekonomik çerçevesi içindeki yüksek-teknoloji sanayileri faaliyetleri içinde iyi bir konum elde edebilmeleri için korumacılığın gerekli olduğu yolunda tartışmalar bile yapılmaktadır.

Üçüncü tehlike ise "çift hıza sahip ekonomi" olarak adlandırdığım şeydir. Yüksek-teknoloji akıntısı içinde seyreden ülkelerle bu ana akıntıdan giderek uzaklaşan ya da gerisinde kalan Afrika ya da diğer bölgelerin ülkeleri arasında giderek büyüyen bir uçurum vardır. Açıktır ki, bu, dünyanın refahı açısından kabul edilemez bir çözümdür.

L. Bresser Pereira: Endişenizi paylaşıyorum. Brezilya sanayileşme süreci içinde sanayi ürünlerinin bir ihracatçısı durumuna geldi, ama hâlâ teknolojiyi ithal etmemiz gerekiyor. Çünkü onu ülkemizde üretmemiz çok zor. Bu konuda özellikle Birleşik Devletler'le ciddi çatışmalara giriyoruz. Örneğin, Brezilya'da bir enformasyon sanayi oluşturabilmek için kişisel bilgisayarların (PC) ve mini-bilgisayarların yabancı şirketler tarafından üretilmesine kısıtlamalar getirdik. ABD bunun karşılığını bazı sanayi

---

(2) Sosyalist Enternasyonal'in Peru'nun başkenti Lima'da yapılan 1986'daki kongresinde resmi olarak onaylandı. (Derginin Notu)

ürünlerimizin ABD pazarına girmesini yasaklayarak verdi. Bu, Brezilya ekonomisi için ek sorunlar doğurdu.

F. Moursi: Son yıllarda pek çok Arap ülkesi, hatta Suudi Arabistan bile paraları olduğu halde yeni teknoloji alamadılar. Uluslarötesi tekeller, çoğunlukla eski teknolojiler satıyorlar. Oysa bizim, kendi koşullarımıza uyarlayabileceğimiz yeni teknolojiye gereksinimimiz var. Doğal olarak, biz de kendi teknolojik potansiyelimizi geliştirmek istiyoruz, ama dış pazarlardaki durum bizi alıkoyuyor.

Shi Min: Çin'in ekonomik gelişimi de teknoloji ve bilimdeki gelişmelere bağlıdır. Yüksek teknolojiye gereksinimimiz var. Bu bağlamda diğer ülkelerin —Japonya gibi— gerisinde kalıyoruz (ve öyle görünüyor ki, Japonya aslında bu durumu sürdürmek istiyor). Ama biz, 50 yıl bile sürse, gelişmiş kapitalist ülkelere adım adım yetişmek için çok çalışmamız gerektiğini düşünüyoruz.

L. Bresser Pereira: Dünya açık bir biçimde dört gruba bölünmüştür: Gelişmiş kapitalist ülkeler, sosyalist devletler, yeni sanayileşmiş devletler ve daha yoksul durumdaki ülkeler. Sorun bunların global bir ekonomik sistemle nasıl bütünleşecekleridir. Bunun için uluslararası kuruluşların daha elverişli bir ekonomik ve politik şebekeye sahip olmaları gerektiğini savunuyorum. Bence BM bir ucu temsil ediyor: Yani, fazlasıyla demokratik bir ucu. Diğer uçta ise Birleşik Devletler'in denetimindeki IMF ile Dünya Bankası var; onlar da fazlasıyla otokratikler. Ve bu da gelişmekte olan ülkelerin aleyhinedir.

Elbette ki, Birleşik Devletler'deki, Batı Avrupa'daki ve Japonya'daki korumacı engellerin kaldırılmasının zamanı gelmiştir. Bu, hem sosyalist ülkeler hem de Üçüncü Dünya için çok önemlidir. Ancak, yoksul ülkeler yardım olmadan, dolaysız kaynak ve teknoloji transferi yapılmadan yaşayamazlar. Bu politik bir sorundur ve silahsızlanma da burada temeldir. Sovyetler Birliği'nin bu alanda yalnızca görüşmelerde değil, aynı zamanda gerçek anlamda bir silah indirimine gidilmesinde de insiyatifi üstlenmesinden çok memnunum.

I. Ivanov: Daha keskin ve ivedi sorunların içinde, borç sorununun, silahsızlanma sonucu elde edilen kaynakların kalkınmaya aktarılmasını sağlayacak mekanizmaların oluşturulması sorununun ve uluslararası meta fiyatlarının istikrar kazanması sorununun bulunduğu görüşüne katılıyorum. Bu üçüncüsü, hem sosyalist ülkelerin hem de gelişmekte olan ülkelerin umut bağladıkları bir sorundur.

Bizim karşı karşıya olduğumuz sorunlar arasında ben de uluslararası ilişkilerin karışıklığını, döviz oranlarındaki keskin dalgalanmaları ve korumacılığı gösterebilirim. Son yıllarda tüm özgür ticaret deklerasyonlarına karşın, bu alanda, tüm ülkeler arasındaki engeller giderek artmaktadır. Zaman zaman Sovyetler Birliği'ne yönelik yakınmalar da oluyor. Ama burada olup bitenlerin açıkça kavranması gereklidir. SSCB tüm ihracat gelirlerini ithalata harcar. Bundan daha fazlasını harcayamayız. Bence korumacılık, bazı ürünleri ithal etmek yerine bunları zararına çalışan işletmelerde ülke içinde üretmeyi tercih ettiğiniz zaman başlar. Son zamanlarda yapısal

değişimler gerçekleştirmeye çalışan ve kendilerini elverişsiz dış etkilere karşı korumak isteyen ülkelerde uygulanan korumacılığın nedenlerini anlayabilirim. Ama bu yapısal değişim artık büyük ölçüde sona ermiştir. Bu ülkelerin pek çoğunda temel yeni sanayiler kurulmuş durumdadır. Başka bir deyişle, artık korumacılığa gerekçeler bulunamaz.

Sovyetler Birliği'nde sanayi henüz yeterince rekabet gücüne erişmemiştir. Ancak, dış ekonomik bağlarımızı yeniden yapılandırdıkça planlama anlayışımızı da değiştiriyoruz. Somut olarak, eskiden arz açıklarını kapatmak için herşeyden önce ithal mallardan yararlanılırken, bugün göreceli üretim maliyetleri çizgisinden hareket etmeye çalışıyoruz; yani, yurtdışında olduğundan daha yüksek maliyetle ve daha kötü kalitelerde mal üreten sanayilerin genişlemesinden uzak durmaya ya da bunları kısıtlamaya çalışıyoruz. Örneğin, demiryolu yolcu vagonları, tramvaylar ve ayçiçek yağı üretiminde önemli kesintiler yaptık. Amaç, yalnızca sosyalist değil, kapitalist ülkeleri de içerecek biçimde işbölümünü geliştirmektir.

Çeşitliliğin Avantajları

S. Holland: Dünya çift kutuplu bir sistem değildir, yalnızca kapitalizm ile sosyalizmden ibaret değildir. Dünya çok daha karmaşıktır. Örneğin, Avrupa Topluluğu yeni liberal bir kapitalizm biçimine, yani, ekonomiye daha az devlet müdahalesinin olduğu bir biçime ulaşmaya çalışıyor. Ancak, büyük işletmelerle devlet arasındaki ilişkilerin oldukça etkili olduğu bir ülke olan Japonya'daki gibi, yüksek düzeyde müdahaleci bir tür devlet kapitalizmine özgü rekabete dayanabileceğini de sanmıyorum. Değişik sosyalizm biçimleri de vardır: Yugoslav, Sovyet, Çin ya da diğer farklı modeller söz konusu. Bence bu hoşnutlukla karşılanmalıdır. Dünya ekonomisi için tektip bir modelin dayatılmasını gözetmemeliyiz. Çeşitliliğimizden yararlanabilirsek, yaygın ekonomik işbirliği hem verimli hem de yararlı olacaktır.

Sovyetler Birliği'nin dünya ekonomisi içinde gelecekteki rolünün son derece önemli olabileceğini düşünüyorum. IMF ile Dünya Bankası'na olası katılımları, bugün Birleşik Devletler'in egemenliği altında bulunan bir mali sistem yerine, çok kutuplu bir mali sistemin oluşturulması olanağını doğuracaktır. Avrupa Topluluğu'nun da bu kurumlar içinde daha geniş bir konuma gereksinimi vardır.

F. Moursi: Bugünkü dünyanın gerçeklikleri sosyalist ülkelerle kapitalist ülkeler arasında uyuşmazlıklardan işbirliğine geçilmesini talep ediyor. Sovyetler Birliği bu yola kararlılıkla koyuldu ve biz de buna hazırız. Geçmişte, Batı'nın pek çok sorunu, gelişmekte olan ülkelerin feda edilmesi pahasına çözümlenmişti. Biz yenisömürgecilikten uzak bir işbirliği istiyoruz. Bu, SSCB'ye de bazı yükümlülükler getiriyor. SSCB uluslararası kuruluşlarda daha az gelişmiş ülkelerin çıkarlarını yükseltmelidir ve biz bunu yapacağından eminiz.

I. Ivanov: Uluslararası ekonomik güvenlik değişik toplumsal sistemlere sahip ülkelerin birlikte etkinliklerde bulunmaları dışında düşünülemez. Bu durumda ortaya çıkabilecek sorunları ele alalım. İki sistem arasında ticarete dayanan eski bir tarih var. Yatırım alanında da, hem ticaret hem de üretim konularında ortak girişimlere temel oluşturabilecek çeşitli geçiş olanaklarının ortaya çıkacağına inanıyorum.

Evet, bu yollar Sovyet ekonomisi üzerinde baskı uygulamak amacıyla kullanılabilir. Bence, bu tür girişimlere etkili biçimde karşı koyabilmenin tek bir yolu var: Biz, daha güçlendiğimizde ve çoğunlukla imalat ürünlerinin ihracatına dayalı olacak olan dış ticaretimiz daha esnek bir duruma geldiğinde, dış pazarlara olan bağımlılığımızın tek taraflılığı sona erecek ve karşılıklı bir bağımlılık oluşacaktır. Diğer yandan, dış ekonomik politikamızın araçlarını da gözden geçiriyoruz: Bundan sonra bu politikalar gümrük vergilerini ve bunların düzenlenmesini de içerecektir. Başka bir deyişle, düşmanca ekonomik saldırılarda bulunmayı tasarlayanlara gerektiği gibi yanıt verebileceğiz.

L. Emmerij: Değişik sistemlerin bir arada varoluşu hiç bir biçimde dünya ekonomik güvenliğini tehlikeye sokmaz. Tersine, Jan Tinbergen'in[3] terimini kullanacak olursak, belli ölçüde bir yakınsama da söz konusu. Çin'deki, Sovyetler Birliği'ndeki ve bazı diğer ülkelerdeki değişimlerden söz ediyorum. Belki de yakınsama kuramını güncelleştirerek yakınsama yerine karşılıklı olarak ayarlanmadan söz etmek daha yararlı olacaktır. Şimdi Batı Avrupa'da süren tartışmalarda Doğu Avrupa ile uzlaşmanın kabul edilmesinin mi daha uygun olacağı, yoksa perestroyka'ya karşın bu uzlaşmanın ekonomilerdeki, teknolojik gelişmişlik düzeylerindeki ya da benzeri alanlardaki farklılıklarının Batı'yı geriletmesinin mi söz konusu olduğu tartışılıyor. Benim izlenimim, yavaş yavaş uzlaşma görüşünün daha baskın çıktığıdır.

Shi Min: Çin bir yandan dış dünyaya karşı bir açıklık politikası izlerken diğer yandan da ekonomik bir reformu uygulamaya sokuyor. Ama, Çin'in kapitalizmi benimseyeceğini düşünen bazı Batılı ekonomistler yanılıyorlar. Çin'de daha farklı şeyler oluyor. Biz, sosyalist gelişmenin ilk aşamasında bulunduğumuzu kabul ediyoruz. Bu, meta üretimini geliştirmemiz ve üretkenliği gelişmiş ülkelerdeki düzeye yükseltmemiz gerektiği anlamına geliyor; ama bütün bunları sosyalist çerçeve içinde kalarak yapacağız. Kişisel mülkiyet altında bulunan bazı küçük işletmelerimiz var. Ancak bunlar yalnızca devlet mülkiyetindeki ya da kolektif mülkiyet altındaki işletmelerin tamamlayıcısı durumundalar. Devlet sektörü hâlâ ekonomimizin ana bölümünü oluşturuyor. Dolayısıyla bizim için diğer ülkelerle ekonomik ilişkiler bir sorun oluşturmuyor.

Kongre'den Neler Beklemeli?

I. Ivanov: Hepimiz gerektiği gibi hazırlanabildiğimizde ve nelerin tartışılacağı konusunda açık bir düşünceye sahip olduğumuzda ekonomik güvenlik konusunda bir dünya kongresinin toplanabileceğini düşünüyorum. Şimdilik, bu düşünce gündeme getirildi ve BM Genel Sekreterliği'nin konuya ilişkin bir raporu hazırlanıyor. Bundan sonra, bu kongrenin toplanmasının olanakları ve gündemi daha açık biçimde ortaya çıkacaktır.

Uluslararası ekonomik güvenlik kavramının tüm diğer görüşleri dışlayan bir yorumunu yaptığımız iddiasında olmadığımızı yeniden vurgulamak isterim. Herhangi

(3) Tanınmış bir Hollandalı ekonomist, Sosyal demokrat, Nobel Ödülü sahibi ve dünya ekonomisi üzerine pek çok kitabın ve makalenin yazarı. WMR, No. 8, 1988'deki makalesine bakın. (Derginin Notu)

bir ülke ya da ülkeler grubu, kavramın tanımına kendi katkısını yapabilir. Son olarak, bu tür bir güvenlik konusunda alınan kararların oybirliği ile alınmasının gerekliliği açıktır; başka bir deyişle, bütün tarafların çıkarları hesaba katılmalıdır.

Shi Min; Böyle bir kongre yapılması düşüncesinin çok önemli olduğunu ve sürdürülen hazırlıklar için zamanın çok uygun olduğunu düşünüyorum. Belki de çok yakında Batı'da yeni bir durgunluk döneminin ilk belirtilerini görmeye başlayacağız. Dolayısıyla, bu sorunlarla nasıl başa çıkılabileceği ve dünya ekonomisinin nasıl daha zararsız bir biçimde gelişebileceği konularında görüş alışverişinde bulunmak çok yararlı olacaktır.

L. Bresser Pereira: Eğer Birleşik Devletler, Japonya, FAC, Fransa ve İngiltere katılırlarsa, kongre çok yararlı olacaktır. Bunun yalnızca komünistlerin ya da Üçüncü Dünya'nın bir stratejisi olduğunu düşünmeyeceklerini umarım. Eğer kongre yeni düşünce ruhu içinde toplanırsa başarılı olur.

L. Emmerij: İlk iş, uluslararası ekonomik güvenlik kavramının tanımı ile ilgili birbirimize daha yakın bir noktaya gelmek ve herkes tarafından kabul edilebilir bir kavram ortaya çıkarmaktır. Kongrenin toplanmasından önce, hazırlık için bazı ayrıntıları netleştirmek amacıyla bölgesel toplantılar örgütlemekte yarar olabilir. Bunların, Güney-Batı ya da Güney-Doğu gibi farklı düzenlemelere varmaması gerektiği açıktır. Çünkü amaç, asıl projeleri ortaklaşa gerçekleştirmektir. Bu kongre konusunda iyimserim ve bizlere, bu alanda 1990'larda, kimi gelişmeler getireceğini umarım.

F. Moursi: Gerçekten de, kongrenin toplanmasından önce, hem borç sorunu, teknoloji ticareti ve transferi gibi belirli konularda, hem de bölgesel düzeylerde çeşitli hazırlık konferanslarının yapılması gerekir. Bu konular, yalnızca görevliler tarafından değil, aynı zamanda kamuoyu tarafından da tartışılmalıdır. Uluslararası ekonomik güvenlik düşüncelerinin yaygınlaşmasında ve bunların kitlelere taşınmasında işçi sınıfı örgütlerinin büyük rol oynayabileceğini söylemek isterim.

S. Holland: Bir kongre toplanması düşüncesini kuvvetle destekliyorum. Bu, Bretton Woods anlaşmalarının[4] gerisinde kalmamalıdır. Sosyalist ülkelerin de katılacakları bu kongrede, çok taraflı yeni kurumların, yeni bir mali sistemin ve yeni bir uluslararası para rezervi biriminin temellerini oluşturmak önemlidir. Benzer ekonomik gelişmişlik düzeylerine sahip belirli ülke gruplarının kendi bölgesel ticaret kuruluşlarını oluşturmaları, ama aynı zamanda aralarındaki işbirliğini, global ekonomik güvenliğin gereklerini yansıtan bir etken durumuna getirmeleri de yararlı olacaktır.

---

(4) 1944 yılında Bretton Woods, ABD'de sonuçlanan anlaşmaları bu anlaşmalara göre IMF ve Dünya Bankası kuruldu ve pek çok ülkenin döviz kurlarının dolara göre sabitleştirilmesi sistemi oluşturuldu. (Derginin Notu)

SOSYALİST ENTERNASYONAL VE ÜÇÜNCÜ DÜNYA

Jean ZIEGLER (*)
Sosyalist Enternasyonal Büro Üyesi

Her dakika 153 kişi doğuyor. Bu, her gün 220 bin ve her yıl 80 milyon insan demektir. 1987'de insan soyu 5 milyar olarak sayıldı. 2010 yılından önce 7, 2022'den önce ise 8 milyara ulaşacağız. Bebeklerin yaklaşık yüzde 85'i Üçüncü Dünya ülkelerinde doğuyor. Bu bebeklerin çoğu doğumda ölüyor. Uluslarötesi sermaye için askeri güç ve hammadde deposuna dönmüş olan bu ülkeler giderek kendi tarihlerini yapamaz duruma gelip yok olmaktadırlar.

Yeni Sömürge Düzeni

Üçüncü Dünya'nın dış borcunun onun en büyük felaketi olduğu kanısındayım. 1988 başlarında bu borç 1.100 milyar dolarla astronomik bir boyuta ulaştı. Sonuç olarak, başlangıç için az da olsa sosyal programlar kısıtlanıyor. Açlık, hastalık ve kitlesel işsizlik yaşamın bir gerçeği. Her geçen gün daha çok insan borç için kurban edildikçe milyonların umutsuzluğu da büyüyor.

Hemen hemen tüm gelişmekte olan ülkeler, borçlarını periyodik olarak yeniden finanse etmeye, faizi ve anaparanın gereken kısmını ödeyebilmek için daha çok borç almaya zorlanıyorlar. IMF uzmanları şu ya da bu ülkeye birer akbaba gibi üşüşüyor ve yönetimi en iyi deyişle "yapısal düzenlemeler" olarak adlandırdıkları politikaları kabul etmeye zorluyorlar. Bu yapısal düzenlemeler çoğunlukla, "serbest" pazar kurmayı, sosyal programların geri çevrilmesini, ücretlerin dondurulmasını ve çokuluslulara yeni vergi ayrıcalıklarının sağlanmasını içeriyor. IMF temsilcilerinin Brezilya'yı, Peru'yu, Zaire'yi ya da Endonezya'yı her ziyaretlerinden sonra yoksul halkın durumu daha da kötüleşiyor.

(*) Jean Ziegler Cenevre Üniversitesi ve Sorbon'da Sosyoloji profesörü, İsviçre Federal Meclis üyesi, İsviçre Sosyal Demokrat Partisi Yürütme Bürosu ve MK üyesi, Sosyalist Enternasyonal Bürosu üyesi ve pekçok kitabın yazarıdır (Derginin Notu).

Kısa bir süre önce BM İsviçre temsilcisinin verdiği bir yemeğe katıldım. Peru ve Meksika temsilcileri de oradaydılar ve açıkça Kafka vari bir söyleşi yaptılar. Peru temsilcisi övünerek, "borç içinde olduğumuzu kabul ediyorum fakat siz Meksikalılardan farklı olarak biz, aldığımız yabancı kredilerin nereye gittiğini gösterebiliyoruz." Peru temsilcisi haklıydı. Ülkenin Pasifik kıyıları, yağmurda paslanmaya bırakılmış fabrika iskeletleri, terkedilmiş çekiciler ve çürüyen liman inşaatlarıyla dolu.

Tüm bunlar, borç alınmış parayla başlatılmış ve yarım kalmış projeler. Meksika'da ise borcun çoğu büyük boyutlardaki günlük kamu harcamalarının karşılanmasına, memur maaşlarının ödenmesine ve iktidar partisinin ileri gelenlerinin refahının sağlanmasına harcanıyor. Fakat diğer ülkelerde de olduğu gibi, Peru ve Meksika'da, Batılı himayecilere yetişmeyi hatta geçmeyi amaçlayan politikaların sonuçlarına katlananlar militaristler, burjuvalar, hâlâ daha az oranda olmakla birlikte diplomatlar değil, yoksul insanlar.

Bu trajedi nasıl gelişti? 1973-1981 arasında petrol ihraç eden ülkelerin satın alma gücünde büyük bir artış oldu. 1973'de bir varil petrolün fiyatı 6 kat artarak 2 dolardan 13 dolara yükseldi. 1979'da iki katından da fazla yükselerek 29 dolara ulaştı. Fakat petrol ihraç eden ülkeler bu birikimi kullanabilecek durumda değildiler ve bu parayı büyük miktarda paranın toplandığı batılı bankalara yatırdılar. Bu para kronik gelir darlığı çeken ülkelere kredi olarak verildi. Fakat bu krediler çoğunlukla kamu harcamalarına, kimi zaman da hava savunmasına kullanıldı, ama hiç bir zaman ticari anlamda uygun bir yatırıma kullanılmadı.

Ve sonra uyanış başladı. 1981'den bu yana krediler onaylanmıyor. Sermaye ABD'ne kayıyor ve dünya pazarı aniden küçülmüş durumda. Batı ekonomisinin merkezleri bir bunalım içinde. Daha yoksul ülkeler için bu bir felaket: Astronomik düzeydeki borçları onları köleleştiriyor. 1987 bitmeden bu borç, Üçüncü Dünya ülkelerinin ulusal gelirinin yüzde 38'ine ve ihracat gelirinin yüzde 140'ına ulaştı. Bu borcu ödeyebilmek için hükümetler bütün sanayilerini durduruyor, ihracatı arttırıyor ve yiyecek üretimini kısıyorlar. Latin Amerika'da, Asya'da ve Afrika'daki yoksul ülkelerin ekonomileri felce uğruyor.

Yeni Feodal Beyler

Çokuluslu tekel sermayesi, bugün, kendi dışındaki kesimlerin katlanmak zorunda kaldığı, geçmişin papalardan, krallardan ve imparatorlardan çok daha güçlü, hayasız ve acımasız bir baskı uyguluyor. 1988'de sigorta, ticaret, sanayi ve bankacılık alanındaki 20 uluslarötesi kuruluş, tüm dünyadaki toplam üretimin yüzde 18'ini denetledi. Uluslarötesi tekeller tarafından kullanılan gücün toplulaşması, tekelleşmesi ve globalizasyonu her geçen yıl çoğalıyor.

Yeni uluslararası sömürge sisteminin ortaya çıkışının karmaşık ve gelişmeye ters düşen bir süreç olduğu bir gerçek. Bir yandan, çeper ulusların üretim ve tüketimi heryerde emek bölüşümünü kendilerine uygun gelen biçimiyle empoze eden merkezi ekonomiler tarafından yönlendiriliyor. En başta bu ülkeler uzmanlık alanlarını ellerinde bulunduruyorlar. 1987'de yapılan araştırmaların yüzde 97'si, önde

gelen sanayi toplumlarında yapıldı, 122 Üçüncü dünya ülkesinde izlenen TV programlarının yüzde 71'i ABD ve Japonya'da yapıldı. Dünya çapında yayılan enformasyonun yüzde 65'i ABD kaynaklı ve yine enformasyonun yüzde 86'sını 4 haber ajansı (2 Amerikan, 1 İngiliz, 1 Fransız) denetliyor. Öbür yandan, borçlandırma, çeper ulusları, bölgesel ekonomileri olumsuz etkileyen ve giderek daha çok sayıda Afrikalıyı, Latin Amerikalıyı ve Asyalıyı kendi kültüründen yoksun ikinci sınıf insan durumuna getiren bağımlı bir statüyü kabul etmeye zorluyor.

Borç sorunu üzerine Batı'nın yaptığı tartışma ikiyüzlü bir tartışma. Bankerler, "büyük" basın aracılığıyla, "eğer Üçüncü Dünya ülkeleri borçlarını ödemezlerse batının tüm bankacılık sistemi çöker. Bundan en çok kim zarar görür? Küçük ve orta büyüklükteki hesap sahipleri "nakaratını tekrarlıyorlar. Bu bir yalandır. Dünya Bankası analistlerine göre, 1987 yılı Ekim sonu ve Kasım başında finans pazarı (Londra, New York, Zürih, Paris vb., borsaları) 1.500 milyar dolardan çok zarara uğradı. Sonuç? Sonuç bir hiç! Bu para, kimi finans gruplarının astronomik kârlarının yalnızca küçük bir bölümü. Uluslarötesi kapitalizm eskiden olduğu gibi ağlarını örüyor.

Yoksul uluslar kendilerini bu borç tuzağından nasıl kurtarabilir? Fidel Castro, Latin Amerika, Afrika ve Asya ülkelerinin borçlarını, yağmayla, sıkıştırmayla ve tahrip ederek kat kat ödedikleri ve artık sanayi dünyasının sermayedarlarına, soyguncularına, spekülatörlerine, bankerlerine borçlu olmadıkları, tersine onlardan alacaklı oldukları kanısında. Bu güzel, fakat ne yazık ki pratik olmayan bir durum. Varolan güçler dengesi ezilen uluslardan yana değil. Bir başka çözüm, Arjantin devlet başkanı Raul Alfonsin tarafından önerildi. Alfonsin borç ödemelerinin durdurulmasını ve borçlu ülkelerle borç veren ülkeler arasında ortak görüşmeler yapılmasını önerdi. Sosyalist Enternasyonal, borçlu ülkelerin (1984 Rio de Jeneiro kongresinde tartışılan) bir kartel oluşturulması düşüncesini destekliyor.

Silahlanma Yarışı Çılgınlığı

Sanayileşmiş ülkeler, 1987 de konvensiyonel ve nükleer silahlara 1.000 milyardan çok para harcadılar. Tüm dünyada depolanmış öldürücü silahların ne kadar olduğunu hesaplayabilmek nerdeyse olanaksız. 1985'de nükleer silaha sahip ülkelerde depolanmış silahlar gezegenimizi 40 bin kez yoketmeye yetecek düzeydeydi. Bugün ABD'nin toplam atom bombası gücü 9 bin Megaton TNT'den daha fazla. Başka bir deyişle, İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden bugüne ABD, Hiroşima'yı yokedebilecek güçte bir bombayı her otuz dakikada bir üretiyor. Sovyet nükleer potansiyeli de hemen hemen buna eşit.

Yalnızca nükleer silahlar ve onların taşınması için gerekli araçlar (ICBMS, Cruise füzeleri vb.) sürekli olarak çoğalmakla kalmıyor, kimyasal silahların içinde olduğu konvansiyonel silahlar da artıyor. 1979-1983 arasında konvansiyonel silah stoklarında yüzde 4'lük bir artış oldu. Bunun açıklaması, ABD'nin politikalarında yatıyor. ABD'nin silahlanma harcamaları Vietnam savaşında en yüksek noktasına

ulaştı ve sonra 1975'e kadar azaldı. Daha sonra ise hızlı bir yükseliş başladı ve askeri harcamalar 1979'dan 1982'ye dek yılda yüzde 7 arttı.

Fakat burada tek neden ABD'nin silah üstünlüğü saplantısı değil. 1976'dan bu yana Ortadoğu, Güney Asya ve Uzakdoğu ülkelerinin (Çin dışında) silahlanma harcamaları yılda yüzde 4 çoğalmakta. Aynı zamanda NATO'ya üye olan ve olmayan Batı Avrupa ülkelerinde, Çin'de ve çoğu Afrika ülkesinde de benzeri harcamalar daha düşük oranda, yılda yüzde 2 arttı.

Silahlanma yarışı anlaşılmaz bir mantıkla yürütülüyor. Silahlanma konusunda ünlü bir uzman olan John Kenneth Galbraith, bütün askeri konularda olduğu gibi, bu alanda uluslararası rekabetin toplumsal yeniden üretim ve ulus olarak sürekliliğin hiçbir gereksinimini karşılayamadığını, kendi mantığı ve dinamikleri olduğunu ve bu yarışın hedefinin kitlesel yıkım ve gerçekte koruması umulan ulusların yokoluşu olduğunu söylüyor.

INF anlaşmasıyla sağlanan ilerleme, güven verici fakat yeterli değil. Ülke yönetimlerinin, halklarının temel gereksinimlerini (yiyecek, ilaç, üretim araçları vb.) karşılayamamasına karşın, 3. Dünya ülkeleri uluslararası ölüm tüccarları için birer pazar durumundadır. Bu yüzyılın sonlarında, bir çok ulus açlıktan ölüm durumuna gelir — ama onlar tepeden tırnağa silahlanmış biçimde ölecekler.

Yıkıcı askeri donanım satın alımı, bağımlı uluslar üzerindeki yeni sömürgeci güçlerin hegemonyasını güçlendiriyor. Prof. Galbraith silahların bedelini ödeyenlerin yoksulların en yoksulu olduğunu söylüyor. Silah alımları, yaşam düzeyini yükseltebilecek olan kamu yatırımlarından vazgeçmek pahasına gerçekleşiyor. Bu uluslar yalnızca geleceğin kurbanları değiller. Onlar zaten askeri harcamaların neden olduğu sıkıntılara bugünde katlanıyorlar. Geçmişteki sömürünün, emperyalizmin ya da başka türlerin hiçbir biçimi böylesine tehlikeli olmamıştı.

Yoksul ülkelerin yapmaya zorlandıkları silah alımları, bu ülkelerde toplumsal ve politik yapılanmaların temelden değişmesine neden oluyor. Pek çok üçüncü Dünya ülkesinde militaristler sivil güçlerden üstün konumlara gelmiş durumdalar. (1)

Sosyalist Enternasyonal'in Etkinlikleri

Sosyalist Enternasyonal, Afrika, Latin Amerika ve Asya'daki başlıca ulusal kurtuluş hareketlerine mali, politik ve diplomatik desteğini her zaman yükseltmiştir. Örneğin, Nelson Mandela'nın 68. doğum yıldönümü olan 18 Temmuz 1986'da, zindanda aldığı iik kutlama telgrafı Willy Brandt tarafından gönderilmişti.

Biz Güney Afrika'daki siyah çoğunluğa, ırkçı diktatörlüğe bir son verebilmesi için yardım etmeye çalışıyoruz. Gücümüz oldukça fazla; Sosyalist Enternasyonal şimdi

(1) Bağımsızlıktan bu yana 52 Afrika Ülkesinin 31'inde askeri darbeler oldu. 5 darbeyle rekor Benin'in. Bu ülkeyi 4 darbe ile Nijerya izliyor. Darbeci subayların tümü Saint Cyr. (Fransızca konuşan Afrika Ülkeleri Albayları), Sandhurst (İngilizce konuşan subaylar) ya da Panama'daki Amerikalılar okulunda eğitilmiş subaylar. Askeri geçmişi olup da sömürgecilikle bağını kesmek isteyen Afrikalı bir lidere rastlamak hemen hemen olanaksızdır.

36 tam üye partiyi, onlarca da görüş-alışverişi içinde olan parti, hareketi ve gözlemci durumundaki pek çok örgütü kapsıyor. Japonya'dan Norveç ve Kanada'ya, Lübnan'dan Avusturalya'ya pek çok ülkeden 42 milyon kadın ve erkek henüz gözle görülmemesine karşın çok etkin, mali ve diplomatik bir uluslararası güç oluşturuyor.

Sosyalist Enternasyonal Güney Afrikada baş kaldıran uluslar özellikle Afrika Ulusal Kongresi (ANC) ve SWAPO'ya verdiğimiz destek tarafında yer almadan önce, örgüt içinde sert tartışmalar vardı. Kasım 1976'da Cenova'da yapılan 13. Kongreye dek örgütümüz büyük ölçüde avrupalı bir örgüttü. Örgütün etkinlik alanı yeni bürosunun seçimiyle (başkan olarak Brandt ve başkan yardımcıları Miterand, Gonzales, Palme, Soares, Brundtland ve Kreisky) gözle görülür biçimde genişledi. Güney Amerikada yeniden canlanan demokratik güçler ve orta Amerikada baş kaldıran güçlerle ilişkiye geçmemizi sağlayan bir Latin Amerika Komitesi kuruldu. Ayrıca Sosyalist Enternasyonal, Pasifikte, Japon sosyalist partilerinden, Güney Kore'den sürgün edilen demokratlardan ve Avusturalya'nın güçlü işçi partisinden oluşan bir örgüt oluşturdu. Ortadoğu'da İsrail İşçi Partisinin tekeli kırıldı: Şimdi MAPAM'a (İsrail Birleşik İşçi Partisi) ve Lübnan'da Velid Cambolat'ın İlerici Sosyalist Partisi'ni tam üye olarak tanıyoruz.

Buna karşın, Sosyalist Enternasyonal'in 1980'lerin başına kadar tutarlı bir Afrika politikası yoktu. Bunun bir çok nedeni vardı. Birinci neden, Afrikada iki parti tarafından temsil ediliyorduk: Leopold Senghor'un Senegal Sosyalist Partisi ve Ki-Zerbo'nun Burkine Faso'daki partisi. Senegal Sosyalist Partisi rüşvetle suçlanan bir iktidar partisi. Bu durum, kimi Avrupalı üyelerimizden, özellikle de İskandinavyadaki üyelerimizden eleştirilerin gelmesine neden oluyor. Joseph Ki-Zerbo'nun partisinin ise geleceği belirsiz.

İkinci neden ise, Sosyalist Enternasyonalin ilkelerine göre, bir partinin ülkesindeki tek parti olması durumunda Sosyalist Enternasyonale üye olamaması. Fakat Afrika'da sosyalist ideallerin yön verdiği örgütler bu kategoriye giriyor.

Aynı zamanda, Sosyalist Enternasyonal sanayileşmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki açık farkı kabul ediyor. Yüksek teknolojik düzeye ulaşmış toplumlarda parlementer demokrasi ve çoğulculuk istemleri yükseltilebilir. Fakat bu ölçütün, sömürge yönetiminin uzun karanlığından uzun bir silahlı kurtuluş mücadelesiyle çıkmış uluslara uygulanması güçtür. Sosyalist Enternasyonal Lima'daki kongresinde, Sosyalist Enternasyonal'in yönetim organları ve özellikle Afrika ve Latin Amerika'daki "tek parti"ler arasında düzenli görüş alışverişini savunan Palme'nin politikasını onayladı. Palme'nin sık sık söylediği gibi, Küba ile enformasyon ve işbirliği anlaşmaları yapılmaksızın El Salvador'daki iç savaşa barışçı bir son veremez ve Nikaragua'da ki yönetimi savunamazsınız. Öte yandan, eğer Sosyalist Enternasyonalin çabalarını Tanzanya, Zambia, Mozambik, Angola ve Etiyopya'daki "tek parti"lerce izlenen politikalarla uyumlulaştırmayı başaramazsak, Güney Afrika'da ırkçı diktatörlüğe başkaldıran siyah ve melezlere verilen etkin desteği nasıl geliştirebiliriz?

Sosyalist Enternasyonal'in açık ve kesin bir Afrika politikasının olmayışının üçüncü bir nedeni de Fransız sosyalistlerinin, Afrika'nın Fransızca konuşulan bölümünü kendi arka bahçeleri olarak görmeleri. Bu nedenle Sosyalist Enternasyonel liderlerinin eli kolu bağlı kalmıştır.

Carter yönetimi, Camp David Anlaşmasını imzaladıktan sonra, Mısır-İsrail yakınlaşmasını destekleyen Arap örgütlerine kapılarını açması için Sosyalist Enternasyonal'e baskı uygulamaya başladı. Fakat Brandt ve Büro'daki büyük çoğunluk bu baskıya karşı çıktı. Bu durum, Senghor ve Bourgiba'nın Afrika Sosyalist Enternasyonal'i adını taşıyan ve Sosyalist Düstur Partisi (Tunus) [2], Senegal Sosyalist Partisi, Fas Halk Güçleri Birliği, Mısır Sosyalist Birliği ve Sudan Sosyalist Birliği'nden oluşan ayrı bir örgüt kurmaya karar verdiklerinde yaşandı.

Sosyalist Enternasyonal'in politikasındaki bir değişiklik, örgütün Tanzanya'nın Arusha kentinde yapılan Afrika'daki ilk konferansında ortaya çıktı. Bu konferansa beş cephe-hattı, Devlet ve Güney Afrika'daki başlıca kurtuluş hareketleri katıldı. Palme ve Soares'in çabaları sayesinde bu konferansta apartheid yönetiminde karşı bir mücadele platformu benimsendi. Bu amaçla, Hollanda İşçi Partisi Lideri Joop von Uyl'un öncülüğünde S. Enternasyonal bünyesinde bir Afrika Komitesi oluşturuldu.

Palme'nin 28 Şubat 1986'da öldürülmesinden sonra Afrika politikasını Brandt tek başına yönlendirdi. Bostwana'nın Gaborone kentinde cephe-hattı devletleri ve direniş hareketlerinin liderleriyle buluştu. Orada benimsenen bildirgede Apartheid'in hemen ve bütünüyle kaldırılması, Afrika Ulusal Kongresi'nin, tüm siyah ve melez işçi sendikalarının yasallaşması ve Mandela ile tüm politik tutukluların hemen salıverilmesi isteminde bulunuldu. Yine bu bildirgeyle AET yönetimlerinin kararsız politikaları kınandı Güney Afrika'ya tam bir ekonomik ve mali ambargo uygulanması ve Namibya'ya bağımsızlık istendi. Bu cesaretli bir çıkıştı, fakat bu istemlerin gerçekleşmesi oldukça güç: Çünkü Avrupa'da sosyalistlerin yönlendirdiği yönetimler bile ambargo için pek istekli değiller. Nato Ülkelerindeki bir çok başlıca sendika merkezi de bu isteme karşı çıkıyor.

Afrika'daki antisömürgeci ve antiemperyalist mücadelenin başını Sosyalist Enternasyonal'in çektiği söylenebilir mi? Bu sorunun yanıtı hiç de basit değildir. Sosyalist Enternasyonal hâlâ bir çok soruna açıklık getiremiyor, çelişkiler çalışmalarımızın önünde engel oluşturuyor. Örneğin, Batı Sahra sorununda tavrımızı belirlemek zorundayız: Polisario Cephesi Sosyalist Enternasyonal'in kongrelerine, Büro oturumlarına gözlemci olarak katılıyor ve Kral 2. Hasan'ın politikasını destekleyen Fas Halk Güçleri Ulusal birliği de oturumlarda yer alıyor. Bu durum, bizi Batı Sahra'da tam bir barış yönünde anlamlı bir adım atmaktan alıkoyuyor.

Yine de Sosyalist Enternasyonal'in etkinliklerinin yalnızca Güney Afrika'da başkaldıran insanlara destek vermekle sınırlı olduğunu düşünmek yanlış olur. Afrika'nın durumunu bir bütün olarak ele alıyoruz. Önce, Afrika'nın iki süper gücün çatıştığı bir arenaya döndürülmemesi ve ikinci olarak da Afrika ülkelerinin

(2) 1988 Mart'ında, Anayasal Demokratik Birlik olarak isim değiştirdi.

sanayileşmiş batı ülkeleriyle olan ekonomik, mali, ve ticari ilişkilerinin -Afrika'nın ilerici güçlerinin, giderek insan haklarına saygılı ve halklarına yaraşır bir yaşam sağlayan demokratik toplumlar kurabilmeleri için- değiştirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Brandt'ın başlattığı ve Sosyalist Enternasyonal'in Lima'daki (1986) son kongresinde benimsenen açık ve kesin politika, kanımca, periferik ülkelerin demokrasi, ekonomik bağımsızlık ve bağlantısızlığa doğru gelişmelerine değerli bir katkı oluşturuyor.

İşbirliği Zorunludur

Bu sorun benim konumun dışında olmakla beraber, onunla doğrudan bağlantılı. Bugün Avrupa'daki sosyal demokrat ve komünist partiler arasında uzun süredir varolan çalkantılı ve çatışmalı ilişkilerde önemli değişiklikler oluyor. Sosyalist Enternasyonal Doğu Avrupa'da iktidardaki komünist partileriyle kimi Üçüncü Dünya ülkeleri arasına giderek artan yakın ilişkiler kuruyor. Buna karşın, sanayileşmiş ülkelerde, sosyal demokratlar ve komünistler arasında ya hiç ilişki yok ya da sürekli bir çatışma var.

Yenilenmiş Sosyalist Enternasyonal, Doğu Avrupa'daki politik rejimler ile sosyal demokratların işbaşında oldukları çoğulcu Batı Demokrasileri arasında önemli bir fark olduğunu iddia ediyor. Biz, tek partili komünist sistemi demokratik özgürlüklerin ilerlemesinin önünde bir engel olarak görüyoruz. Komünistlerle, toplumun politik örgütlenmesi, temel insan hakları ve kimi başka konularda görüş ayrılığı içindeyiz. Fakat insanlığın sürekliliği adına onlarla birlikte çalışmak zorundayız. Daha önce de söylediğim gibi dünyamız her an bir patlamayla yok olabilir. Bu durumda tek seçeneğimiz; farklı toplumsal sistemler arasında barış için bir yarışma içinde olmaktır.

Sosyalist Enternasyonal'in ahlak ilkeleri ve politik stratejisinin Avrupa'daki barışsever ve ilerici güçler üzerinde dolaysız bir etkisi var. Bu etki ne ifade ediyor? Genç bir insan olarak İspanya'da faşizme ve daha sonra Norveç'te yeraltında Nazi işgalcilerine karşı savaşan Brandt, bu yıllarda Avrupa solunun yaptığı hataları anımsıyor. 1930'larda faşizmin yükselişini açıklayan nedenler arasında Almanya ve İspanya'daki sosyalist ve komünistler arasındaki rekabet sayılabilir. Sosyalist Enternasyonal Bürosunun Mayıs 1988'deki Madrid oturumunda Brandt, "Görevimiz, bir silahsızlanma hareketi, Üçüncü Dünya ülkelerinin tanınmasını amaçlayan bir hareket ve toplumsal kazanımların korunması için bir cephe oluşturmaktır" dedi.

Doğu ve Batı'daki komünist ve sosyalist partiler arasında hâlâ derin çelişkiler var. Fakat bence yüzyüze olduğumuz seçenek çok basit: Ya sol örgütler evrensel silahsızlanma, Avrupa'nın nükleer silahlardan arındırılması için ve uzayın silahlandırılmasına karşı birlikte savaşacaklar ya da uygarlık nükleer bir yangında yok olacak.

Eğer sanayileşmiş ve sanayileşmemiş ülkelerin silahlanma yarışında boşa harcadıkları paralar verimli Üçüncü Dünya projelerine yatırım olarak kanalize edilmezse, ciddi ve dengeli bir ekonomik gelişme ve açlık, yoksulluk ve hastalıklara karşı etkili bir mücadele olanaksızlaşır.

GELİN BERABER ÇALIŞALIM

Coleshill'den Lord PLUMB (*)
Avrupa Parlamentosu Başkanı

Son zamanlarda katıldığımız ve şahit olduğumuz olayların ve gelişmelerin Avrupa ve Avrupa Parlamentosu tarihindeki en önemli olaylar arasında yer aldığını düşünüyorum.

Bir kaç ay önce Parlamento'yu ziyaret eden SSCB heyeti beni Moskova'ya davet etmişti. O dönemde, Sovyetler Birliği Avrupa Topluluğu ile diplomatik ilişkiler kurmaya hazır olmadıkça, benim Avrupa Topluluğu Başkanı olarak, Moskova'ya resmi bir ziyaret yapmamın mümkün olamayacağını bildirmiştim.

Şüphesiz, o günden bu yana önemli bir politik hareketlenme olmuştur. Geçen Haziran'daki Comecon-Avrupa Topluluğu ortak bildirgesinin tarihimizdeki en önemli olay olduğunu düşünüyorum. Benim için bu, Avrupa Parlamentosu Başkanı olarak, başkanlık dönemimdeki en anlamlı olaylar arasındaydı. Bu nedenle hemen bu olayın ardından, Sovyetler Birliği ile Avrupa Topluluğu arasında diplomatik ilişkiler kurulması için anlaşma yapıldığında, Moskova'yı ziyaret edeceğimi bildirdim. Bunu şimdi gerçekleştiriyorum. Ayrıca Macaristan'a da gittim. Benim dileğim, kendi dönemimde Parlamento'nun diğer KEYK ülkeleri ile de bağlarını geliştirmek ve bu ülkelerdeki sorunların daha iyi tanınmasını ve ayrıca Avrupa'da daha iyi bir anlayışın oluşturulmasını sağlamaktır.

"Avrupa Evi"ni oluşturmak da bunun bir parçası. "Avrupa Evi" düşüncesini hoşnutlukla karşılıyorum. Çok olumlu bir düşünce. Bu, ortak bağımızın tanındığının bir göstergesidir. Kuramsal olarak bu, Doğu ve Batı Avrupa'da halkların, ortak evi kullanabilmek için biraraya gelmeleri gerektiği anlamına geliyor ve biz, insanların evin içinde ve odalarında serbest dolaşımı şartıyla evin kurulmasını kabul ediyoruz. Bundan aşırı derecede mutluyum. Bu evde, gerek Doğu'da gerekse Batı'da böyle bir günün geleceğine inanmayan insanları biraraya getiriyoruz. Şimdi umutlarının gerçekleştiğini görüyorlar.

(*) Henri Plumb (doğum 1925), İngiliz politikacısı. Aralarında İngiliz Tarım Konseyi ve Ulusal Çiftçiler Birliği'nin olduğu önemli devlet kuruluşlarında yöneticilik yapmıştır. 1979-1982 arasında Uluslararası Tarım Üreticileri Federasyonu'nun başkanlığını yürütmüştür. 1979'da Avrupa Parlamentosu'na seçilmiş ve 1987'de Parlamento'nun Başkan'ı olmuştur.

Şüphesiz ki, Batı'daki bir çok insanın sahip olduğu kanı, bütün güvenlik ve savunma alanındaki ve diğer alanlardaki değişimler, Batı blokundan daha çok Doğu bloku için daha önemli olduğu yolundadır. Bu doğru değil. Özellikle Sovyetler Birliği'nin "Biz tek yanlı faaliyete geçiyoruz" diye bildirdiği bir anda, bizim hepbirlikte bu konuda çalışmamız gerekiyor.

Gorbaçov'un Birleşmiş Milletler'deki son demecinde, neyi amaçladığının çok açık bir anlatımı vardı. Bu, Batı'da çabuk ve dikkate değer bir tepki oluşturacaktır. Fakat bu, şu anda tam güvenliğimizin sadece çok küçük bir yüzdesidir. Gorbaçov, "Biz bunu tek yanlı olarak gerçekleştirmeye hazırız" demektedir, oysa ben diyorum ki, bunu hepbirlikte gerçekleştirmeliyiz ve bu nedenle de Doğu ve Batı arasındaki ilişkideki dengeyi korumaya çalışmalıyız. Bunun çok önemli bir adım olduğunu düşünüyorum. Bu adımın atılmasının mümkün olabileceğine bir kaç yıl önce inanmıyorduk, fakat bu gerçekleşmekte ve ben Sovyetler Birliği'nin bugünkü yaklaşımında Gorbaçov'un çok büyük bir payı olduğuna inanıyorum. Geçen yıl SSCB'ye yaptığım ziyarette genel durumun tamamen değiştiğini gördüm. İnsanların, uluslararası gerilimin azalması, barış ve güvenliğin sağlanmasını bekledikleri bir yolda ilerliyoruz.

Avrupa'da gerginliğin azalması ve askersel yumuşamanın sağlanması sürecindeyiz. Elbette NATO içinde güçlü bir askeri gruba sahibiz. Bu varlığını sürdürecek, hatta belki daha da güçlenecektir. Fakat, 1980'lerde kimyasal veya nükleer savaş hazırlıklarının, gezegenimizin ve insan ırkının varlığını tehlikeye attığı anlayışı ile birlikte politik düşüncede önemli bir gelişme olmaktadır. Bu durum, bugün bütün taraflarca kabul edilmektedir. Bir insanın tek bir düğmeye basarak bütün uygarlığı yok edebileceğinin farkedilmesi, Doğu'yu ve Batı'yı cesaret ve gerçekçilikle, "yeter artık! Bu olasılığın gerçekleşmesini engellemek için hep birlikte çalışalım." demeye yöneltmiştir.

Taraflar arasındaki ilişki, sanırım, şimdi eskisinden çok daha esnek ve sıcak bir dostluk görünümünde. İlişkimiz doğru yönde ilerliyor. Kendi koyduğumuz kuralları yine kendimizin yıkması tehlikesinin olmadığı ve söylediklerimizin gerçek düşüncelerimiz olduğu inancından yola çıkarak, birbirimize güvenmek zorundayız.

"Atlantik'ten Urallar'a" tek bir Avrupa umudunun gerçekleşmesi büyük ölçüde ekonomik ilişkilerimizin gelişmesine bağlıdır. Bu açıdan, olayın iki boyutunu gözönüne almalıyız: Birincisi, KEYK ülkelerinin ve özellikle de SSCB'nin büyümesi ve gelişimi; ikinci olarak da, 1992'ye doğru Avrupa Topluluğu içinde bir iç pazarın oluşması ve gümrük sınırlamalarının kaldırılmasıyla Avrupa ülkelerinde güçlü bir ekonomik büyümenin yaratılması. KEYK ülkelerinde ve özellikle de SSCB'de gerçekleşecek ekonomik büyümenin farkındayız. Sorun, olayın iki boyutunu gözönüne alarak, ticari bir savaşıma girmek değil, ticaretin bozulmasını engellemek için karşılıklı sahip olduğumuz sorumlulukları tanımaktır. Ben süreç içerisinde, bu büyümeyi ve bunun sorumluluğunu birlikte paylaşmaya başlayacağımıza inanıyorum.

Ekonomik işbirliğinin önemini gözardı etmeden, insanlığa ilişkin alanlardaki işbirliğinin üzerinde duracağım. Bu, hem kendi içinde, hem de yanlış anlamaların başka noktalarda da farklılıklara yol açması açısından çok önemli bir alan.

Moskova'da insan hakları sorununu gündeme getirdiğimde, SSCB dışında yapılanlardan çok farklı bir değerlendirme ile karşılaştım. Bu, SSCB'de değişen koşulları daha net görebilmemiz için, tamamıyla açıklanması ve daha iyi anlaşılması gereken bir konu. Şimdi daha esnek bir durum olduğunu kabul ediyorum. Bu çok önemli bir olay. Moskova'yı ziyaretim sırasında, Sovyet tarımındaki gelişmeleri ilgiyle dinledim. Ve artık, insanlara 50 yıl -ya da buna yakın bir süre- için toprağın kullanım hakkının verilmesine ilişkin değişikliği gözlemledim. Birey, bir birey olarak işlev görme hakkına sahip. Bunu da, büyük bir olasılıkla kollektif çiftliklerde gerçekleştiriyorlar. Bu çiftlikler, devlet çiftlikleriyle birlikte, ürün ithalatını ortadan kaldırabilmek için, tamamıyla daha fazla üretmek üzerinde yoğunlaşmışlar. Ben bu alanda işbirliği için büyük bir potansiyel ve bu sektörde ortak işletmeler için çok fazla olanak görüyorum. Eğer bu potansiyeli değerlendirebilirsek, Doğu ve Batı arasındaki ortak işletmelerde birbirimize yardımcı olabiliriz. Macaristan'ı ziyaretim sırasında da aynı şeyi hissettim. *Perestroyka* kesinlikle büyüleyici ve kapsamlı bir konu. Çeperde gördüğüm kadarıyla Doğu'daki tehlikenin şu olduğunu sanıyorum: Perestroyka ile yola çıkıp, insanlara daha fazla bireysel özgürlükler sunduğunuzda, bu insanların, çoğunluğu çok kısa bir sürede, çok fazla şeyin gerçekleştirmeni isteyeceklerdir. Oysa, bunu sağlamak o kadar kolay değil. Fakat gerçekte bu yolun açılmasıyla, Doğu blokunda, bizim Batı Avrupa'da alışık olduğumuz demokrasi ile daha kolay uyuşabilecek bir demokrasi biçimi oluşmaktadır. Bu nedenle, perestroyka'nın doğru yönde, geçmiştekinden daha kolay ilişki kurabileceğimiz yönde, bir hareketlenme olduğuna inanıyorum.

Dikkatlerin, Avrupa Topluluğu'ndaki gelişmeler üzerinde çok fazla yoğunlaştığını görüyorum. Bu, bizim korunmalı ve bu nedenle, ticaretin doğal akışını engelleyecek bir Avrupa Kalesi oluşturmakta olduğumuz inancından kaynaklanıyor. Ben durumun böyle olmayacağını ve üçüncü ülkeler için daha serbest bir pazar yaratacağımızı umuyorum. Fakat kaçınılmaz olarak, onların gereksinimlerine cevap verdiğimiz ölçüde Avrupa Topluluğu içinde ekonomik büyümelerine olanak sağlanmış olacaktır. 1992'den sonra oluşturulacak tek Avrupa içinde de, ulusal hükümetlerin varlığını sürdürmeye devam edeceğini kesinlikle söyleyebilirim. Ülkelerin yönetim açısından, bir hükümet gereksinimleri sürecektir. Ben, bunun bir Avrupa Topluluğu oluşturma düşüncesiyle çeliştiğine inanmıyorum. Karar alma işlevi daha çok merkezin olacaktır, fakat merkezde kararlaştırılan politikanın yürütümü, yönetimde ve yürütmede bir hükümeti gerektirir. Ülkenin bütçesine karar verecek bir hükümet, bir gereklilik olmaya devam eder.

Bu nedenle, tek bir merkezi hükümete doğru yönelmek, ülkelerin ve bölgelerin yerel bir otorite durumuna gelmesi belki bazıları için bir ideal, fakat günümüz dünyasının gerçekleri değildir. Konfederatif bir devlete veya federalizme tamamen karşı olduğumu söylemiyorum. Çünkü ortak bir pazar sağlayacak ekonomik büyümeye ulaştığımız ve bütün gümrük engellerini kaldırdığımız zaman, gecenin

gündüzü izlemesi gibi, politik birliğin de kaçınılmaz olarak ortaya çıkacağına inanıyorum.

Fakat, daha bunun için çok uzun bir yolumuz var. Gerçekten herşey, serbest pazarın gelişiminin temeli olan, Topluluk içerisinde ortak kur ile birlikte, ortak bir para politikasının sağlanmasına bağlı. Ülkeden ülkeye değişen katma-değer vergisi oranlarındaki farklılıklarla ortak bir mali sisteme ulaşmamız kolay olmayacaktır. AET'ye üye ülkelerin halklarının çıkarlarına uygun gelen programların fonlarını yeniden ayarlamak, düzenlemek ve düzeltmek çok büyük bir zorluk içermektedir.

Avrupa Parlamentosu, çevre ile ilgili konularda özel bir çaba göstermektedir. Haziran ayında, Avrupa Topluluğu Başkanı, Topluluğun çevre ile ilgili konularda daha aktif bir rol oynamasını istedi. Parlamento, bu isteği bütünüyle benimseyerek, çevre ile ilgili konularda Doğu ve Batı arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi için yeni yollar aramanın yanı sıra, gerekli bütün çözümleri de destekleyecektir. Bunda bizim ortak çıkarımız olduğunu, çünkü kirlenmenin ulusal sınırlar tanımadığını biliyoruz.

Bir bölgede geçerli olan para ile diğerleri arasındaki dengenin yeniden oluşturulmasını sağlamak için biraraya gelmekten, yani kaynaşmışlıktan söz ediyoruz. Parlamento'nun bütçe üzerinde önemli bir denetime sahip olduğunu, bunun için de temel ölçütümüzün bütçe olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü, bütçe ve paranın, değişik alanlarda doğru kullanımı olmazsa politikalar güçlükle işleyecek veya bozguna uğrayacaktır.

Avrupa Parlamentosu gerçekten etkin bir parlamentodur, fakat geçen yıl oluşturulan Tek Avrupa Yasası ile rolü değişmiş, sorumluluk ve güç açısından aynı zamanda bir karar parlamentosu durumuna gelmiştir.

Avrupa Parlamentosu'nun ve benim görevim, her şeyden önce Topluluk içerisinde gerçekleştirilen politika değişimlerini belirlemektir. 1992'nin çok yakın olması gerçeği, bu konuları bizim için önemli kılmaktadır. 300 yasa hükmünün kaldırılması, tümüyle Avrupa Parlamentosu'nun gündemindedir. Geçen bir, iki yıl içerisinde oldukça dramatik değişimler gözlemledik. Bundan bir yıl önce, Komisyon'dan Ortak Tarım Politikası'nda reform önerileri geldi. Şimdi bu reformu gerçekleştiriyor, politikamızı değiştiriyoruz.

Bunun, yiyecek stoklarımızda büyük bir etkisi oldu. İkinci olarak da yapısal fonlarımızı iki katına çıkarttık. Bu, istihdamın yaratılmasının güç olduğu alanlarda, sanayide ve kırsal bölgelerde Bölgesel ve Sosyal Fonlar yoluyla yatırımlar yapılmasını sağlayacaktır.

Sanırım, Gorbaçov davetimi kabul ederek Avrupa Parlamentosu'nu ziyaret ederse, ilgisini çekecek olgular görecek ve dinleyecektir. Sovyet liderinin, "Avrupa Evi"nin oluşturulması, uluslararası güvenlik ve silahsızlanmanın sağlanmasına ilişkin düşüncelerini, Parlamento önünde yeniden açıklayacağını umarız. Ben, kendisinin sorumlu ve ilgili bir dinleyici kitlesi bulacağına kesinlikle eminim.

Bu makale, Sir Henri Plumb'ın Strasburg'ta WMR üyeleri ile yaptığı bir görüşmeden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

FARKLI BAKIŞ AÇILARINDAN MACAR SORUNLARI

(Budapeşte'de Yapılan Yedi Toplantı)

Macaristan Sosyalist İşçi Partisi'nin 1956 yılında "Stalin Modeli"ni terkederek, politikada iradeciliği ve ekonomide tam merkeziyetçiliği yadsıyan kendi sosyalist kuruculuk anlayışını açıkça belirtmesinden bu yana, Macaristan'daki reformlara ilişkin pek çok görüş ileri sürüldü. Bu görüşlerden diğerine doğrudan karşıt olan kimileri aşağıda sunulmaktadır. Görüşler farklı da olsa, 1970'ler Macaristan'ının yaşam standartları bakımından öteki sosyalist ülkelerin çoğunu geride bıraktığı kabul edilmelidir. Ülkeyi ziyaret edenler, içinde herşey bulunan mağazaları Budapeşte'nin dikkati çeken özelliklerinden biri olarak hâlâ hatırlamaktadırlar. Bununla birlikte, Macarların kendileri, uzunca bir süredir, mağaza vitrinlerinin ardındaki malların fiyatlarını istenmeyen yönde etkileyen eğilimlerin farkındadırlar. Uzmanlar, konuya daha geniş bir açıdan yaklaşmakta ve ülkedeki durumu, yalnızca yükselen fiyatlarla değil, aynı zamanda büyüyen bir dış borç, gerçek ücretlerdeki azalma ve ortaya çıkan yapısal işsizlikle de tanımlamaktadırlar.

Macar ekonomistleri, bu kötüye gidişin köklerinin, ülkenin ürettiğinden fazlasını tükettiği dönemde bulunduğuna inanmaktadırlar. Parti ve devlet ileri gelenlerinin, dünya ekonomisindeki değişimlerin sosyalist ekonomiye olan etkilerini küçümsemiş olmaları, mevcut güçlüklerin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. Öte yandan tutarlı bir yenilenme anlayışının eksikliği de, politik kurumlar sisteminin ve bunların yeni sorunların üstesinden gelmedeki yeteneksizliğinin değişmeden kalmasına yol açmıştır.

Bugünlerde Macaristan'da sık sık sorulanlardan birisi de, "buradan nereye gidiyoruz" sorusudur. Elbette bu soruya verilecek pek çok yanıt vardır. Ancak biz yapılacak en iyi şeyin, Macar günlük gazetesi **Nébszabadsàg**'ın dediği gibi, görevleri içtenlikle konuşmak, tartışmak ve sorunları çözmek için en iyi yolları araştırmak yani, ülkeyi yöneten partinin üyelerinin görüşlerini dinlemek olduğunu düşünüyoruz.

Şimdi Değilse Ne Zaman?

Macar parti konferansının[1] ülkenin bu duruma gelmesinde MSİP MK'nin sorumluluğunu kabul etmesinden bir ay sonra kendisiyle yaptığım görüşmede, Macaristan Bilimler Akademisi Uluslararası Ekonomi Enstitüsü'nün müdürü olan ve yıllardır devlet ekonomi politikasının belirlenmesine katılan akademisyen Mihaly Simai, bana "bir çok meslekdaşım ve ben bugünkü durumu önceden görmüş, hükümeti ve MSİP yönetimini bu konuda uyarmıştık", diyordu.

Var olan güçlüklerin ortaya çıkmasında bilim adamlarının da hataları olduğunu yadsımamakla birlikte, bunun ancak kendi tavsiye ve önerilerinin ülke yönetimince uygun görülüp görülmemesi ölçüsünde olduğunu söyleyen Simai, "ama her nedense sonuçta alınan kararlar, dünyadaki ekonomik değişikliklerin Macar ekonomisine etkisini her zaman yansıtmadı ve son birkaç yılda gerçekleştirilen reformlar, bu nedenle etkisiz ve sorun yaratıcı oldu", diye sözlerini sürdürüyor. Devlet aygıtını daha kararlı ve tutarlı davranmaktan alıkoyan etkenlerin tedbirlilik, çatışmalardan kaçınma dürtüsü ve bir dereceye kadar da Macaristan'ın ulusal birliği konusundaki abartılmış korkular olduğuna inanıyor.

Zorluklardan kaçınmak yine de mümkün olmadı, diyor Simai. Ulusal birlik bozulmadı ama insanların çoğu bekle ve gör tutumunu benimsemeye karar verdi. Bugün yeni liderleri suskun bir biçimde izliyorlar ve hükümet, ancak işler iyi giderse istikrar programına halkın destek vermesini ve katılmasını bekleyebilir.

Nèbzsabadsàg'ın yazdığına göre, Macarlar hâlâ çok büyük ölçüde eski politikaların hayal kırıklığı içindedirler. Toplumda, yeniliklerin eski alışkanlıkları ve yaşam tarzını tersine döndüreceğine ilişkin bazı korkular da var. Öte yandan, doğal olarak halk değişim istemekte ama mevcut koşullarda elde edilebilenden daha çabuk olmasını ve daha fazlasını beklemektedirler.

Kendisini bir iyimser olarak adlandıran ve 15 yıldır dünya ekonomik sorunları üzerine çalışmalar yapan Mihaly Simai böyle karanlık bir tablo çizmekten çekinmiyor. Çünkü o, önünde sonunda, Macaristan'da sosyalizmin güçlükleri geride bırakacağına inanıyor. Ona göre, "eğer verimli ve esnek bir ekonomiyi ve daha demokratik bir sistemi amaçlayan şimdiki reformlar beklenen sonuçları vermezse, bu sonuçlar, kesinlikle kaçınılmaz olan bir dizi dönüşümler yoluyla elde edilecektir."

Politikacıların, gelecekteki başarıların temellerinin şimdi atılmazsa hiç bir zaman atılmayacağı savına Simai katılmıyor ve şimdilik, diyor hoşnut bir biçimde, hükümet doğru yolda ilerlemektedir ve onun bu kararı, düşüncesiz kuklaların oybirliği sonucunda oluşan şekilsiz bir ürün olmanın çok ötesinde, gerçekten de değişik görüşlerin çatışması sonucunda oluşmuştur. 42 yıldan bu yana parti üyesi olan Simai'nin belirttiği gibi, MSİP'de ve onun yönetiminde yeni, bağımsız düşünceli insanlar giderek daha da öne çıkan bir rol oynuyorlar ve bu durum onun, bugün partinin

---

(1) Mayıs 1988'de toplandı.(Derginin Notu)

toplumu canlandırma yolunda yürüttüğü çabaların sonuçta başarıya ulaşacağına ilişkin umutlarını daha da güçlendiriyor.

Komünist Olmak Kolay mı?

34 yaşındaki Csaba Banfalvi, yakın gelecekte ortaya çıkabilecek gelişmelere oldukça kuşkulu bakıyor. Onunla MSİP MK'ne bağlı Toplumsal Bilimler Enstitüsü'nde görüştüm. Burada, ekonomi ve toplum arasındaki ilişkileri araştıran bir grupta emek kaynakları piyasası konusunda çalışmalar yürütüyor ve yıllardır bir lisede ekonomi politik dersleri de veriyor. Ona göre, şimdiki biçimi ve yıllar boyunca değişmeyen içeriğiyle bu bilim, toplumun gözünde inanılırlığını yitirmiş. Bilinen ve üstelik her zaman doğru olmayan politik görüşlere hizmet etmek, daha da çok kılıf uydurmak için kullanılıyor.

Bu sözlerde, akademisyen Simai'ye değilse de, en azından onun kimi çağdaşlarına bir meydan okuma seziliyor. Banfalvi'nin anlatımından şu çıkıyor: Sosyalizmin ekonomi — politik kuramını geliştirmiş olan eski kuşaktan bilim adamları, eğer ekonominin ve genel olarak toplumun gerçek tarihinden yola çıkarak insanlığın yüzyıllar boyunca pratikte geliştirdiği toplumsal ilişki biçimlerini temel almış olsalardı bugün bir çok şey farklı olurdu.

1982 yılında MSİP'ne katılmış olan Banfalvi'nin genç kuşak Macar komünistlerinin tipik bir temsilcisi olarak nitelenmesi zor; çünkü böyle bir tipe pek rastlanmıyor. Banfalvi, parti üyesi oluşunun özgeçmişine herhangi bir değer kattığına inanmıyor. O partiye yalnızca inançlarına uygun düştüğü için katılmış.

Banfalvi, **Népszabadsàg** gazetesinin, dürüst ama sorunların çözüm yolu konusunda daha farklı düşünenler, diye söz ettiği, MSİP içindeki yeni adamlardan biri gibi gözüküyor. Onun daha çok bir pragmatist olduğu izlenimini de edindim. Ona göre zeki insanlar — açıktır ki kendisinin de bu grupta bulunduğuna inanıyor — her zaman verilen koşullarla yetinemezler.

Onun bir yaşıtı da, MSİP Budapeşte Kent Komitesi'nde politik görevli olan ve sağduyusuyla tanınan Mihaly Helenbai. Bana, günümüzde Macaristan'da komünist olmak kolay değil dedi. Çünkü herşeyden önce partinin eski otoritesi önemli ölçüde sarsıldı ve onu yeniden kurma zor olacak.

İşler öyle bir noktaya geldi ki, MSİP'nin 40.796 üyesi öteki komünistlerle birlikte geçmişin ve geleceğin ağır sorumluluğunu taşıma cesaretini kendilerinde görmediler ya da göremediler: 1988 başında yenilenen parti kartlarını yetkililere geri verdiler. Her türden insan parti üyesi, diyor Helenbai, kimileri işaret alır almaz, "Yaşasın..." ya da "Bu mutlu vesileyle..." demekten, toplumdaki konumlarını kullanarak merdiven basamaklarını tırmanmaktan ve ceplerini doldurmaktan hiç geri durmuyorlar. Parti konferans belgelerinin de açıkladığı gibi, kimi MSİP üyeleri, haksız kazanç sağlıyorlar, spekülasyonlara girişiyorlar, toplumsal mülkiyeti kendi çıkarları için kullanıyorlar ve yasal olmayan ayrıcalıklar edinmeye çalışıyorlar. Helenbai'nin inancına göre, partide yeni dönemde kartları yenilenmeyecek olan 1.340 üyeden çok daha fazla kariyerist ve her devrin adamı var.

Kendisinin MSİP için değerli olduğuna inanıyor mu? Bu soruya kestirme bir yanıt vermedi ama bu, dünya gerçekleri karşısında basit bir "evet" ya da "hayır" yanıtı bekleyenlerden daha dürüst bir tutumdu. 6 bin parti görevlisinden biri olarak, herhangi bir üstün niteliği olduğuna inanmadığı anda, liderlik sorumluluklarını hemen bırakabileceğinden kuşkusu yok. Bir kent komitesi temsilcisi olarak kendisi için asıl zor olanın; işyerlerini daha sık ziyaret etmesini isteyen tabandaki parti üyelerinin ve anlaşmazlıklarda hep kendi taraflarını tutmasını isteyen işçilerin istemlerini karşılamak olduğunu söylüyor.

Helenbai yaptığı işin öneminden hiç kuşku duymuyor. Asıl görevinin, parti örgütlerinin dış etkiler karşısında "refleks" tepkiler göstermekten kurtulmasına yardım etmek, yani; onlara yukarıdan bir dürtme olmadan çalışmayı öğretmek olduğuna inanıyor. Endüstriyel yönetim alanındaki ilişkilerde, komünistlerin konformist anlayışları terketmeleri gerektiğini düşünüyor. Ona göre bu, kolay bir yol olabilir ama günümüz koşullarında kesinlikle kabul edilemez. Partinin canlılığı, yetkinliği ve otoritesi ancak temel parti örgütlerinin çalışmalarının iyileştirilmesi ve değiştirilmesiyle yeniden kurulabilir.

Lang Mühendislik Fabrikası'ndaki parti örgütünün sekreteri olan Albert Oros da, bu doğrultuda düşünmekle birlikte partinin toplumdaki durumunu güçlendirmesinin daha fazla zaman alacağına inanıyor. Bu savına destek olarak kendi deneyimlerini ileri sürüyor: 1985 yılına kadar her yıl bu işyerinde, partiye 10 ila 15 kişi arasında katılan oluyormuş; bugün bu rakam neredeyse yarısına düşmüş.

Bu, önemli bir gerçek ama halen 250 (toplamın kabaca yüzde 25'i) kadar Lang işçisinin parti üyesi olduğu düşünüldüğünde her yıl katılanların sayısındaki azalma fazla dramatik görünmüyor. Oros, bunun, bir bakıma geçmişte fazla üye kaydetmenin bir cezası olduğunu düşünüyor.

Parti sekreteri yararsız tartışmalardan uzak duran bir adam görünümü veriyor ve işletme müdürü Laszlo Boda'nın Macarların tartışılan sorunlarla karşı karşıya olduğu ve artık kararlı bir biçimde harekete geçme zamanının geldiği şeklindeki düşüncesine katılıyor. Ancak başarı kazanma fırsatının kaçırıldığı konusunda Oros, Boda'nın görüşünü paylaşmıyor.

Bir Yönetici Ne Zaman Görevinden Alınabilir?

Boda, şimdiki demokratik süreçte, çalışma kollektifi tarafından seçilme yerine atamayla göreve başlayan birkaç yöneticiden bir tanesi. Duruma bir işadamı gözüyle bakıyor ve bakanlığın seçimi olduğuna göre iyi bir işadamı olması gerekiyor. Bu işyerine 1954 yılında gelmiş ve müdürlüğe atandığı zaman genel tasarımcılık görevini yürütüyormuş. Başka hiç kimsenin yapamayacağı bir işi yaptığına inanıyor. Olaylara nesnel bakmaya çalışıyor ve 3 yıl önce sosyalist Macaristan'da iflas etmeye aday firmaların başında gelenlerden biri olan Lang işletmesinin, hâlâ olması gerektiği kadar iyi bir durumda olmadığını sözlerine ekliyor. İşletmenin 48 milyon forint borcu var, bu nedenle kazanmasını yeni öğrendiği kârın her 100 forint'inin yalnızca 10'unu elinde tutabiliyor.

İşletme hâlâ kötü durumda. Müdür, eğer ihracat yükseltilir ve personel azaltılırsa iyileşmenin hızlandırılabileceğine inanıyor.

İleri sürdüğü birinci koşul, milli gelirinin yüzde 60'ını dış ticaretten sağlayan bir ülkede çok açık görülüyor ama bunun için önemli bir çaba gerek. Çünkü, bakan Frigyes Berecs'in de belirttiği gibi, Macaristan sanayinin ürün ve teknoloji standartları, genellikle en üst standartların yıllarca, bazen on ya da yirmi yıl gerisinde. Lang, dünya piyasasında bugüne dek zar zor tutunabilmiş.

Daha ileri gitmek bir yana, mevcut durumunu bile koruması zor. Fon ayırmak gerekiyor ve Boda'ya göre bunun için gerekli para, büyük ölçüde, sayıları aşırı kabarık yönetici personele kendi iç kaynaklarından harcanan paradan sağlanmak zorunda. Boda, sayıları tüm personelin üçte birini oluşturan yalnızca bu gruptan değil, yerlerine yenilerini bulamamaktan korkmasına karşın becerilerinden hoşnut olmadığı bazı işçilerden de kurtulmak istiyor. En kalifiye işçiler, kooperatiflerde ve sayıları giderek artan özel ve karma işletmelerde çalışmayı tercih ediyorlar. Buralarda ücretler daha iyi ve döviz kazanma şansı var. Fakat para tek ölçü değil. Lang'ın atölyelerinden birinde olduğu gibi, günlük ekmeklerini 1908 model bir dövme presinde çalışarak kazanma olasılığı onları pek mutlu etmiyor.

Boda, Macar mühendislik işletmelerinin çoğunun aynı durumda olduğunu savunuyor; "fazlalık işgücü" yaklaşık on yıl önce bu sanayiyi terketmiştir.

Öyle anlaşılıyor ki; müdür, istihdam sorununa iş bulmanın giderek güçleştiğini duyumsayan pek çok Macardan daha farklı bir açıdan yanaşıyor. Ancak, sanayinin yapısal modernizasyonu bazı özveriler gerektirdiği ölçüde, sorunun daha da ağırlaştığını o da yadsımıyor. Ona göre insanlar hâlâ daha çok kendi istekleriyle iş değiştiriyorlar.

Haftalık, **Heti Vilaggazdasag** gazetesinin verdiği bilgiler bunu doğruluyor. İşçilerin, yönetim tarafından işten çıkarılma nedenlerinin yalnızca yüzde 10 ila 12'sini disiplinsizlik oluşturuyor. Gerçekten 1985'ten bu yana personel indiriminden ya da emeğin yeniden gruplandırılmasından etkilenen personelin oranı yalnızca yüzde 1 civarında olmuş.

Ancak yine de söz konusu olan insandır, diyor Boda. İşini kaybetmek, hangi nedenle olursa olsun —bir iki ay için bile olsa işletme tarafından işten çıkarılan herkese yapılması zorunlu ödeme gereğince ortalama ücret almaya devam etse bile— her namuslu işçi için ciddi bir kişisel trajedidir. Böyle olduğu içindir ki ülkede işsizlik olup olmadığına ilişkin yararsız tartışmaları durdurup, yakın gelecekte 100 bin kadar insanı etkileyecek bir tehdit oluşturan sorunun kendisine bir çözüm yolu bulmanın zamanı gelmiştir.

Boda bizzat kendisinin de böyle bir sorunla karşılaşmayacağına ilişkin bir garantisi bulunmadığına işaret ediyor. Sonuçta kendi durumu da, yönetim ve işçi temsilcilerinden oluşan ve seçimle gelen bir organ olan işletme konseyi tarafından karara bağlanacak. Belli bir dönemin sonunda, fabrika hâlâ güçlüklerle karşı karşıya olmak-

ta devam ederse bu insanların güvenini kaybedeceğini biliyor. işletme başarılı olsa bile, bunun faturası –örneğin ücretlerde bir düşüş ya da daha kötü yerleşim koşulları– işçilere çok ağır gelebilecek. Bu durumda da konsey, müdürü görevden almaya karar verebilecek.

Boda'ya göre işletme konseyinin kuruluşu ve görevlerinin tanımlanması konusunda yeterince düşünülmemiş. Bir kere var olan koşullarda böyle bir konsey aslında gerekli değil. Uzun-dönemde doğru kararlar almak için gerekli yetkinliğe ve zamana sahip değil. İşletme konseyinin kritik bir durumda, uzun erimli çıkarlara zarar verecek şekilde günlük çıkarlar peşinde koşması da oldukça büyük bir olasılık taşıyor. Boda şunu söylüyor: "İşletmenin geleceğinin bütün sorumluluğu bugün asıl olarak benim omuzlarıma yıkılmıştır ve böyle olması, genelde oldukça doğrudur. Ve ben, bu sorumluluğu şimdi taşımayan, aslında taşımak istemeyenler tarafından benim yaptıklarım konusunda hüküm verilmesini istemiyorum."

Anlaşmazlıklarda Bir İkna Aracı Olarak Grev

Macaristan Sendikaları Merkez Konseyi Ekonomi Bölümü Başkanı Lajos Müller, işletme konseylerinin aldığı kararların biraz aceleye geldiği görüşüne katılıyor. Ona göre bu problem, ülke daha yüksek bir ekonomik ve politik gelişme düzeyine ulaştığında bir başka biçimde çözülebilir, ancak bugün, yönetimlerin daha demokratikleştirilmesi yoluyla işletmelerdeki verimliliğin artırılması olanaksızdır. Mevcut durum, işlerini iyi bilen ve kararlılıkla hareket edebilen yöneticileri gerektiriyor. Bu yöneticiler, günün koşullarında ne denli beğenilmez de olsa, çalışma kollektifinin uzun erimli çıkarlarının gerektireceği kararları alabilecek yetenekte olmalıdırlar.

Müller, konseyin yönetim organıyla normal koşullarda bile, pek de uyumlu ilişkiler içinde olmadığına inanıyor. Konsey daha çok onu istikrarsızlaştırma eğilimi gösteriyor. Mükemmel sonuçlar elde etseler bile müdürlerini ikinci bir dönem için seçmeyi reddeden çalışma kollektifleri üzerine basında defalarca, yazılar çıktı. Dışarıdan bir gözlemciye mantıksız gelebilir ama, bu türden kararların nedenleri hem konsey üyeleri arasında titiz bir müdüre karşı duyulan kişisel hoşnutsuzlukta, hem de özel grup çıkarlarının varlığından bulunabilir. Müller bir de, müdürlerin maaşlarına konseyler tarafından yapılan haksız zamlardan hoşlanmıyor. Bu insanda konsey üyesi olan öteki yöneticilerin böylelikle ileride kendi maaşlarına da zam yapılması amacıyla bir örnek oluşturmaya çalıştıkları izlenimi uyandırıyor.

Müller'in inancına göre, "bürokrasi" nosyonu artık klasik çerçevesine sığmıyor. Bu işçilerin içine işleyen bir hastalık ve artık bu can sıkıcı olayın nedenleri üzerinde ciddi bir şekilde düşünmenin zamanı gelmiş. "Geleneksel" tipteki bürokratların modern sorunları çözmede yetersiz kaldığını söyleyen Müller, eğer kendi işinde de kırtasiyecilik varsa, bunun büyük ölçüde devlet kuruluşlarıyla olan ilişkilerdeki bir sürü yönetmelik, mahkeme kararları ve usül yasalarının bir sonucu olduğunu sözlerine ekliyor.

Macar Sendikaları Merkez Konseyi ekonomi bölümü, böylesi bir işleyişe ve sendika organlarının amaç ve görevleri çerçevesindeki bu türden görüşlere kararlılıkla

karşı çıkmaktadır. Onlar kendilerini çalışan insanların çıkarlarını temsil etme ve koruma ile sınırlamalı ve yatırım ya da dış ticaret gibi sorunlarla uğraşmamalıdırlar. Bunun henüz böyle olmaması, Müller'in kendi bölümünün çalışmalarının sonuçlarından yeterince hoşnut olmamasına yol açıyor. Konsey'e aşağıdan yöneltilen eleştirilerin özü şudur: Sendikalar, kendi yarattığı sorunları, çalışan halkın çıkarları aleyhine çözmeye çalışan hükümetten bağımsız hareket etmelidirler.

Macar Sendikaları Merkez Konseyi Genel Sekreteri, kırk iki yaşındaki Sandor Nagy, yakın zamanlara kadar durumun böyle olduğuna katılmakla birlikte bu görüşlerin artık doğru olmadığını söylüyor. Hükümetle sendikalar arasındaki ilişkiler artık yumuşak olmaktan çıkmıştır. Mevcut ve ortaya çıkabilecek olan çelişkileri çözmeye, yalnızca tarafların haklarını ve ödevlerini düzenleyen uygun yasalar yardımcı olabilir. Bu türden yasaların bir an önce hazırlanıp benimsenmesi gerekir, diyor Nagy. Çünkü hükümet, sendikaların desteğine hiç bir zaman bugün olduğundan daha fazla gerek duymamıştı.

Ülke yönetimine sadık bir başkan olmakla birlikte, eylem gereğini vurguluyor ve sendikaların devletle ve ekonomik kuruluşlarla yapılacak toplu sözleşme görüşmelerinde daha ciddi görüş çatışmalarına hazırlıklı olmaları gerektiğini söylüyor. Çalışan halkın gerektiğinde, bir ikna aracı olduğunu yüzyıllardır kanıtlamış bulunan grev hakkına sahip olmalarını doğal karşılıyor. Elbette bu türden bir diyalog, toplumda şu anda devam etmekte olan yenilenme sürecini hızlandırabilse de, kendi başına bir amaç olamaz.

Nagy, durumun tüm ağırlığının farkında olan bir kuşak içinde yer alıyor. Son on yılda kazanılmış yeterli politik deneyime sahip ve en azından bir yirmi yıl daha aktif olacağını hesaplıyor. Macaristan'da pek çok kişi onu yenilik isteyen bir reformcu olarak tanıyor. Ona göre, örneğin, sendikal örgütlenmedeki sektörel ilke, yerini mesleklere göre örgütlenme ilkesine bırakmalı. Çünkü var olan durumuyla bu örgütler büyük ölçüde içinde doğrudan doğruya çalıştıkları endüstriyel kuruluşların çıkarlarıyla ilgileniyorlar.

Merkez Konseyinde herkes Nagy'le aynı görüşü paylaşmıyor. Birçokları hâlâ, meta-para ilişkilerinin sosyalist toplumun da karakteristiği olduğunu, belli bir ekonomik ve politik yapıyı ifade ettiğini görmeyi reddediyorlar. Bu insanlar, diyor, Nagy, devletle işçilerin çıkarlarını herzaman aynı görüyorlar ama gerçekte durum böyle değil. Bu nedenle sosyalizm koşullarında bile, çalışan halkın çıkarları, yeterli haklarla donatılmış güçlü ve güvenilir sendikalar tarafından temsil edilmelidir.

Macar toplumundaki öteki yöneticilerin de, kendilerine ve ülkenin geleceğine güvendikleri görülüyor. Fakat MSİP Genel Sekreteri Karoly Grosz'un dediği gibi, kitle hareketinin artık yönetilemediği günümüzde, bu, başarıyı henüz güvencelemiyor: Eğer sosyalizm yenilenecekse, Macar halkı kendi geleceğini tümüyle kendisi biçimlendirmelidir.

Alain GERARD
WMR *yazı kurulu üyesi*

TİNSEL RÖNESANS

Sanat, toplumun içinde bulunduğu süreci, çeşitli yollarla aynen yansıtır. Bu Çin'de, özellikle ülkenin bir reform ve gelişme sürecine girdiği son yıllarda çok açık görülmektedir. Aşağıda, WMR*'nin, Çin Film Yapımcıları Birliği Yönetim Kurulu üyesi* YU BENZHENG *ile yaptığı söyleşiyi sunuyoruz.*

☐ **Son günlerde Çin'den söz edilirken, genellikle reform olgusu gündeme geliyor. Değişim, toplumun bütün alanlarında hissediliyor. Bu film endüstrisi için de geçerli olmalı.**

☐ Sinema, sadece bir sanat değil, aynı zamanda karmaşık bir üretim sürecidir. Reform, Çin film endüstrisinin örgütsel ve ekonomik yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Şimdi ülkedeki stüdyoların çok büyük bir çoğunluğu kendine yeterli durumdadır. Kendi üretimlerine ve çekecekleri filmlere kendileri karar vermekte ve başarısızlık durumunda da bunun maliyetine katlanmaktadırlar.

Reformun sonuçları ortada. Gelişmiş film endüstrisine sahip ülkeler de içinde olmak üzere, dışarıda Çin filmlerine yönelik ilgi artmıştır. Film yönetmenlerimiz önemli uluslararası festivallerde ödüller kazanırken, filmlerimizin artık yarısı boş salonlarda izlenmemesi de bunun kadar önemlidir.

☐ **Reform, sadece ekonomiyi etkilemekle kalmamış, aynı zamanda politik yaşamda da değişimler yaratmıştır. Bu bağlamda, Komünist Parti ile film yapımcıları arasındaki ilişki ne durumdadır?**

☐ Kimin neyi, nasıl çekeceğine karar veren bu gereksiz korumacılık geçmişte kalmıştır. Parti örgütleri, ideolojik olarak aydınları yönlendirmekte, fakat sanatçının kendini ifade etme özgürlüğüne veya yaratıcılık sürecine karışmamaktadır. Benim yaşadıklarım da buna bir örnek oluşturmaktadır. Şu an için önemli olduğuna inandığım temayı seçmekte özgürüm. Şangay stüdyolarındaki bütün yönetmeler de bu haktan yararlanıyorlar. Bu seçim özgürlüğü, özellikle tarz ve yöntem söz konusu olduğunda, sanatçının yaratıcılığını doğal olarak geliştirmektedir.

Ayrıca, Parti ile yaratıcı meslekler arasındaki ilişkinin, küçümsenemeyecek ölçüde, hepimizin ortak amacı olan reformun başarıya ulaşması gerçeğiyle belirlendiğini eklemek isterim.

Bunun, Çin'in günümüzde karşılaştığı sorunları yansıtan filmlerin içeriğinde de belirleyici olduğu düşünülebilir.

Stüdyolarımızda çekilen filmlerin çoğu, çağdaş yaşama ilişkin. Sinema sanatı, sahip olduğu olanaklarla, toplumdaki ruhsal değişimi gözler önüne sermeye ve kimi zamanda insanları, günümüz koşullarında yapabileceklerinin en iyisini yapmaya yöneltmeye amaçlamaktadır. *Yamaha, Balıkçı* filmini buna örnek olarak gösterebiliriz. Filmin ana kahramanı, kendisine ait bir balıkçı dükkanına sahip olmak, evlenmek, ve kendi işlerini yürüterek zengin olmak ister. Filmde, yaşamda karşılaştığı tüm güçlükler, örneğin, rakip balıkçı kadının entrikaları, rüşvet yiyen müfettiş ve bir grup yeni tüccar arasındaki anlaşmazlıklar, konunun iyi bir anlatımı ile birlikte ayrıntılı olarak verilmiştir. Bu film, izleyicilere bireysel işletmenin ve endüstrinin yaşamımızı iyileştirmeye yardım ettiğini göstermesi açısından, bir çok yönden reformun özüne sadık kalmıştır.

Güncel konulara ilişkin filmler, tarihi konuları işleyen filmler üzerinde nasıl bir etkiye sahip? Çin'de, "kültür devrimini" işleyen bir film çekildi mi?

Fazla değil, fakat bir kaç tane var. 1988 Karlovy Vary Film Festivali'nde en büyük ödülü kazanan, Hsie Jin'in *Hibiscus Kasabası,* bu filmler arasında en başarılı olandır. Film yönetmenleri, "kültür devrimi"ni izleyenlerin dikkatini o dönemin "fiziksel" gerçeklerine çekmek için kitle isterisi görüntüleri ve şu ya da bu insanın cezalandırılışını göstermişlerdir. Bu filmin yapımcıları ise soruna bir başka açıdan yaklaşmışlar geçmişi, tinsel bir drama - "kültür devrimi" nin akışına kapılmış insanların öyküsü - olarak incelemeye çalışmışlardır. Kadın kahramanın alt üst olmuş yaşamı, milyonlarca benzer trajediyi sembolize eder.

Bir çok insan hâlâ olup bitenleri net olarak hatırlıyor, sinema seyircisinin ekrandaki olaylardan duygusal olarak etkilenmesinin nedeni de bu olsa gerek. Film, bir çevre kasabasında yaşayan iki insanın acıklı öyküsünü anlatırken, dönemin karanlık atmosferini de göstermektedir. Bu film, bir yönüyle bir otobiyografidir: Filmin direktörü, "el işçiliğiyle yeniden eğitimden geçirilmeye" gönderilmiş insanlar arasındadır. 1976'da Parti ve halk, "kültür devrimi"ni tarihimizdeki en kötü olay olarak birlikte lanetlemişlerdir. Hsie Jin'in çalışması bir uyarı filmi olarak değerlendirilebilir: Geçmiş bir daha asla tekrarlanmamalıdır.

Çinli film yapımcıları, mutlaka zaman zaman bu trajik konuya döneceklerdir. Sadece milyonlarca masum insan acı çektiği için değil, bu dönemde bir çok gerçek komünist yaşamını yitirdiği için de bu karanlık dönem hakkındaki gerçekler gözler önüne serilmelidir.

Bu film, tanınmış Sovyet filmi Pişmanlık'a çok benziyor. İçerik ve tarz yönünden çok farklı olmalarına rağmen, her ikisi de aynı olayı, toplumun yeniden düzenlenmesinin gerekliliğini anlatıyorlar.

Burada, doğrudan paralellikler kurulmasından yana değilim. Her iki halkın da kendilerine ait bir tarihleri var ve bunları kendi yöntemleriyle değerlendirecekler.

"Kültür devrimi"nin mağdur ettiği herkese yardım ederek, onun kurbanlarını yeniden topluma kavuşturarak, Çin Halk Cumhuriyeti reform yolunda kararlı adamlarla ilerlemektedir. Sovyetler Birliği'nin de geçmişi yeniden değerlendirme sürecinde olduğu gerçeğinin farkındayım. Fakat, sözgelişi belirli olaylara ve kişiliklere ilişkin farklı hareket noktalarımızı göz önüne alarak, bunu Çin'in içinde bulunduğu sürece benzetmek istemem.

☐ **"Kültür devrimi" sırasında bir çok kültür adamının mağdur edildiğini söylediniz. Bunlar yeniden çalışmaya başladılar mı?**

☐ "Kültür devrimi" sırasında yaşadıkları olaylara karşın, yaşlı kuşak sanatçılar, umutsuzluğa kapılmadılar ve kendi kabuklarına çekilmediler. Bu zorlu yıllar, onların insan karakterinin gücünü ve kaynağını daha iyi anlamalarını sağladı. Bu film yönetmenleri sayesinde, Çin sinemacılığının, insan faktörüne ve onun iç dünyasına yöneldiği gerçeğini özellikle vurgulamak isterim. "Kültür devrimi" sırasında bireyin önemsizliğini vurgulamak bir alışkanlık haline gelmişti. Bu nedenle, sinemadaki entellektüel rönesans, sanatın ve toplumun sosyalist gelişimi açısından çok büyük bir öneme sahiptir.

HÜMANİZM: DEVRİMİN ÖZÜ

Trevor MUNROE[1]
Jamaika İşçi Partisi
Genel Sekreteri

Biz devrimcilerin, ABD yönetiminin ahlak ve töre dışı davranışlarını teşhir etmekle yetinemiyeceği açıktır. Kitle hareketlerindeki kendi deneyimimizden, ilerici ve devrimci hareketlerin, kendi evlerini düzene sokmadan, ABD emperyalizminin yalıtlanışının meyvalarını toplayamayacağını bilmek zorundayız.

Aydınlar, işçiler, köylüler ve gettolardaki işsiz gençler sık sık soruyorlar: "Trevor, Amerikan emperyalizmi hakkında söylediklerin doğru, fakat Maurice Bishop'u siz öldürmediniz mi – eğer öldürmediyseniz, bunu da mı siz onaylamadınız? "İlerici kitleler, zaman zaman soruyorlar: "Sizin felsefeniz, sizinle uyuşmadığı zaman, sınıf mücadelesi adına insanları ortadan kaldırmayı öngörmüyor mu?" İnsanlar soruyorlar: "Gericiler hakkında söylediklerinin doğru olduğunu biliyoruz. Bunları kendimizde görüyoruz. Fakat eğer sizi seçimle hükümete getirirsek, yine seçim yoluyla eleyebilecekmiyiz?", "Sizin felsefeniz ve oluşturmaya çalıştığınız Parti yapısı, Jamaika dışında bir yerlerden gelmiyor mu? Bu Parti'nin zencilerle ne ilgisi olabilir? Bu, Karaibler'de işlemiyecek, burası için yabancı bir konu değil mi?"

Bu soruların her biri ve diğerleri hem bir koşullanmayı, hem de aynı zamanda emperyalizmin yapısını ve ilerici hareketleri bastırmadaki rolünü giderek daha iyi kavrayan zeki Karaib halkının gerçekleri öğrenme isteğini gösteriyor.

Karaibli devrimciler olarak bu sorulara iki yönden yaklaşabiliriz: "Emperyalist beyin yıkama" ve "emperyalist propaganda"nın sonucu olan bu tip soruları cevapsız bırakabiliriz. Tüm bu sorular, emperyalizmin kontrolü altındaki iletişim araçlarının oynadığı önemli rol ile ilerici Karaib halkında yerleşen koşullanmaları sonucu oluşmuştur. Fakat bu soruları cevapsız bırakmak, Amerikan egemen çevrelerinin

---

(1) Trevor Munroe: (d.1944) Devrim ve ulusal kurtuluş savaşlarının eski bir savaşçısıdır: İşçi Kurtuluş Hareketi'nin kurucusu ve 1978'de bu hareket WPJ olarak yeniden şekillendirildiğinde, marksist leninist Parti'nin Genel Sekreterliğine getirildi. Batı Hint Üniversitesi'nde öğretim üyesi ve bir çok kitabın yazarıdır. (Derginin Notu)

oluşturduğu yanılsamaların da ötesindeki bazı konuların küçümsenmesi anlamına gelecektir. Bunun yerine ikinci yaklaşımı da benimseyebiliriz ki, ben buna teknik cevap diyorum. Açıkladığımız ve kesinlikle inandığımız gibi diyebiliriz ki, sevgili yoldaşımız, kardeşimiz Maurice, ne Merkez Komitesinin emriyle ne de Merkez Komitesi'nin bir üyesi tarafından öldürülmüştür. Tarihsel gerçekliğin, bizlerin Jamaika'daki krizin boyutunu ve derinliğini fark edemeyişimiz olduğunu kesinlikle söyleyebilirim. Krizin, silahlı çatışma aşamasına ulaştığını kesinlikle fark edemedik. Bu ve diğer cevaplar, teknik bakış açısından şüpheye yer vermeyecek şekilde doğrudur. Fakat yine de insanlar sormaya devam ediyorlar: "Söylediklerinizin doğru olduğunu kabul ediyoruz. Fakat, herhangi birisi sizinle anlaşmazlığa düştüğünde sınıf düşmanı olarak kabul ediliyor öyle değil mi? Ve sizin felsefeniz de sınıf düşmanının ortadan kaldırılmasının gerekli olduğunu söylemez mi?

Biz, Jamaika'da halkımızın sorularına soyut veya teknik cevaplar vermemeye çalıştık ve bu tavrı sürdüreceğiz. Bunun içinde konuları basit bir emperyalist propagandaya indirgeyerek, özünü göz ardı eden cevaplar vermekten ve teknik anlamda doğru, fakat ileri sürülen konuya derinlemesine bir açıklama getirmeyen cevaplar vermekten de kaçınmaktayız. Şimdi Partimizde ve genel olarak Jamaika'daki sol harekette, sadece taktik anlamda hatalarımızın kökenlerini bulmak için değil, aynı zamanda, taktiklerimizle aynı düzeyde olmayan konseptlerimizdeki dar bakış açısını ortadan kaldırmak için de, *oldukça derinlemesine bir yeniden düşünme* süreci yaşanmaktadır. Taktik hatalarımızı ve konseptlerdeki zayıflığımızı görmek istememiz, devrimci süreci bir tarafa bırakmak veya reformist olmak anlamına gelmez. Bizim amacımız, *devrimci eylemimizi*, daha etkin, daha olgun daha hümanist ve sonuç olarak, daha geniş kitleler tarafından desteklenen bir eylem durumuna getirmektir.

Bunun için Partimiz, kapsamlı ve samimi bir diyaloğun, ulaşılan sonuçlar ve gereksinim duyulan değişimler üzerinde anlaşabilmek için düşüncelerimizi paylaşabilmemiz açısından gerekli olduğuna inanmaktadır. Gündemde bir halk ayaklanması görünmediğine göre, bu dönem, düşünmenin ve gerekli değişimleri gerçekleştirmenin zamanıdır. Ayaklanma oluştuğunda, o noktada halka doğru bir liderlik ve yönlendirme sunmak için gerekli ve olanaklı değişimleri gerçekleştirebilmek için zamanımız olmayacaktır.

Hümanizmanın Gerekliliği

"Siz marksistler, halkı nasıl değerlendiriyorsunuz? " denilen birinci soruya ilişkin olarak; Biz, *gerçek devrimci düşünce, gerçek devrimci haraket veya süreç* içindeki devrimcilerin, halkın sadece bir mücadele aracı veya mücadele aleti olmadığını anlamaları gerektiğine inanıyoruz. Bunun da ötesinde, halk kitlelerinin, aynı zamanda mücadelemizin amacını da oluşturduğunu bilmeliyiz. Onlar, hem bizim devrimci mücadelemizin amacı, hem de kendi kurtuluşlarının aracıdırlar. Bunu anladığımız zaman, mücadele sırasında birlikte çalışmamızda, Parti veya hareket içinde yer almayan insanlara yaklaşımımızda, Parti içinde bireysel hakları ve insan haklarını yaşama geçirişimizde, bireysel istek, ilgi, duyarlılık ve kaygıları yönlendirişimizde,

oluşturmayı amaçladığımız yeni insanlık için bir örnek olacak ve yansımalarını bulacaktır.

Devrimcinin amacı, genel inanışın tersine, devrim değildir. Devrim, bizim sonul hedefimize yani, insanlığın fiziksel, ruhsal, kültürel vb. alanlarda kurtuluşunu gerçekleştirmemizin aracıdır. İnsanlarla olan ilişkilerimizde, sahip olduğumuzu söylediğimiz amaçların koşullar izin verdiği ölçüde belirtilerini göstermeliyiz. Bu amaçların gerçekleşmesi birbirimize ve insanlara, saygısızca ve önem vermeksizin yaklaşarak geleceğe ertelenemez. Dilersek böyle yapabiliriz, fakat şunu da anlamalıyız ki, bu ilkesel açıdan yanlıştır ve insanlar bunun farkına varacaktır. Kitleler, bizi sadece geleceğe yönelik amaçlarımız temelinde değil, varolan yapımızı göz önüne alarak da yargılayacaktır.

Bunu gerçekleştirmek kolay olmayacaktır. Çünkü devrimci mücadele her zaman, bireysel çıkarların alışılmadık ölçüde fedekarlığını gerektirir. İnsanların sık sık yapmak isteyebileceği ve yapmaktan hoşlandığı normal şeyler —ailemizle birlikte veya mesleğimizde yapmamız gerekenler— devrimci çalışma için genellikle feda edilir. Fakat şundan emin olmalıyız ki, bireysel çıkarlardan böylesi bir fedakarlık, birbirimize ve insanlara olan sevgimiz ve saygımızla çelişecek biçimde veya boyutta olmamalıdır. Örneğin, devrimciler arasındaki anlaşmazlıklarda, diğer tarafın sınıf düşmanı veya küçük burjuva vb. olduğu anlamını çıkaramayız. Jamaika'daki kardeşlerimizin söylediği gibi devrimci harekette "saygı bir zorunluluktur." Bizden farklı görüşlere sahip ve devrimci harekete katılmayan insanlara saygı gösterilmesi de bir zorunluluktur. Bir durumun, her yer ve zaman için tamamıyla doğru oluşuna çok seyrek rastlanır. Gerçek, yarı gerçeklik veya bütünüyle yanlışlık temelinde, fakat mantıklı bir tartışma sonucu ortaya çıkar. Herhangi bir devrimci süreç, —ister marksist, leninist ister farklı içerikte olsun— "mücadele" ve "hümanizma"nın gerekliliğinin farkında olmalıdır. Bunlar birarada olmalıdır. Eğer sadece mücadeleyi göz önüne alır, insan olgusunu göz ardı edersek, konseptimiz eksik olacak ve uzun vadede bizi izleyecek büyük bir kitlemiz olmayacaktır. Eğer sadece insan olgusunu göz önüne alıp, mücadeleyi göz ardı edersek de, baskıyı ortadan kaldırmak için fazla ilerleyemeyiz. Mücadele ve hümanizm arasındaki hem diyalektik ilişkiyi hem de ayrımı görmeliyiz. Bence, hareketimizde mücadele çok fazla öne çıkmakta, oysa hümanizmi yeterince önemsemedik ve devrimci mücadelenin bir parçası olması gerektiğini değerlendirmedik.

Devrimci Demokrasi Konsepti

Halkın bize yönelttiği ikinci soru da şöyle: "Sizi hükümete getirdiğimizde, gitmenizi istediğimiz zaman gidecekmisiniz?" Halkın bu soruyu yöneltmesi var olan burjuva demokrasisindeki ve günümüz politikacılarındaki yetersizliğin farkında olmalarından kaynaklanıyor. Bu tip bir soru, Karaib'teki durum bağlamında gelişmiş bir sorudur. Karaib solu ve ilerici hareketi, parlamenter Batı demokrasisinin olumsuzluklarından çok büyük bir güç kazandı. Bu yönetim biçiminin, gücü halkın elinden alarak bir avuç işadamının ve bizim ülkemizin özelinde ırksal bir azınlığın eline verdiğini çok net ve açık bir biçimde anlatıyoruz. Aynı zamanda, bu sistemin emekçileri böldüğünü ve bunun da iki partili demokrasi olarak yüceltildiğini

anlatıyoruz. Bölgemizde yapılan seçimler, halkı her türlü rüşvet ve yolsuzluğa yöneltmektedir. Tüm bunların yanısıra, son on yıldır Jamaika'da çok sık ortaya çıkan "kabile" terörünü de kışkırtmaktadır. Bu nedenle Batı demokrasisinin bir azınlık demokrasisi olduğu, halk kitleleri için bir demokrasi anlamına gelmediğine ilişkin eleştirimizden bir adım geri çekilecek değiliz.

Aynı zamanda, daha önceki yönetim biçimiyle kıyaslandığında bu demokrasinin de bir kazanım olduğunun farkındayız. Ayrıca bu kazanım, İngiliz sömürgecilerin hediyesi değil doğrudan halkın mücadelesi sonucunda elde edilmiş bir haktır ve halk da bu durumun tamamıyla farkındadır. Oy hakkı ve hükümetin onaylamadığı durumlarda bile örgütlenebilme hakkı, halkın ayaklanması sonucu elde edilmiştir. Hükümete rağmen düşünceleri ifade edebilme ve yönetimdeki partiyi değiştirebilme hakkı, tüm bunlar sınırlı olmasına karşın değerli kazanımlardır.

Bu nedenle, ilerici bir işçi veya köylü, "Eğer oyumu sizin için kullanırsam, yine seçimle gidermisiniz? "diye bize sorduğunda, bunu bir burjuva propagandası bağlamında ele alıp, cevapsız bırakmak hiç de akıllıca olmayacaktır. Onun gerçekte söylemek istediği şudur: Ben ve atalarım, hertürlü yasal ve yönetsel engellemeye karşın, kısmen de olsa kazanılan bu haklar için savaştık. Bu sorunun özü şudur: "Yoldaş Trevor, sizin demokrasiniz şimdi sahip olduğumuzdan daha mı iyi. Şimdi sahip olduğum hakları bana sağlayıp, bunları geliştiriyor mu?"

Son döneme kadar, Karaib solunun demokrasi konsepti yetersiz, bu nedenle de bu sorulara verilen yanıtlar doyurucu değildi. Kesinlikle inanıyoruz ki, bizim demokrasi konseptimiz, devrim sırasında veya devrimden sonra, hükümete geldiğimizde veya hükümet içinde yer aldığımızda, halkın elde ettiği kazanımları büyük ölçüde geliştirecektir. Demokrasi konseptimiz ve bunu hayata geçirişimiz, bu kazanımları güçlendirecektir. Aynı zamanda, kapitalist demokrasinden miras kalan kitlelere ilişkin ön yargıdan kurtulunmalıdır. Bizim demokrasimiz, halkın yararına olan devrimci kazanımların kalıcı ve güvence altına alınmış olmasını sağlamalıdır.

Önümüzde duran görev, bir yandan yeni düzeni oluşturmak, diğer yandan da bunun içindeki ve hatta buna karşıt demokratik hakları sağlamaktır. Zaman zaman insanlara açıkça söylüyoruz ki, bizim demokrasi konseptimizi yaşama geçirişimizde de bazı yasal sınırlamalar olacaktır. Bu sınırlamalar kaçınılmazıdır: Çünkü özellikle devrimi izleyen dönemde iktidarın ele geçirilmesi ile birlikte yeni düzenin kalıcılığı sağlanmak zorundadır. Bu kalıcılık sağlanana kadar da bu ister Amerikan Devrimi, Rus Devrimi, Nikaragua Devrimi veya Grenada Devrimi olsun olağanüstü koşullar nedeniyle normal hakların kullanılamadığı bir dönem yaşanır. Fakat bu sınırlamalar genel bir kural olmaktan çok özel koşulların sonucudur ve devrim sürecini kurumsallaştırmamızla birlikte olabildiğince hızla bu sınırlamaları kaldırmalıyız.

Bundan sonra, işçi sınıfı ve kitleler kendi sistemlerini, kapitalistlerin ve emperyalistlerin sistemlerini korudukları gibi koruyacaklardır. Bunu olağanüstü koşulların dışında, normal zamanlarda da kitlelere net olarak açıklanan yasalarla, eğitimle, kültürle ve çoğunluğun düşüncelerini dile getiren iletişim araçlarıyla

korumalıyız. Şu gerçeğin farkındayız; kitlelerin çıkarlarının en iyi çok partili sistemde ifade edileceğinin söylenmesine karşın Karaipler'de bu, değişik partilerin kapitalistlerin çıkarlarını – kısmen de olsa – ifade etmeleri anlamına gelmiştir. Kitleler egemenliği ele aldığı zaman, bizim demokrasi konseptimizde bize karşıt partilerin varlık hakkını ve seçimlere katılma hakkını tanımak zorundadır.

Bu seçimler burjuva seçimlerinden daha az değil, daha çok demokratik olacaktır. Kapitalist politikacıların kitleler tarafından denetlenememesini getiren ve kapitalist seçimlerde "halk için, halk tarafından, halkın hükümeti"nin gerçekleşmesini engelleyen paranın ve bürokrasinin gücü kaldırılacaktır. Bizim demokrasimiz, kapitalist demokrasinin gerçekleştiremediği karar alma sürecine etkin katılımı, yani kitlelerin, hükümetin işleyişini ve üst düzey devlet görevlilerini denetleme hakkını kurumsallaştıracaktır. Bizim demokrasimiz ilkesel olarak devrimci, sosyalist ve çoğulcudur. Ayrıca bu demokrasi Karaibler'deki güçlü liberal demokratik gelenekler nedeniyle taktik olarak uygulamaya yönelik olacaktır.

Marksizmi Karaiblileştirmek

Birçoklarının merak ettiği son soruyu sizinle tartışmak istiyorum. Çünkü bunu da yanıtlamak zorundayız: "Grenada sizin savunduğunuzun yanlış olduğunu kanıtlamıyor mu? Marksizm-leninizm'in yabancı bir öğreti olduğu doğru değil mi? Bu bizde işler mi? Öncü bir parti dış kaynaklı değil midir?"

Bizim yanıtımız şudur: Marksizm-leninizm Karaibler'e ithal edilmiş değildir. Ciddi felsefelerin ve ideolojilerin uygulanabilirliğini tartışan Karaib halkının düşünceleri ve deneyimleriyle gelişmiştir. Hiç kimse Moskova'dan veya Havana'dan gelip, altınla ajan ayarlamaya çalışmış değildir. Karaibler'de hiçbir marksist-leninist yok ki hâlâ bir ölçüde Hıristiyan, milliyetçi, Rastafaryan (2) veya sosyal-demokrat olmasın. Böylece marksizm-leninizm bölgemizde bizlerin deneyimleriyle gelişiyor.

İkinci olarak marksizm-leninizm'in düşüncesi, yaklaşımı ve konseptleri Karaiblerde halkımızın bir bölümüne – örneğin Grenada halkına – Eric Gairy'nin tiranik diktatörlüğünü ortadan kaldırmada önderlik etmiştir. Bunun dışında başka hiçbir düşünce sistemi, ne Grenada'da Haziran 1974'de devrimci durumun sağlanmasında (3) veya bölgenin başka bir yerinde buna benzer bir sonuç elde edilmesinde halkımıza önderlik edemezdi.

Tarihsel gerçeğimizi unutmayalım. Dört, dörtbuçuk yıllık Grenada'daki Maurice Bishop ve Yeni Jewel Hareketi tarafından yönlendirilen Devrimci Halk Hükümeti, marksist konseptlerin Grenada ve Karaibler'in gerçeklerine uygun yaşama geçirilişini, Karaib halkının gerçek egemenliği elde etmesini, kendi yurtlarının gerçek efendileri olmasının sağlanması için kadınlarımız, gençlerimiz ve diğer toplumsal kesimlerde sosyal adalet, kendine saygı olgusunun oluşturulmasını sağladı ve

---

(2) 1930'lardan gelen bir Jamaika dini. Tanrı'nın zenci, bu nedenle zencileri de Tanrı'nın seçilmiş insanları olarak kabul eder. (Derginin Notu)

(3) Yazar 7 Şubat 1974'de Grenada'nın bağımsızlığının ilan edilişine değiniyor. (Derginin Notu)

geliştirdi. Yabancı düşüncelerin böylesi bir sonuca ulaşılmasını sağlayacağına inanmıyoruz.

Aynı zamanda marksizm-leninizm'in özünde sadece mücadele veya hümanizm değil, bir yandan da devrimci esneklik ve diyalektik olduğunu unuttuğumuz taktirde marksizm-leninizm bir düşünce olarak bozguna uğrayacaktır. Mücadele, hümanizm ve diyalektik marksizm-leninizm'in özünü oluşturur. Dogma marksizm-leninizm'e yabancıdır. Ne yazık ki zaman zaman ve hâlâ günümüzde Karaib devrimci hareketinde bizler, dogmatik, marksizm'e uymayan yaklaşımların acısını çekiyoruz.

Örneğin öncü parti konsepti, emekçi halkın, özellikle işçi sınıfının silahsız,zayıf ve halkçı, devrimci olanakların gerçekleşip ardından pekiştirilmesi bağlamında da etkisiz bırakmamayı sağlamak amacındadır. Pratikte uygulandığında gerekli güçlerin, devrimin sağladığı olanakları gerçekleştirmesini, tamamlamasını sağlayacak ilkeler geliştirmelidir.

Ve şimdi, seçim ilkelerine, kitlelerle bağların geliştirilmesi ve demokratik merkeziyetçilik ilkelerine gelmiş bulunuyoruz. Eğer bu konsepti dogmatik bir yöntemle uygularsak, eninde sonunda ciddi sorunlar oluşacaktır. Ayrıca devrim yaparken, iktidarın kitleler adına, kitlelerle birlikte devrimci ele geçirilişi sırasında Grenada'da Mart 1979'da, iktidardaki keyfi ve zorba yönetimin ortadan kaldırılabilmesi için, oldukça sıkı bir disiplin —kitle desteğine dayanan askeri bir yaklaşım— söz konusu olmuştu. Buna karşın, seçimler göz önüne alındığında ise, bir öncü partinin bu ilkelerin uygulanışında değişiklikler yapması zorunludur.

Bunun gibi, devrimci bir devleti, devrimci bir ülkeyi yönetirken, devrimci bir ayaklanmada gereken ilkeleri aynen uygulamaya çalışan bir yaklaşımı sürdürmek yanlış olmaz mı? Bizce bu yanlıştır. Parti, çok daha geniş olmak zorundadır. Parti, gerekli düzeylerde kendisini destekleyen kitlelere devrimci süreç içerisinde açık olmalıdır. Yoksa Parti, insanlardan kopacak, daha da önemlisi halk Parti ile olan ilişkisini yitirecektir.

Sonuç olarak, Karaib halkının çıkarları ve devrimci bir doktrin olarak marksizm-leninizm'in çıkarları, biz Karaibliler'in —daha doğrusu biz siyahilerin— marksizm-leninizmi giderek daha fazla halkımıza mal etmemizi gerektirmektedir. Bunun yollarını bütün Karaib halkının düşünmesi gerekiyor: Siyah insana ve ırk olgusuna yaklaşımı bakımından onu Karaiblileştirmek; dine yaklaşımı ve dinle ilişkisi bakımından —bu, bizim gerçekliğimizin önemli bir yanıdır— onu karaiblileştirmek; kültüre yaklaşım bakımından onu Karaiblileştirmek. Böylece, konseptlerimiz kadar, taktiklerimizin de radikal ve açık bir biçimde reformizme daha yakınlaşmak için değil, daha devrimci bir içerik kazanmak için yeniden düşünülmesi gerekecektir.

"İKP'NİN GERİLEYİŞİ KAÇINILMAZ DEĞİLDİR..."

İtalyan Komünist Partisi 18. Kongresi yapılmadan kısa bir süre önce, Merkez Komitesi Üyesi Renzo Trivelli'ye yöneltilen soruları ve Trivelli'nin yanıtlarını sunuyoruz.

Renzo TRIVELLI
İtalyan Komünist Partisi Merkez Denetleme Komitesi BaşkanYardımcısı, MK Üyesi, Avrupa Parlamentosu'nda İKP Milletvekili

□ İtalyan Komünist Partisi 18. Kongresi Mart ayında toplanacak. Bir olağan kongre olmakla birlikte, komünist yayın organları da dahil İtalyan basınının verdiği önem, parti içindeki durum ve kongre raporunun niteliği, bunun parti yaşamında olağanüstü bir olay olacağını gösteriyor. Komünistlerin seçimlerdeki gerilemeleri, üye sayısının azalması ve partinin gerilemesi hatta "kaçınılmaz" düşüşü üzerine basının yaptığı yayınlar mı buna yol açtı?

□ Bu soruyu lafı dolandırmadan ele alalım. Şu anki durumun birçok nedeni vardır. En azından 10 yıldır iki faktör etkili oluyor: Kararsız seçim sonuçları ve partinin sayısal gücündeki düşüş. Doğal olarak bu olgunun kronik karakteri üzerine kaygılanmaktan başka bir şey yapamayız. Özellikle, partinin kongre raporunda, İKP'nin günümüz gerçekliğini analizinin "niteliksel olarak geri kalmış" olduğu belirtiliyor. Bu durumun derinlere kök salmış sayısız nedenleri incelenmektedir.

Bence bunlardan biri; partinin sürüncemede kalmış "kimlik bunalımı"dır. Bu bunalımın başlangıcı, SBKP 20. Kongresi'nde başlatılan uzun tarihi sürece kadar gitmekte ve Yugoslavya'dan Vietnam'a birçok sosyalist ülkedeki yaygın bunalımlardan oluşmaktadır. Uluslararası ilişkilerde işler, bazı sosyalist ülkeler arasında silahlı çatışmalara kadar gitmiştir. Bunlar da, tıpkı ekonomik ve politik hatalar gibi, İtalyan Komünistleri üzerinde sarsıcı etkiler yapmıştır. Oluşan yeni toplum kavrayışları, yavaş yavaş ama kararlı bir biçimde Komünistlerin zihniyetini ele geçirmiştir. Tanınmış yeni liberal kuramcı Ralf Dahrendorf[1] sosyalist toplum deneyimi çapraşık teriminin kullanımına örnek oldu diye yorum yapıyor. Aslında, çeşitli sosyalist ülke modelleri İKP'nin etkisine yani milyonların "sonul amacı" yani "sosyalist topluma"

(1) *Ralf Dahrendorf* (doğ. 1929) bir Batı alman sosyoloğu olup, onun marksizme karşıt olan "toplumsal çatışma" anlayışına göre, bir sınıfın başka ayırdedici özelliği bu sınıfın mülkiyetle ilişkisi değil, muhtemelen her toplumda bulunan ve çatışma doğurması kaçınılmaz olan genel egemenlik ve tabiiyet ilişkileridir.

olan inançları üzerine ters etki yaptılar.

Bir anlamda, şu anki Sovyet önderliğinin yeniden keşfettiği piyasa, özel teşebbüs, demokrasi, çoğulculuk ve glasnost kavramları, toplumsal demokrasi geleneklerini yeniden ele almak ve Üçüncü Enternasyonalin bunalımına yeniden ışık tutmak gerekliliğini gösteriyor. Böylesi süreçlerin özellikle kültür, ahlak ve ideolojinin önemli rol oynadığı geniş tabanlı politik güçler üzerinde kaçınılmaz olarak etkisi vardır. Bütün Batı Avrupa komünist partileri bunalımın pençesinde gibi görülüyor. Bazıları ülkelerinde hiçbir zaman temel ve etkili bir faktör olamamış, bazıları da etkilerini kaybediyor ya da kaybetme riskiyle karşı karşıya.

"İdeolojik varlığımıza" darbe indiren pratik gerçekliğin kendisidir. Bu konuşmaların bir ölçüde soyut niteliğini bırakmak ve bir söyleşiden daha ileriye gitmek, araştırma düzeyine yükseltmek istiyorum. Bence, günümüzde kimse, kapitalist toplumsal sistemde içinde (özellikle tarihçilerin görüş açısından) hiçbir şeyi mutlak kesinlikle ele alamaz. Kişisel olarak ben kesin tanımın şu ya da bu ölçüde yetersiz kalacağını düşünüyorum. Aslında, İtalya ve diğer birçok Batı toplumundaki gelişmeler ne işçi sınıfının fakirleşmesine ne de toplumsal yapının kutuplaşmasına ve basitleşmesine yolaçmıştır.

İki olguyla yüzyüzeyiz: Birincisi, işçi sınıfının konumu, hem üretim araçlarıyla ilişkiler hem de maddi koşullar, yaklaşımlar ve kültürel açıdan değişmiştir. İkincisi, ücretli emek istemeksizin üretim ve hizmetler sanayi hızla gelişmekte, milyonlarca küçük girişimci doğmakta ve yeni meslekler ortaya çıkmaktadır. Bilimsel ve teknolojik devrim emek tarzını ve toplumsal rolleri de değiştirmiştir: İtalyan sanayinde çok yayılmış olan küçük ölçekli girişimcilik, tarım ve hizmetler bu yeni potansiyeli kullanmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemi (Keynesciliğin önemi ve sosyal devletin geleceği üzerine bir tartışma başlamaktadır) halkın yaşamında yaşamsal bir rol oynamaktadır. "Yeni fakirlik" ve marjinalleşme olgusu önemli olmakla birlikte, var olan sisteme karşı bir "alternatif güç" yaratılmasına katkıda bulunmamakta, emekçi halkın toplumsal dayanışması önüne bir dizi ciddi sorunlar koymakta ve yeni toplumsal gelişme eğilimleri ortaya çıkarmaktadır.

İKP bu değişiklikleri zamanında dikkate almamıştır ve zorluklarımızın bir başka sebebi burada yatmaktadır. Çıkarları, kültürü, eylem ve politik çalışma yöntemleri ve komünist terminoloji toplumdaki değişikliklerle uyuşmamaktadır. Parti ve toplum arasında, topyekün olmamakla birlikte bir kesiklik ortaya çıkmıştır. Sonuç şu: *Gerileyiş kaçınılmaz değildir, yeter ki İKP modern bir moral ve kültürel kimliği yeniden kursun ve ülkemizin yeni gerçeklikleriyle derinlemesine bağlar oluştursun.* Bu çok güç bir görevdir ve yerine getirilmesi yukarıdaki sonuçlara varmanın ötesindedir.

☐ İKP'nin konumlarının zayıflaması ülkedeki durum üzerinde bir etki yaptı mı?

☐ Bu soruya (nasıl söylemeli) "propagandacı" bir yanıt vermek istemiyorum. Bence etkimizin azalması "geçersiz demokrasi" riski taşıyor. Yani, direnişin azalması; günümüzün ana gerçekliklerinden (üretimde ve toplumsal yaşamda yeni yabancılaşmalar yaratma gücünde olan bilimsel teknolojik devrim ya da kitle iletişi-

min mutlak gücü gibi) doğan olumsuz eğilimleri tehdit ettiği kadar, otoriterizmi tehdit etmiyor.

Toplumsal bütünleşme eksikliği, grup çıkarlarının korunması, toplumsal ve politik dayanışmadaki iniş, genel çıkarların gözetilmesindeki kayıplar gibi başka olumsuz eğilimler de oldu. Bu olumsuz süreçler uzun zamandan beri İKP'de tartışılıyor, ancak karşı tavır alma yolları hâlâ bir sorun durumundadır.

☐ Achille Occhetto, Temmuz 1988'deki İKP Merkez Komitesi ve Merkez Denetleme Komitesi plenumunda, partinin bir muhalefet gücü olarak rolünün "kısmen nötralize olduğunu" söyledi. Bunun nedenlerinden biri, İtalyanların yeni bir Komünist Parti kavramı oluşturmaları değil midir? İktidar partisi olmayı başaramamanın yanısıra, muhalefet gücü olarak da bir kısım seçmenlerini kaybettiği söyleniyor. Bu nedenle mi, kongreye gidilirken "yeni bir İKP için yeni bir yol" oluşturma görevi ortaya atıldı? Bu yolla son yıllarda tutulan yol arasındaki fark ne olacak?

☐ Azalan "muhalefet gücü" yalnızca İtalya'nın sorunu, yalnızca komünist partilerin sorunu da değildir. Batı Alman sosyal demokratları ve İngiliz İşçi Partisi de benzer sorunlarla karşı karşıya görünüyorlar. ABD'de Demokrat Parti'nin son başkanlık seçimlerinde Amerika'nın özgül ekonomik ve politik koşullarına karşın yenilgisi, uzun zamandan beri iktidardan uzak kalan demokratik ve sol güçlerin nelerle karşı karşıya olduğunun örnekleridir.

Bence neden, ılımlı hatta tutucu yetkililerin, son yıllardaki ekonomik büyüme, bir ölçüde de "devletçilik"deki bunalım yüzünden halk yığınlarının etkin desteğini hâlâ alabilmeleridir.

"Radikal", "sol" yaklaşımdan "merkez"e çeşitli hamleler yapıldı. Bazı kuramlarda bir partinin güç kazanmak için politik yelpazenin "merkezinde" yer tutması gerektiğini öne sürdü. İngiliz İşçi Partisi birinci yaklaşımla, ABD'de Michael Dukakis ikinci yaklaşımla kaybetti. Fakat Francois Mitterand dengeli bir politika izleyerek ve "bütün Fransızlara" seslenerek kazandı.

Şu anki hükümete karşı bir çoğunluk alternatifi oluşturma gereği İtalyan Komünistlerini özellikle güç bir politik görevle karşı karşıya bırakıyor. Şu anda Hıristiyan Demokratlarla ittifak yapan partilerden (Sosyalistlerden liberallere) hiçbirinin çıkarları böylesi bir yönetim çoğunluğunu ortaya çıkarmakla uyuşmuyor. Çabalarını düşünsel yargılarla değil, bir ideoloji içermeyen politika ve programlar çerçevesinde parlamento ve hükümet koalisyonu temeline hizmet etmek üzere yönlendiriyorlar. Fakat Hıristiyan Demokratların 40 yıldan fazladır hükümetlerin odak noktasını oluşturduğu "kilitlenmiş demokrasi"nin üstesinden gelme gereği kendini hissettiriyor.

Guilio Andreotti'nin[2] "İktidar, onu elinde bulundurmayanlar için bir yüktür" özdeyişi İtalya'da iyi biliniyor ve gerçek payı da var. Bizim yine de iktidarımız vardı ve hâlâ var. Bölgesel ve yerel hükümet organlarında ve ülkenin demokratik kurumlarının bir çoğunun yönetiminde parlamenter etkinliğimiz ve katılımımız var. Sendikalarda ve geniş bir dernekler ağında, her ne kadar özerkliklerini kıskançlıkla korusalar da rol oynuyoruz.

---

(2) *Giulio Andreotti* (doğ. 1919), Başbakanlık dahil pekçok kabine görevi almış olan, tanınmış İtalyan Hıristiyan demokratı.

Günümüzde, "yeni yol"un değerlendirmesi ne olabilir? Kongre raporunda, "demokratik bir alternatif perspektivi" üzerine bir tartışma açılmıştır. Bu perspektif muhalefet aşamasında yavaş yavaş gelişmelidir ve gerçekleştirilmesi için güçlerin yeniden ittifakının kurulması zorunludur. Süreç uzun ve zor olacaktır.

Sorun, sert olmakla birlikte iktidar partileriyle, özellikle sosyalistlerle politik bir kopmaya yol açmayacak bir muhalefet çizgisini izlemektir. Diğer partilerle ilişkiler, alternatifin uygulanabilmesi için zorunludur, çünkü hiç kimse, İKP'nin (veya herhangi bir partinin tek başına) çoğunluğu sağlayabileceğini sanmıyor. Dolayısıyla, bugünkü yönetici çoğunluğu oluşturan öteki güçlerin bizimle bir yönetim bağlaşıklığı yaratılması yönünde toplumsal konumlar geliştirmeleri için çalışmak önem kazanıyor. Tabii, bu perspektif komünistlerin seçim başarısına bağlıdır.

Çok açıktır ki, çevre, kadın, gençlik harc' etlerinin, pasifist hareketin ve diğer toplumsal hareketlerin partimize ilişkin tavırlarını, "iklim"in değişmesine yardım edici yönde katkılarını sağlayacak biçimde dikkate almalıyız. Ama, sık sık olduğu gibi, bu hareketler parlamentoda temsil edilmiyorlar ve İtalyan hükümetleri ise parlamenter güçler temelinde oluşturuluyor.

Bunun dışında kongre raporunda yeralan "yeni yol" formulasyonunda politik sistem reformuyla ilgili bir öneri var. Parlamento seçim yasasında, seçmenlerin yalnızca belirli bir politik partiyi desteklemelerini değil, aynı zamanda bir "çoğunluk hükümeti" seçmelerine de olanak sağlayacak büyük değişiklikler öneriliyor. Katolik toplumuna çok önem veriliyor ve Katoliklerin politik birliğiyle görüşmeler başlatılıyor.

Bütün bu durumların, eski politik dönemin ("bağlaşmalar", "yetersiz tarafsızlık" vb. diye tanımlanan evre) İtalya'da sona erdiği (bu da tartışılıyor) varsayımı üzerine kurulduğu gözönüne alınmalıdır. Bunun ölçütü; iktidar partileriyle karşıtlığını uç noktaya kadar zorlamayan, ancak öte yandan, özellikle sosyoekonomik sorunları ve ortak çıkarların bulunduğu iç ve dış politik sorunları, Cumhuriyetin temellerinin atılmasına yardım eden tüm güçlerin katılımıyla zorlayarak, onların farklılıklarını aşma yolları arayan bir muhalefet gücü olarak İKP ile yönetici partiler arasındaki bir tür örtülü anlaşma olarak ele alınmalıdır.

Kongre raporu, parlamento çoğunluğu olarak çatısı altına girdiğimiz, ancak yönetim alanında katılmadığımız "ulusal dayanışma" hükümetlerini ve "tarihi uzlaşma" deneyimini "geride kalmış evre" olarak tanımlıyor. Üstü kapalı olarak da olsa, İtalyan politik sisteminin iktidara geçebilmek, ülkeyi yönetebilmek için rekabet edecek, bir ilerici, diğeri tutucu iki zıt grupta toplandığı varsayılıyor. İKP'nin raporunda Avrupa'da bir politik ittifaktan, tek Avrupa pazarının kontrollü olarak oluşturulmasından, KEYK ülkeleriyle yeni ilişkiler kurulmasından ve yeni bir Üçüncü Dünya politikasından yana olduğuna dikkat çekerim.

□ Gecikmiş bir "parti reformu" İKP içinde geniş biçimde tartışılıyor. Bu, pratikte ne anlama geliyor?

□ Üç faktörü akılda tutmak gereklidir. Birincisi, "geri" kalışımız üzerine İtalyan toplumunda ortaya çıkan yeni gerçeklikleri kavramak amacıyla bir tartışma başlatıldı. İkincisi, kongrelere yönetim organları ve delegeler seçerken, komünistlerin

farklı politik konumlarının dikkate alınması anlamında demokratik merkeziyetçilikte belirli bir gelişme görülüyor. Dahası, bu organ ve delegasyonların en az üçte birinin kadınlarca oluşturulması ilkesini kabul etmiş bulunuyoruz. Son olarak, parti reformu için çeşitli şıklar gözden geçiriliyor. Örneğin, yerel alt birimlerle birlikte "dikey" ya da "ilgiye göre" örgütlenmeler öneriliyor. daha karmaşık ancak aynı zamanda daha "hareketli" ve bir anlamda daha "hafif" bir yapı olacak. Tartışmalar, İKP ile seçmenleri, partisiz halk ve tüm toplum arasında daha açık ilişkiler kurulması konusuna da değiniyor.

Örgütsel yapı üzerine soyut bir plan fazla bir şey ifade etmiyor. Ona işlerlik kazandırmak için atıl ve anlamsız duruma sokmadan özveri, ilgi ve ideal için çaba göstermek gereklidir.

Partinin çağdaş gerçeklikleri yakalamasını, zamanımızın sorunlarını karşılayabilecek kavramlar üretmesini ve marksizme, Avrupa'nın diğer iki büyük kültürü olan Hıristiyan kültürü ve Aydınlanma ile baş etmesi için yeni bir yaşam kazandırmasını ben çok önemli sayıyorum. Kuracağımız bağları burada aramalı ve burada karşılıklı ilişkiler keşfetmeliyiz.

ÖNYARGISIZ BİR DİYALOG İÇİN

Önceki sayılarımız, Hindistan ve Ürdün komünist partileri liderlerinin, ülkelerindeki komünist hareketin parçalanmasının karakteri, nedenleri ve onları iyileştirme yollarına ilişkin düşüncelerini ve deneyimlerini paylaştıkları makalelerine yer verdi. Yeni Zelandalı Sosyalist Birlik Partisi MK üyesi David Arthur'un sorularımıza verdiği yanıtların özetiyle konuya devam ediyoruz.

David ARTHUR
Yeni Zelanda Sosyalist Birlik Partisi
(YZSBP) MK Üyesi

1986'da partimiz, Yeni Zelanda Komünist Partisi'nin 65. kuruluş yıldönümünü ve Yeni Zelanda Sosyalist Birlik Partisi'nin 20. kuruluş yıldönümünü anmak için **Yeni Zelanda'da Komünizm** adlı resimli bir kitapçık çıkardı. Bu iki gün bile, iyi anlayan bir okuyucuya ülkede komünist hareketin gelişim yolunun kolay olmadığını söyleyecektir. Bu komünistlerin marksizm-leninizm yoluyla özümsemek, düşünmek ve özgün ulusal koşullara yaratıcılıkla uygulamak için yoğun çabalarının tarihidir.

Yeni Zelanda işçi sınıfı görece gençtir, çok az ideolojik ve kuramsal savaşım ve özellikle uluslararası ilişkiler deneyimine sahiptir. 1930'lu yıllarda hareketimiz, partinin karakteri ve birinci olarak sosyal demokrasiye tavır gibi, temel bir sorun konusunda ciddi iç farklılıklarla uğraşmak zorunda kaldı. Parti bütün tarihi boyunca hem sol sekterlik ve hem de küçük burjuva ideolojisinin sızmasından büyük zararlar gördü.

Durum, 1950'li yılların sonlarında ve 1960'lı yılların başlarında özellikle zordu. SBKP 20. Kongresi'nde Kruşçev'in konuşması ve Macaristan'da sosyalizm için Sovyetlerin desteği, uzun süren ideolojik bölünmeyi ağırlaştırdı. 1957'ye kadar fraksiyonculuk, en az, yeni seçilmiş işçi hükümeti koşullarında nasıl çalışılması sorunu kadar önemli oldu. Aynı yıl dünya komünistlerinin Moskova toplantısında maoizmin ilk izleri ortaya çıktı.

1959'da parti **Yeni Zellanda Dönemeçle**'yi, antitekel birleşik cephe ilkeleri üstünde temellenmiş günün koşullarına uygun bir programı yayınladı. Ulusal yönetimin kimi unsurları, daha o zamanlar, oportünizm ve antisovyetizmden çabuk

sonuçlar elde etme umuduyla o ilkeleri bir kenara itmeyi planlıyordu. 1960 Moskova uluslararası konferansında Çinliler, Arnavutlar ve Yeni Zellandalıların dünyanın geri kalanına karşı çıkmasıyla uluslararası komünist hareket aniden parçalandı.

Toplantıdan yurda dönerken, o zamanlar parti lideri ve delegasyon başkanı Vic Wilcox, Pekin'de yaptığı bir konuşmada Sovyetler Birliği'ne saldırdı ve yurda dönüşte, o ve diğerleri konumlarına destek kazanmak için kasden bir tartışma başlattılar. Kendilerinkinden farklı görüşleri savunanlarla tartışmaya girmiyor ve sorgusuz itaat istiyorlardı. Böylesi bir hava içinde 1963 Ulusal Konferansına (kongresi) hazırlanılıyordu. Yönetimdeki maocular kendi çizgilerini savunan delegelerin seçilmesini sağladılar. Çözülüş sürdü: Düzensizlikler ve komünist yöntemlerden ayrılmalar bir kural durumuna geldi. Üye sayısı 400'e kadar düştü.

Ocak 1966'da altı önde gelen komünist, başka şeylerin yanısıra şunları belirten *Sosyalist Birlik için Politik Açıklama*'yı yayınladılar: "Toplu olarak yaklaşık 120 yıllık aktif parti üyeliğinden sonra, Yeni Zelanda'da sosyalizm için savaşımı terketmek için değil, var olan toplumsal yapıda rahat görevler almak için de değil, fakat gerçek marksist-leninist politikaların oluşturulması ve uygulanmasında yeni bir girişim üstlenmek için çekiliyoruz." 45 yıl boyunca Yeni Zelanda işçi sınıfının çıkarlarını savunduktan ve en iyi liderlerini yetiştirdikten sonra, eski parti, parçalanma yolunu izlemeye ve unutulmaya terkedildi. Aynı yılın Ekim ayında Auckland'da yapılan bir toplantı Sosyalist Birlik Parti'si kurulması kararını aldı.

Komünist sendikacıların ve öteki toplumsal gruplardan insanların desteğini hızlı bir biçimde kazanan yeni parti antivietnam savaş örgütlerinde, işçilerin faaliyetlerinde ve savaşımlarında etkin oldu. Üye kazanma sürdü. Varşova Antlaşması ülkeleri 1968'de Çekoslovak komünistlerini desteklemek için harekete geçtiklerinde, kimi, özellikle o olayların politik önemini kavrayacak sınıf bilinçliliğine ulaşamamış yeni üyeler partiden uzaklaştı. Ancak parti, ideolojik ve örgütsel birliğini güçlendirmeyi sürdürdü.

Partinin Ekim 1970'deki 2. Ulusal Konferansı, *Yeni Zellanda'da Sosyalizm için* çağrıda bulunan, savaşımın ana yol ve araçlarını belirleyen, emekçi halkın ivedi hedefleri ve sonul sosyalizm amacı için yığınların politik hareketinin önemini vurgulayan bir program belgesi onayladı. Sonuç olarak, toplumun temel sosyoekonomik reformlara doğru yavaş yavaş ilerlemesi ve partinin yığınsal antisavaş, demokratik ve ilerici örgütlerdeki rolünün yükseltilmesi ana görevler olarak belirlendi. Ekim 1988'de yapılan partinin 8. Ulusal Konferansı, günümüz gerçekliklerini, toplumsal yapılardaki ve kültürel, entellektüel yaşamdaki derin kaymaları ve uluslararası ilişkilerdeki korkunç değişiklikleri yansıtacak yeni bir parti programının hazırlanması kararını aldı.

Bugün Yeni Zelanda komünist hareketinin 23 yıl önceki parçalanmayla zayıfladığını söylemek için hiçbir neden yoktur. Ancak Sosyalist Birlik Partisi'nin sayısal gücü ve etkisinin marksist-leninist bir partinin bugün olması gerekenden az olduğu bir gerçektir. Örgütsel yapıları ve gazeteleriyle bölünmüş komünist partisinin parçalarıyla birlikte, troçkistler ve kimi diğer gruplar da ulusal alanda etkindirler. Fakat emekçi halkın büyük bir bölümü, aynı zamanda sağ ve sol eğilimlere bölünmüş

İşçi Partisi'ne yönelmiştir. Bütün bunlar, ülkenin işçi sınıfı hareketinin demokratik bir alternatif oluşturma çabalarını etkisizleştirmektedir.

Çeyrek yüzyıl önceki parçalanmanın ve sonrasında Sosyalist Birlik Partisi'nin gelişimi, bizim hatamızın, çok farklı koşullarda çalışan öteki partilerin deneyiminin ulusal toprağımıza mekanik bir biçimde uyarlaması olduğunu ve belirli bir dereceye kadar hâlâ da öyle olduğunu gösteriyor. Komünist hareketi bir bütün olarak ilgilendiren olayları bilmek, yararlı ve hatta zorunludur. Biz kendimizi adamızın dar sınırlarına hapsedemeyiz. Ne ki benim inancım, yeni düşünce ve vargıların burada, Yeni Zelanda'da ülkenin somut gerçeklikleri ve güncel değişiklikler temelinde başlatılması ve oluşturulması gerektiği yönündedir.

Bir ders daha: Parti çizgisi oluşturulduğunda görüş farklılıkları doğal ve kaçınılmazdır. Sorunları zorla çözümleme veya çoğunlukla uyuşmayanların "kentten sürülmesi" yönünde hiçbir girişim olmamalıdır. Herkesi yakından dinlemeli ve yanlış bile olsa konumundan tüm parti için değerli düşünceler ve savları ayırıp seçmeye çalışmalıyız. Hoşgörüsüzlüğümüz yüzünden yanılan bir yoldaşı partiden sürmek kesinlikle kabul edilemez.

Bir örnek vereyim: 1984'de Merkez Komitesi İşçi Partisi'ne sağ ile olan çatışmasında tam seçim desteği verme, yani komünist aday göstermeme, bütün komünistleri ve destekleyenleri İşçi Partisi'ne oy vermeye çağırma yönünde önemli bir karar aldı. Doğru bir seçimdi: Ülke hâlâ en azından uluslararası yönden ulusal bağımsızlık, güvenlik ve dünya barışı çıkarlarına uygun düşen olumlu bir politik çizgi izleyen bir hükümete sahiptir. Fakat o zamanlar herkes, parti yönetiminin önerdiği yeni rotanın önemini anlayamıyordu ve pek çok kuşku ve çekinme, hatta Merkez Komitesi içinde farklı görüşlere sahip bir azınlık bile vardı. Bütün parti içinde tartışma örgütlendi, fakat ne yazık ki söz konusu ilkelerin özüne inilemedi.

Parçalanmalara yol açan köklü farklılıkların, genel olarak politik gerçekler ve canlı, çabuk değişen durumlar üstüne ayrımlaşan görüşler gibi nesnel nedenleri olduğu doğrudur. Fakat özellikle bizim ki gibi küçük partilerde kadroların yönetim görevlerine seçimi, eğitimi ve ilerlemesinde *kişilerin* ve *eksikliklerin* rolünü ihmal etmemeliyiz. Yöneticilerin ideolojik olduğunu ve kişisel ilişkileri, bazen olumlu ya da tersi yolda parti birliğini belirleyici biçimde etkilemektedir.

Bugün en fazla komünistlerin, hem parti içinde ve hem de dışında gerçek ve potansiyel bağlaşıklarıyla önyargısız, yapıcı bir diyalog yürütme yeteneğine gereksinim duyduklarına güçlü bir biçimde inanıyorum. Bu, aynı zamanda bizim için, ülkemizde partisel politik çizgilerde bölünmemiş, farklı ideolojik inançlara sahip işçilerin özerk birleşmesi olan sendikal harekette Sosyalist Birlik Partisi'nin etkin olmasından dolayı da çok önemlidir.

Politik diyaloga gelince; kendilerini marksist olarak değerlendiren örgütlerle bunu yürütmeye çalıştık. Fakat ne yazık ki, henüz hiç bir olumlu sonuca ulaşılamadı. İçinde yaşadığımız koşullarda, emekçi halkın İşçi Partisi'ni destekleyen sola eğilimli kesimiyle bir yakınlaşma yoluyla işçi sınıfı hareketini birleştirmeye çalışmanın çok daha verimli olduğunu düşünüyoruz.

Genel olarak konuşursak bizim konumumuz, bir kez daha doğrulanmıştır, çünkü biz, kimi aşırı sol grupların doğrudan vazettikleri ve çalıştıkları gibi, İşçi Partisi hükümetine karşı yöneltilmiş bir birlik istemiyoruz. Yönetici parti ve bugünkü bakanlar kurulunun politikalarındaki herşeyden tümüyle memnun olmaktan uzağız. Komünistler, hükümetin ekonomik zorlukları "kemer sıkmayla", yani Yeni Zelanda işçi sınıfının ve öteki emekçi insanların toplumsal kazanımlarına saldırmayla çözme amacına şiddetle karşıdır. Fakat işçi partisi politikalarının kimi yönlerine karşı çıkma, onun gerçek alternatifinin ancak sağ bir hükümet olabileceğinden dolayı İşçi Partisi'nin tümüyle reddedilmesinden çok farklıdır. Bugün hükümete karşı ne tek başına ne de öteki benzer zayıf gruplarla bağlaşıklık içinde bir alternatif ortaya koyamadığımız kesinlikle açıktır.

İşçi Partisi'ni desteklemek sorunu elbetteki her zaman oldukça karmaşık olmuştur. "Sınıfa karşı sınıf" ilkesinin geçerli olduğu, sosyal demokrasiyi bozguna uğratmak ve yalıtlamak belgisinin yükseltildiği, emperyalizmin fino köpeği olarak karalandığı ve çeşitli ülkelerde Stalin'in rezilce "sosyal faşizm" damgalamasının kullanıldığı zamanlar, hem işçi partililerin ve kimi eski komünistlerin belleğinde henüz tazedir. İdeolojik kalıtımızdaki bütün karmaşık düğümler henüz çözülmemiştir. Fakat pratik emekçi halkın çıkarlarından yana olan herkes arasında daha büyük karşılıklı anlayış birliği gerektiriyor ve onları ortak eylemlere, işbirliğine ve bağlaşıklılığa yöneltiyor.

Öteki ilerici güçlere gerçekçilik ve açıklık göstererek, politik yöneticiler de içinde olmak üzere, partinin sendikalarda kazandığı saygınlığın da gösterdiği gibi komünistlerin güvenilir ve verimli ortaklar olduğuna insanları inandıracağız. Biz, aynı zamanda barış için, çevre koruması, öteki soylu ve ivedi amaçlar için harekette de etkin ve önemli bir rol oynamak istiyoruz. Kuşkusuz bu gibi pratik sorunlarda birlik oluşturulabilir.

Sonuçta, yaniden belirtmek isterim ki, çok uzun süredir yalnızca marksizmin yorumcuları ve mutlak doğruların açıklayıcısı olarak kaldık. Böyle yaparak, felsefemizin klasiklerinin kendilerinin diğer güçlerle polemiklerde yaratıldığı ve haklılığını kanıtladığını gözardı ettik. Örneğin Lenin, bazı konularda Plehanov'u şiddetle eleştirirken, yapıtları incelenmeksizin gerçek bir marksist olunamayacağını söylemiştir.

Bugün pek çok kardeş parti, herşeyden önce de perestroyka'nın partisi olarak SBKP, gerçekliğe ve etkinliklerinin ivedi ve uzun dönemli beklentilerine gerçekten yaratıcı bir yaklaşım benimsemiştir.

Dogmatizmden, eskimiş kuramsal önermelerden, politikada yalıtlanma ve sekterlikten açık bir kopuşun, hem ülke içinde ve hem de uluslararası düzeyde işçi sınıfı hareketinin birliğininin yeniden kurulmasına yardım edebileceğini düşünüyorum.

DEMOKRASİ VE ORDU KONUSUNA DEVAM

WMR, Aralık 1988 sayısında, Panama Halkın Partisi Merkez Komitesi Üyesi Ornel Urriola'nın "Ordu ile Bir Diyalog" başlıklı makalesini yayınladı. Makalenin kimi hükümleri WMR'deki Latin Amerika Komünist Partilerinin birçok temsilcisinin itirazlarına yol açtı. Tartışmanın bir devamı olarak şimdi de silahlı kuvvetlerin sosyopolitik süreçlerdeki yeri ve rolüne ilişkin farklı bir görüşü sunuyoruz.

SORUNA FARKLI BİR YAKLAŞIM

Jorge BERGSTEİN
Arjantin Komünist Partisi (AKP)
Merkez Komitesi Üyesi

Özellikle Latin Amerika'da, ulusal özgürlük ve toplumsal kurtuluş için her devrimci hareket, silahlı kuvvetlere yönelik esnek ve tutarlı bir politika oluşturmayı başaramazsa affedilmez bir dar görüşlülüğe düşer.

Sorunu inceleme girişiminde bulunan -ki, bu bile övgüye değer- Ornel Urriola, ordu ile işbirliği olanaklarını vurguluyor ve bu yolla Latin Amerika egemenlik sistemindeki gerçek yerini yorumluyor. Bölgemizin bütün ülkelerinde, son derece ayırdedici durumları bulunan Küba, Nikaragua ve Panama dışında ordu, başta gelen baskı aracı, ülkelerinin yabancı, çoğunlukla ABD kökenli tekellere bağımlılığını sağlayan toplumsal sistemin ana dayanağı, halklarımızı ezmek için kullanılan bir silahtır.

Doğal olarak silahlı kuvvetlerin bileşiminin tekdüze olup olmadığı merak edilebilir. Urriola, askerlerin, egemen sınıflara hizmet etsinler veya etmesinler, öteki toplumsal grupların üyeleri gibi hiçbir biçimde çağdaş düşüncelere duyarsız olmadıklarını belirtmekte çok haklıdır. Latin Amerika ve Karaibler'de Demokrasi, Bütünleşme ve Özgürlük İçin Askerlik Örgütü'ne (OMIDELAC) bağlı subaylardan söz ederek ve Peru'da Velasco Alvarado, Ekvator'da Rodriguez Lara, Bolivya'da Juan Jose Terres ve Panama'da Omar Torrifos gibi generallerin örneğini vererek görüşünü açıklıyor. Emekli subaylar bu listeyi daha uzatabilir. Onlar pek çok ülkede kendi örgüt-

lerini kurmuşlardır ve ulusal bağımsızlık, demokrasi ve insan haklarını güçlü bir biçimde savunuyorlar.

Emekli subayların aktif görevde kazandıkları görüşleri dile getirdiklerine inanmak için her neden vardır. Kuşkusuz, Latin Amerika ordularındaki pek çok alt ve orta düzey subay kendilerini halkın bir parçası olarak duyumsuyor ve derin yurtsever ve antiemperyalist düşünce ve duygulara sahip bulunuyorlar. Tarihsel olarak bu bölgenin ülkeleri, ezenlere karşı savaşan tikel subayları veya askersel grupları yetiştirmiştir. Bunun askerlik için geçerli olduğu, bir kurum olarak silahlı kuvvetler açısından geçerli olmadığı vurgulanmalıdır. Ancak Urriola makalesinde, silahlı kuvvetlerle bir diyalogdan söz ediyor.

Hiç kimse devrimci kuramımızı geliştirmemiz ve zenginleştirmemiz gerektiği gerçeğini sorgulamıyor. Silahlı kuvvetlerle herhangi bir düşünce yakınlaşmasının otomatik olarak halkın kurtuluşu için savaşımda "yaşamın yitirilmesiyle" sonuçlanmayacağının çokca kanıtı vardır.Ordunun bir bölümünü devrimin safına kazanamazsak savaşımın hiçbir geleceği olmayacağı iddiası (başkalarının yanısıra, Arjantin Komünist Partisi'nin uzun bir süre benimsediği bir görüş) iktidarı kazanma sözümüzü güçten düşürür. Ordunun antiemperyalist kanadını, bunu zafer için yaşamsal görmeyerek, kazanmaya çalışmamak da devrimci güçleri zayıflatır. Öte yandan, aralarındaki bütün farklılıklara karşın Küba ve Nikaragua devrimleri ordu ve genel olarak baskı kurumlarıyla savaşmak zorunda kalmışlardır.

Üst düzey komutanların önde gelen rol oynadıkları Latin Amerika askersel çevrelerinin antiemperyalist hareketlerine gelince, ya ABD müdahalecileri ve/veya yerel gericilik tarafından ezildiler ya da çabalarında yarı yolda kaldılar. Her ikisi de ordu tarafından iktidardan uzaklaştırılan, Guatemala'da Jacobo Arbenz'in veya Şili'de Halk Cephesi'nin yasal seçilmiş hükümetlerini hatırlatmak yeterli olacaktır.

Geçmiş deneyim, ulusal ve toplumsal kurtuluş zaferininin, birincisi, yığınların etkin katılımına ve işçi sınıfı, yoksul köylüler ve ilerici aydınların birliğine; ve ikincisi, *örgütlülük ve her savaşım biçimini kullanmaya hazırlıklı olunmasına* bağlı olduğunu gösteriyor.

İç ve Dış Çelişkiler

Pek çok Latin Amerikalı marksist, kıtamızda sosyopolitik savaşımın gelişmesinin temelini oluşturan ana çelişkinin ikili doğası üstünde duruyor. İç çelişkiyi (kurtuluş hareketi ile egemen sınıflar arasındaki çelişkiyi) dış çelişkiden (uluslarıyla emperyalizm arasındaki) ayrılmış biçimde inceliyorlar. Bu eski tarz bir görüştür. Sayısız ekonomik ve politik örnek, *bağımlı kapitalizmin* yabancı tekellerle (başlıca malî olanlar) yerel büyük burjuvazi arasındaki bağlaşıklıktan doğduğunu gösteriyor. Bu, burjuvazinin belirli (çoğunlukla küçük) kesimlerinin emperyalizmle çelişkiye düşerek devrimci güçlerin olası bağlaşığı durumuna gelmesini dışlamıyor. Bu durum akılda tutularak *ordu içindeki politik akımlara yeni bir yaklaşım* geliştirmeliyiz.

Silahlı kuvvetlerin tarafsız olduğu düşüncesi tam bir uydurmadır. Kimileri diktatörlüklerden anayasal hükümetlere geçişi örnek vererek silahlı kuvvetlerin korkunç suçların işleyicileri olarak bir yenilgiye uğradıklarını tartışıyor. Ancak gerçek durum-

da, onlar pazarlıkta *gerilemek zorunda,* kalmışlardı ve bu da, orduların büyük ölçüde değişmeden kalmasını olanaklı kılmıştır. Baskılar ve şiddetin, er ya da geç ulusları aynı türden yanıt vermeye zorlaması yüzünden askersel diktatörlüklerin emperyalist egemenliğin güncel planlarında rollerini yitirdikleri hatırlanmalıdır. Bu nedenle, bugün, ordu tarafından korunan sınırlı bir demokrasiye sahip anayasal rejimler tercih ediliyor.

Ulusal Güvenlik Doktrini

Gizli statülerine karşın kıtanın silahlı kuvvetlerine ilişkin doktrinin ana hatlarını veren belgeler iyi bilinir. Amerikan Orduları 17. Konferansı Sonuç Belgesi[1] ABD'nin askersel politikasına uygun olarak hareket eden bir uluslarüstü organın varolduğunu kanıtlıyor. Tipik bir bölüm şöyle diyor: "Dünya komünizminin yönetim merkezi olarak SSCB... hâlâ demokratik kapitalizmi yerinden söküp atmaya ve onun yerine, yıkıcı politik ve terörist devrimci savaş araçlarıyla, tam ve bölünmez dünya liderliğine yönelmiş komünist toplumsallaşma sistemini koymaya çalışıyor."

Belge Latin Amerika'daki durumun ayrıntılı bir çözümlemesini veriyor. Belge yazarları kurtuluş teolojisine özel dikkat çekerek, "uluslararası komünist hareketin ajanlarının" kilise ve öteki çeşitli yığın örgütlerine - yardım dernekleri, insan hakları gruplarına, öğrenci ve işçi sınıfı hareketlerine, basın yayın kuruluşlarına vb.,- sızdıklarını kanıtlamaya çalışıyorlar. "Askersel ve hukuksal araçlarla" terörizmle savaşmaktan ve "Amerikan uluslar topluluğu içinde terörizme karşı etkili bir savaşım politikası, geliştirmek, uygun yasalar koymak, haberalma çalışmasında eşgüdüm sağlamak, genel ve askersel strateji düzeyini yükseltmek"ten söz ediyorlar. Yazarlar, "varolan askersel hukuk sisteminde terörizm ve yıkıcılığa karşı, geleneksel olmayan savaş konusunda hiçbir hüküm bulunmadığı için, terörizmle mücadelede uygun yasal standartlar"ın işlenmesini öneriyorlar.

"Eylem Tarzları" bölümü, ordu üst subaylarının anlayışlarında çok az değişiklik olduğunu ortaya koyduğundan ayrıntılarıyla aktarmaya değerdir: "Uygulanan eylem tarzları, hedef ülkedeki özel durum tarafından belirleniyor. Adaletsizlik durumları, kıtlıklar ve ırk ayrımı, politik etki alanları yaratmak için sömürülmektedir. Bu uygulamalar, uluslararası komünist hareketin kapsamlı planlarıyla uygunluk içindedir. Terörizme karşı savaşım yönetiminin askersel rejimlerden anayasal hükümetlere geçtiğinde, bireylere yönelik insan hakları ihlallerinin en azından politik yönden azalmaya başladığını savunuyoruz. Bundan dolayı eleştirinin nesnesi geçmişe kayarken, dayanışma örgütleri bir ikilemle karşılaşıyorlar; ya tümüyle (kamuoyunun büyük ölçüde doymuş olduğu) geçmişten söz etmek ya da insan hakları alanını toplumsal sorunlara (ücretler, konut, çalışma koşulları vb.) genişleterek mesajlarını günün koşullarına uydurmak. Bu zorunlu olarak onları üçüncü bir aşamaya, bu sorunları farklı ülkeler arasındaki uluslararası yasal ilişkiler çerçevesine yansıtma aşamasına getirecektir. Uluslararası komünist hareketin öne sürdüğü —Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen, dış borçlar ve benzeri gibi— yanıltıcı koşullar kullanılacaktır." Bölüm, şu cümleyle son buluyor: "Bütün bunlar, uluslararası komünist harekete, dayanışma örgütlerini kendi kanalları olarak kullanması ve hür dünyayı etkilemesi olanağı verecektir."

(1) 1987 Kasım'ın da Arjantin'de Man del Plata'da yapıldı ve buna Amerikalılar Arası Savunma Konseyi, ABD Güney Komutanlığı ve Amerikalılar Okulu'nun yanısıra, ABD de içinde 15 ülkenin temsilcileri katıldılar, Arjantin hükümeti, konferansın kabul ettiği Akit'in koşullarına itiraz etmedir. -J.B.

Konferans, "her ulusun egemenliğine ve kendi kaderini belirleme hakkına saygı duyarken yıkıcılığa karşı çeşitli ortak eylemler yürütmeye" karar verdi. Üye ülkeler "ortak planlama içine girecekler ve orduların yıkıcılığa karşı eylemlere hangi konseptler ve koşullar altında katılacaklarını belirleyeceklerdir..." "Gerçek ve etkili işbirliği sağlamak, özel işlevlerini çözümlemek için ikili ve çok yanlı haberalma ve uygulama konferansları düzenlenecektir." Sonuç belgesi Arjantin, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Ekvator, El Salvador, Guatemala, Honduras, Panama, Peraguay, Peru, ABD, Uruguay ve Venezüella'nın ordu başkanları tarafından imzalanmıştır.

Mardel Plata konferansının kararlarından anlaşılıyor ki; doktrin, *düşmanın halkın arasında olduğu, askersel eylemin, işçilerin ve halkın çıkarlarını savunan, ulusal ve yeni bir uluslararası ekonomik düzen isteyen ve dış borçların korunmasına karşı çıkan örgütlere karşı yöneltilmesi gerektiğini* kabul edilmesinden yola çıkıyor.

Arj-ntin'de bu tavır, gerçek renklerini Malvinas savaşı sırasında gösteren, emperyalizn ko ulsuz teslimiyete denktir. Arjantin silahlı kuvvetleri Pentagon'la yeniden flört ediyor; Ekim 1988'de ABD ile ortak deniz hareketlerine katıldılar (Arjantin Başkanı Raul Alfonsin'in silahlı kuvvetlerin başkomutanı olduğu hatırlanmaya değerdir). Arjantin hava kuvvetleri ve ordusu ABD'den tekrar malzeme almaktadır.

Urriola, Latin Amerika ordularının Küba Devrimi'nin etkisiyle ulusal yurtsever ve antiemperyalist bir konum benimseyen insanları 1968 kuşağını hatırlatıyor. Ancak, yalnızca komünistlerin ve öteki devrimcilerin değil fakat aynı zamanda karşıtlarımızın da geçmişten dersler çıkardıkları unutulmamalıdır.

ABD stratejistleri, 1980'li yılların başlarında Santa Fe Belgesi'nde özetlenen taktiklerini günün koşullarına uyduruyorlar. Bu uydurma Ikle Planı'ndan[(2)] "ulusal güvenlik" doktrininden, "düşük yoğunluklu çatışmalar" konseptinden ve diktatörlüklerden "güvenli demokratik" hükümetlere yönelişten açıktır. ABD'nin stratejisi bütün dünyada -doğal olarak Latin Amerika'da içinde- hegemonyasını korumayı hedef almıştır. Vaşington yadsınamayacak başarılar elde etmiştir. Pek çok Latin Amerika ordusu "yıkıcılıkla" savaşım içine girerek "iç düşman" konseptini benimsemiştir.

Biz komünistler için yeni emperyalist taktikleri ayrıntılarıyla incelemek ve emperyalizmin politik güçler dengesindeki, yığınların düşünce ve duygularındaki değişmelere uyabilme yeteneğinin nedenlerini açıklığa kavuşturmak yararlıdır. Brezilya, Arjantin ve Uruguay'da "geçiş dönemi"nin gerçeği, bağımlı kapitalizm sürdürülmesini sağlamak amacıyla askersel kadroları korurken ikili (askersel ve politik) etki mekanizmalarının kullanıldığını göstermektedir.

Güvenlik doktrini, toplumsal yığın hareketlerinin sol eylemcilerini kaçıran veya öldüren ve geniş çaplı kırımlarda bulunan, Kolombiya'daki gibi paramiliter çeteler tarafından uygulanan gizli şiddeti, anayasal ve yakından izlenen hükümetlerle birleştirme olanağı sağlamaktadır. "İzleyiciler" aynıdır: Diktatörlüklere hizmet etmiş olan suçlarından arınamamış silahlı kuvvetler.

---

(2) 1988, Ocak ayında, ABD'de kapsamlı uzun-dönem stratejisi geliştirmekle görevlendirilmiş bir komite tarafından hazırlandı. Bu plan, ABD'nin önümüzdeki 20 yıldaki uluslararası stratejisinin ana hatlarını çizmektedir. (**Derginin Notu**)

Aynı zamanda, belki yalnız Arjantin'de de değil, silahlı kuvvetler içinde *kapsamlı bir ideolojik bunalımının* derinlik kazandığı belirtilmeden geçilemez. Bazen bu kendisini kışlaların dışında da gösteriyor. Sıradan askerlerin yanısıra, üsttekilerin emperyalistlere yaltaklandıkları uşaklık ruhu içinde yurtseverlik duyguları aşağılanan orta düzey ve astsubaylar da vardır. Ancak, bu bunalımdan ordunun bir kısmını ve hatta bütününü yurtsever, halkçı ve antiemperyalist tarafa kazanmak için sol yönde yararlanmak bir şeydir, silahlı kuvvetlerin devrime katılmaksızın devrimin toplumsal bedelinin çok yüksek olacağına, General Torrifos'un sözleriyle "zafer anında onu yönlendirecek kimsenin olmayacağına, çünkü önde gelen liderlerinin ölmüş olacağına" inanmak çok daha başka bir şeydir.

Urriola şöyle diyerek devam ediyor: "Gerçeklik görüşme ve anlaşmalara yönelik çabalar gerektiriyor. Ana sorunlar bütünüyle hemen çözülmese de, en azından emperyalizmin ve oligarşinin silahlı çatışmalar kışkırtarak yığınları mahkum ettiği olağanüstü yaşam kayıpları, büyük acı ve yoksulluklar tehlikesi yaratmayan yeni savaşım yolları keşfedilmiş olacaktır."

Marksizm-leninizmin dogmatik yorumundan kopuyor ve seçkin insanların yanılmaz olduğu inancı da içinde olmak üzere pekçok klişeyi terkediyoruz. Tarrifos'un devrimin toplumsal bedeli düşüncesini yanlış olarak görüyorum. Devrimler, şiddet içinde kök salan ve uluslara herhangi bir devrimin verebileceğinden çok daha büyük bir yaşam kaybına mal olan sosyoekonomik yapılardan kaynaklanmaktadır. Yığınsal iletişim araçlarını güdüleyen egemen çevreler, açlıktan ölmenin, baskı aygıtları tarafından öldürülmekten veya yoksulluk olmayan bir toplum için savaşımda ölmekten daha az korkunç olduğuna yığınların inanmasını istiyorlar. Marksist felsefenin insancıllığı, politik ve toplumsal düşüncelerimize olanaklı olan en az yaşam kaybıyla ulaşmada bizi cesaretlendiriyor. Fakat çok selamlanan demokratik hükümetler, ancak varolan sisteme uyan bir tür çoğulculuk ve düşüncelerin çatışmasına izin veriyor.

Bağımlı kapitalizme karşı çıkan ve köklü devrimci değişim için savaşanlar içinse "oyunun kuralları" oldukça farklıdır. Onlara karşı, yasaların yanısıra resmi ve resmi olmayan cezalandırma aygıtları kullanılır. Hapse atılır, işkence görür, kaçırılır ve öldürülür. Bu latin Amerika ve Karaibler'de çok iyi bilinen bir gerçektir. Böyle olduğu halde kimileri gönüllü bir biçimde bugünün dünyasında ana sorunların çözümüne değil de, yalnızca "yeni" savaşım biçimleri arayışına uygun biçimde anlaşmalar gözetme yönündeki kuramsal ve politik anlayışa kucak açmışlardır. Latin Amerika'da oldukça yaygın olan bu görüşleri ileri sürenler, "gerçekçi biçimde" hareket etmeyi övüyor ve yönetici seçkinlerle çatışmaya girmemeye çalışıyorlar. Sonuçta bu, var olan iktidar yapılarının güçlenmesine yardım eden ve bağımlılık sistemini kolay yönetilebilir duruma getiren *pragmatizmdir.* Bu sistem, solun faaliyetlerine ancak belirli sınırlar içinde kalması koşuluyla izin vermektedir.

Bu, komünist partilerin ve devrimci solun uygun bir politika oluşturmadan geri kalmaları ve hükümetlerle stratejik amaçları bizimkilerden farklı politik güçlerle diyalog ve anlaşmayı hemen bir kenara atmaları gerektiği anlamına gelmiyor. Bu saçma olurdu. Tarih bize ilerlememiz ve iktidara gelebilmemiz için bunun gerekli olduğunu söylüyor. Savaşım hem saldırıları ve geri çekilmeleri, hem de dinginlik ve şiddetli eylem dönemlerini içerdiğinden dolayı, zaferin yakınlaşmasına yardımcı olacak *her anlaşma veya bağlaşıklıktan yararlanmalıyız.* Ancak tek bir koşulla: Tarihin dö-

nüm noktalarında devrimin yönetici güçlerinin stratejik amaçlarını gözden kaçırma hakkı yoktur.

Demokrasi ve Silahlı Kuvvetler

Birincisi, yanlış anlaşılmadan kaçınmak için, demokrasiyi daha fazla kısmaya yönelik girişilecek darbe veya komplolara karşı demokrasiyi savunmaya devam edeceğimizi vurgulamalıyım. AKP, Arjantin'de, Nisan 1987'de ve Ocak 1988'de darbe girişimlerinde bulunulduğuna ilişkin somut kanıtlar ortaya koydu. Sonuncusunda yalnızca komünistler ve öteki sol güçler sokakları tuttular.

Ancak demokrasiyi *sınıf doğasından* yalıtlamıyoruz. Emperyalist ve bağımlı bir ülkedeki temsili bir burjuva rejimi, Nikaragua'daki halk devrimci demokrasisi veya Küba'daki sosyalist demokrasiden köklü biçimde farklıdır. Fakat insanlar, sık sık gerçek içeriğini yadsırken, Latin Amerika'da burjuva demokrasilerinin pekişmesinden söz ediyor. Burada, *demokrasi ile toplumsal adalet arasındaki bağlılık* anahtardır. Latin Amerika'da bugünün burjuva hükümetleri farklı görüşler için bir saygı "imajı" yaratıyor ve dönemsel seçimlere izin veriyorlar. Bu bir özgürlük ve halk egemenliği görüntüsü ortaya çıkarıyor, ancak seçimlerdeki sözler tutulmuyor. Bir avuç büyük sermaye ve oligarşik çıkarlardan yana sosyoekonomik politikaların etkilemesiyle yığınlar protestoya başladığında devletin zor kullanma aygıtı bütün gücüyle onlara saldırıyor. Yığın eylemi var olan sistemi tehdit edecek belirli bir bilinçlilik ve örgütlülük düzeyi kazandığı zaman, bir darbe daha olası duruma geliyor.

Arjantin deneyimi bu yönden oldukça öğreticidir. Geçen 50 yılda ülkeyi yöneten 16 başkandan 11'i, 10'u erki askersel darbelerle ele geçiren subaylardır. Hiç kimse bunun ulusun toplumsal ve kültürel yönden geri kalmışlığı yüzünden olduğunu iddia edemez. Halkın iradesinin çiğnenmesi Pentagon'un stratejisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Şili'deki darbe özellikle canlı bir örnektir. Bu gibi darbelerin artık olanaksız olduğuna inanmak ciddi bir hata olur. ABD emperyalizmi, bugün anayasal hükümetleri tercih etse de, "ulusal güvenlik" doktrinini propaganda ediyor ve "düşük yoğunluklu çatışmalar" sürdürüyor.

Latin Amerika'nın yurtsever ve antiemperyalist güçleri Amerika Orduları 17. konferansı'nda ayarlanan bu politikayı engellemeyi başaramazlarsa her ülke içindeki baskı aygıtlarının uluslararasılaştırılmasına ve emperyalist egemenliği koruyacak bir sistem içinde bütünleştirilmesine doğru başka bir adım daha atılmış olacaktır. Arjantin silahlı kuvvetleri böylesi tasarılar için desteğini daha şimdiden açıklamıştır. Bolivya'da Garcia Meza'nın 1980'deki darbesinde oynadıkları rolü, Uruguay diktatörlüğü ile cezalandırma hareketlerinin eşgüdümlendirilmesini veya Orta Amerika'ya "kirli savaş", işkence ve kaçırma uzmanlarının gönderilmesini hatırlatmak yeterlidir.

Demokrasi için her savaşımın "ulusal güvenlik" doktrinini yenmeyi, ulusal ve toplumsal kurtuluşun elde edilmesi stratejik çabasına silahlı kuvvetlerin yer almasını hedeflemesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu anlamda Urriola, komünist partileri silahlı kuvvetler içinde yükselen çelişkilere dikkat vermeye çağırmakta haklıdır.

Temel olan şey, orduda bunalım işaretleri saptandığında durmamaktır. Arjan-

tin'de ulusal ve toplumsal kurtuluş için bir cephenin kurulması, işçi sınıfı ve halkın çoğunluğunun buna katılımı belirleyici önemdedir. Bu gibi koalisyonlar yönetici bir rol elde ettiklerinde, silahlı kuvvetler içindeki bunalım daha da keskinleşecektir ve belki de o zaman askerler, yığınların safında yer almaya ve bize bağımsızlığımızın kurucusu atalarımızın bıraktıkları mirası canlandırmaya hazır eylemciler ortaya çıkaracaktır. Bu Latin Amerika tarihinde pek çok kez olmuştur.

EŞİTLİK AHLAKI

Venke RÖYNE
Norveç Kadınlar Birliği (NKB)
Başkan Yardımcısı

☐ **Örgütünüzü farklı kılan nedir?**

☐ Her şeyden önce yaşıdır. Norveç Kadınlar Birliği (NKB) şimdiki birçok kadın örgütünden çok önce, ta 1920'lerde doğmuştur. Küçük ölçekli bir ev kadınları birliği olarak ortaya çıkmıştır. Fakat İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra örgüte antifaşist, demokratik güçler katılmış, platformu değişmiş ve özgül talepleri somut kazanımlarla sağlamlaştırılmıştır. NKB giderek daha ulusal kadın örgütü durumuna gelmiş ve barış hareketine etkin bir biçimde katılmaya başlamıştır. Bu evrim onun ikinci karakteristiğini oluşturur. Birçok yabancı arkadaşların pek de alışılmış bulmadıkları üçüncü özelliği, kollektif liderlik uygulamamızdır. Oslo'da, benim de içinde olduğum 12 üyeli bir kurul var ve bu 15 yerel örgütün eşgüdümünü sağlar.

☐ **Nasıl başkan yardımcısı oldunuz?**

☐ Bu, birliğin en yüksek forumuna katılan delegelerce kararlaştırıldı. Kamu görevim gençlik hareketiyle başladı, sonra bir barış destekçisi oldum ve gelişmekte olan ülkelerle dayanışma kampanyalarına katılmaya başladım. Bir sonraki sorunuzu beklemeden yanıtlamak isterim: Ben bir komünist değilim fakat ilerici görüşlere sahibim.

Örgüt içinde, en başta ortak davamızın başarısı için sorumluluk duyarım ve birçok kadın yurttaşımın çıkarlarını savunurum. Parasal bakımdan konumumu yitirmek gibi bir korkum yok, çünkü kurulun öteki üyeleri gibi ayrı bir gelir kaynağım var: Oslo yakınlarında küçük özel bir firmada tasarımcı olarak çalışıyorum ve o bölgede kocam ve üç çocuğumla birlikte oturuyorum.

☐ **İzin verirseniz kollektif liderlik konusuna dönelim...**

☐ İnsanların bu yönteme henüz alışmadıklarını biliyorum: Bu belirli düzeyde bir politik kültür, güven ve ustalık gerektirdiğinden, tutkulu ve konum düşkünü herhangi bir kişinin onu yararsız bularak reddetmesi kolaydır.

☐ O halde Norveç'te kadınların kurtuluşu için özel koşullar var mıdır?

☐ Kadın hakları ile ilgili olarak büyük ölçüde bir başarı elde ettiğimizi düşünüyorum. Bu bakımdan Norveç ve İsveç'i en fazla başarıya ulaşmış ülkeler sayıyorum. Öteki Avrupalı kadınlara baktığımda bizim her yönden daha fazla eşitliğe sahip olduğumuza inanıyorum. Tarihsel olarak bu, Norveç'in hiç bir zaman bir feodal ülke olmadığı ve kadınların, köylü kadınların erkeklerle eşit olduğu gerçeğinden kaynaklanıyor. Onlar tarlalarda yapılan işlerden, çiftliklerden ve topluluğun yönetiminden sorumluydular ve bu yüzden de saygı görüyorlardı. Bu durum sanayi toplumuna taşınmıştır... Burada, eğitimdeki başarımız da söz konusudur; şimdi genç kadınlar üniversite öğrencileri arasında çoğunluğu teşkil ediyorlar ve okulu bitirdikten sonra yaratıcılık ve yöneticilik alanlarında kendi paylarından vazgeçmeye niyetli değiller.

☐ İlgili bir konu da —birçokları tarafından demokrasinin bir ölçüsü kabul edilir— kadınların karar almaya ve hükümete katılmalarıdır. Bu biçimsel midir, yoksa gerçek midir? Çoğunlukla ateşli bir tartışmada, bir taraf ünlü kadın liderlerin adlarını sayarken öteki taraf şöyle der: "Biz de bunun peşindeyiz", ya da "Asıl sorun bu mudur? Asıl sorun bir bütün olarak halk için neler yapılabileceğidir"...

☐ Bunun asıl sorun olup olmadığını belirleyebilecek durumda değilim. Bu, hiç bir biçimde, insan haklarının bir ihlali ya da, özellikle İskandinav ülkelerinde başkanlık veya başbakanlık makamında bulunsunlar ya da komünist ve sosyal demokrat partilerin liderleri olsunlar, kadınları herhangi bir kayırma biçimi değildir. Bu kadınların birçoğu parlamentonun seçilmiş üyeleri ve sözcüsüdürler ve toplum içinde etkindirler. Norveç'te, Gro Harlem Brundtland'ın (Başbakan ve iktidardaki İşçi Partisi'nin Başkanı-*Derginin notu*) yanısıra, kadınlar tüm bakanlıkların üçte birini yürütüyorlar. Biz bunu önemli bir başarı öyküsü ya da erkek üstünlüğüne indirilen bir darbe saymıyoruz, bu en yetenekli olanı terfi ettirmenin doğal bir sonucudur.

☐ Ülkenizin deneyimiyle değerlendirirsek, kadınlar iktidar merdivenine tırmandıkça kadınlıklarını yitirmiyorlar...

☐ Her şeyden önce, büroda çalışan bir kadın, kendisinin bir kadın olduğunu unutmamalı ve çevresindekilerin de bunu unutmasına izin vermemelidir. Emekçi kadınlarla ve ev kadınlarıyla ilişkiyi yitirmemelidir. Bu yolla sistem içerisinde kaybolup gitmeyecek, ya da bürokrasi içerisinde "kişiliksizleşmeyecektir."

Bazı nedenlerle kadınlar birçok konuda benzer görüşleri erkeklere açıklayacaklardır, çünkü, onlar da kocaları ve babaları gibi bazı şeylerin peşindedirler. Fakat neden bazı insanlar zeka, verimlilik ve dikkatliliğin tümüyle erkek nitelikler olduğunda ısrar ediyorlar? Bu nitelikler onlar kadar bizim de niteliklerimizdir. Ama genelde biz yumuşak dediğimiz değerleri korumaya, erkeklerin yaptığı gibi bundan saygınlık ve çıkar sağlama yerine, işimizi nasıl yapacağımız üzerinde yoğunlaşmaya çalışıyoruz.

☐ Norveçli kadınlar Norveçli erkeklerden ne bekliyorlar?

☐ Bizim temel yaklaşımımız, *erkeğin kadına yardım etmesi değil, tüm sorunları ve güçlükleri onunla paylaşmasıdır.* Eşitlik geleneklerini çeşitli biçimlerde öne sürmeye çabalıyoruz. İlki, genellikle erkek işi sayılan işlerde de, geçerli güvence altına alınmış bir istihdam istiyoruz. Şimdi kadın marangozlar, kamyon sürücüleri, tesviyeciler, dalgıçlar ve petrol platformu operatörlerine sahibiz ve bu işlerde başarılı biçimde çalışabileceğimizi daha şimdiden kanıtladık. Bu işler için özel bir örgüt, Erkek Mesleklerindeki Kadınlar Örgütü kurulmuştur...

☐ **Bu işler kadınların sağlığına zararlı değil midir?**

☐ Bu konuda sosyalist ülkelerdekine benzer yasalarımız var. Örneğin, hamile kadınlar ilk üç aydan sonra deniz üstü araçlarda çalışamazlar ve kendilerine kıyıda bir iş verilmesi gerekir. Kadınların yapmalarına izin verilmeyen bazı işler de vardır: Örneğin savaş pilotu ya da subay olmaları.

İkinci olarak, eşit ücret için kampanya yürütüyoruz. Genelde, kadınlar şimdi, 1980'li yılların başlarında kazandıklarından daha fazlasını alıyorlar; ancak bu ilerleme öyle kolayca olmadı. Bazı dallarda ücret eşittir, ama diğerlerinde hâlâ farklılıklar vardır. Eşit emeklilik ücretleri için de savaşım veriyoruz.

Üçüncüsü, şükür ki, çabalarımızın bir sonucu olarak, toplum, daha önce kadın mesleği sayılan işlerde hemşirelik, çocuk yuvalarında bakıcılık ve okullarda görevli olarak erkekleri de kabul ediyor ve bu, sonuçta bu alanlarda daha yüksek ücret için mücadele etmeye yardımcı oluyor.

☐ **Geleneksel olarak kadınların çocuklara bakması beklenir. Annelerin çalışmaya zaman ayırmalarına, kendilerini geliştirmelerine ve genel olarak toplumda yer almalarına yardımcı olmak için Norveç neler yapmıştır?**

☐ Bu sorunuza yanıt olarak şimdiye dek bazı şeyler söyledim. On yıl önce eşitlik üzerine bir yasa geçirildi ve özel bir "eşit haklar programı" bulunmaktadır. Aynı zamanda şimdi bir hükümet temsilcimiz var (şimdiye dek hep bir kadın olmuştur), görevi de; eğitimde, istihdamda, işte ya da herhangi bir yerde, kadına olsun erkeğe olsun ayrımcı davranılmamasını güvence altına almak. Yerel yönetim düzeyinde özel seçilmiş komiteler de gönüllü olarak benzer bir işlev görürler.

Bilgisayarlar, hazır yemek, iletişim, ulaşım kolaylıkları gibi, hünerli ev aletleri sorunları kolaylaştırmıştır. Ailede önemli değişiklikler meydana geliyor. Şimdi genç evli erkekler, eşleriyle çocuk bakımı için daha fazla sorumluluk paylaşıyorlar. Bazen çocuğu sadece yürüyüşe çıkarmak yerine, çocuk doğduğunda ya da hastalandığında ona bakabilmek için işten izin alacak kadar ileri gidiyorlar. Aynı zamanda, çocukları yuvaya ya da doktora götürmeye daha istekliler.

☐ **Örgütünüz tarafından şimdi hangi istemler ileri sürülüyor?**

☐ Hâlâ eşitlik yasasının tümüyle uygulanması için savaşım veriyoruz. Örneğin, Norveç'te 67 yaşında emekli olursunuz ya da bazı branşlarda 65 yaşında. Ancak kadınlar erkeklere göre çok daha az emekli maaşı alırlar, çünkü genellikle o yaşa

kadar çalışamazlar. Ekonomik bunalım zamanlarında da ilk işten çıkarılanlar bizleriz, böylece kocalarımızın desteğine muhtaç duruma düşeriz. Parasal bağımsızlık ya da ahlaksal bütünlük açısından istihdam ve ücrette eşit haklar için öne sürdüğümüz istemlerin haklılığı kanıtlanmıştır.

Bizimki, kadınlara karşı çoğunluğu aşağılayıcı olan "geleneksel" tutumlara karşı ahlaksal bir karşı koyuştur.

Aynı zamanda şimdiki ve gelecekteki kuşaklar için temiz bir çevre talep ediyoruz. Kirlenmenin tüm biçimlerine, örneğin zehirli deterjanlara ve zararlı kimyasal madde içeren gıda ürünlerine karşıyız. Aynı kaygılarla alternatif enerji kaynakları (termal ve nükleer enerjinin yerini alabilecek) ve kamu taşımacılığı için daha geniş bir ulaşım ağı aramaktayız.

☐ **Norveç Kadınlar Birliği'nin önerilerini ve istemlerini nasıl uygulamaya koyabiliyorsunuz? Bunların, kadınların bilincinde ve gerçek politikada ne gibi etkileri olacağını düşünüyorsunuz?**

☐ Gelecek sonbaharda Norveç'te parlamento seçimleri var. İki yıl sonra da yerel seçimler. NKB çocuk yuvalarının sayısını ve toplumsal harcamaları artırmak gibi, genç çiftler, anneler ve yaşlı seçmenler için yaşamsal önemi olan önerileri daha şimdiden incelemektedir. Hangi partiden olursa olsun; Tutucu, Liberal, Sosyal Demokrat, Komünist ya da partisiz insanlardan platformumuzu destekleyen herhangi bir kadına açık olabilecek, geleneksel olmayan bir bağlaşıklık —"kadınlar listesi"— arayışı içindeyiz. Kimbilir, genel ilgi alanlarına dikkatleri çekerek ve ideolojilerin ve partizanca eğilimlerin ötesine geçerek belki bir örnek oluşturmayı yeniden başarabiliriz.

☐ **Kadın sorunuyla ilgili olarak Komünistler ve sosyalist devletler hakkında ne söyleyebilirdiniz?**

☐ Üzülerek söylemek gerekir ki, komünist hareket içindeki erkekler kadınlara karşı, öteki çevrelerdeki erkeklere göre çok daha tutucu olmuşlardır. Bunun neden böyle olduğunu henüz bulup çıkarmış değilim, buna karşın Marks'ın kadınların gereksinimlerine fazla önem vermediğini düşünüyorum.

Sosyalizm koşullarında kadın eşitliğinin öne çıkan özelliği, Kutsal Annelik'tir. Bununla, onların anne ve gelir getiren birisi olmak zorunda olduklarını, aileye bakmak durumunda olduklarını ve aynı zamanda toplumda bir rol oynamak zorunda olduklarını kastediyorum.

Öyle görünüyor ki, Sovyet erkekleri Sovyet kadınları için çifte standart uyguluyorlar. Bir yandan eşlerinin değişen toplumda, yeniden yapılanma kampanyasında, yer almaları gerektiğinin farkındalar, öte yandan da kadınları evde istiyorlar. Bununla, kadınlar topluma ancak işde katkı yapabilirler demek istiyorum; evde ise kocalarına ya da çocuklarına bakmak zorunda kalacaklar, toplumun yararına kendilerini geliştirme zamanları ya hiç olmayacak ya da çok az olacaktır. Komünistlerin ve partilerinin, bu tutumları ortadan kaldırmak için çok şeyler yapması gerektiğine inanıyorum.

FEMİNİZM VE KOMÜNİSTLER

Barbara CURTHOYS
Avustralyalı Komünist

Elean Thomas'ın meydan okuyan "Biz Dünyanın Yarısıyız" (1) adlı yazısı, komünist hareketin uzlaşmayı büyük ölçüde başaramadığı feminist hareketle ilgili konuları öne çıkarmaktadır. Kadınların kurtuluşunun *sınıfsal temelini* bir kez daha doğrulayan ancak *cinsler arasındaki ilişkiler* hakkındaki komünist çözümlemeyi sorgulayan bu bildiri, bana Sovyet Kadınlar Komitesi ve Kadın Konseylerinde etkin durumda olan kadınlarla yapılan bir görüşmeyi anımsattı.

Burada, Sovyet Anayasası'nın bir parçası olarak kadın eşitliğinin güvence altına alındığı konusunda görüş birliği vardı, ki bu, tam eşitlik —kadınların işgücüne büyük ölçekli katılımı— için yaratılan önkoşulların büyük bir toplumsal başarı olduğu ve cinsler arasındaki eşitliğin dayandığı temelin sağlam olduğudur.

Öte yandan, aile içinde eşit ortaklık, kadınların eşit rolü hakkında erkek bilincinin yükseltilmesi ve kadınların cinselliğinin kabulü konuları hâlâ bir ölçüde önemi olan sorunlar olarak görülüyordu.

Elean Thomas yazısında soruyor:

"Komünistler kadın sorununa karşı tutumlarını değiştirebilecek yetenekte midirler?" Eğer, sosyalist ülkelerde kadınlar için hâlâ varolan güçlüklere ve komünist kadınların (tümüyle olmasa bile) büyük ölçüde 70'lerin feminist ayaklanmasının gerisinde kaldığı olgusuna bakarsak, o zaman bu soruya yanıtlar bulmak önemlidir. Avustralya'da feminist hareket içinden temizlenen bir çok komünist, çoğunlukla kendi tarihsel materyalist bakış açılarını kadın sömürüsünün kaynağıymış gibi sorguladılar ve marksist sınıf yaklaşımlarını feminist kuramlar yararına terkettiler. Marksist-leninist çözümlemeyi benimseyenler, çoğunlukla kendilerini feminist hareketin en aşırı kesimleriyle ateşli bir tartışmanın içinde buldular, cinsiyetçi ve ataerkil ilan edilen sendikalara, sendika liderlerine ve sosyalist ülkelere karşı girişilen saldırılarla şaşırıp kaldılar.

Bu açıklamalardan bazıları erkek şovenizminin ciddi eleştirileridir, diğerleri antikomünist sapmalardır. Gerçek bir tartışma yapıldığında her iki tarafın da hem doğruları hem de yanlışları vardır. Dürüst eleştirmenler, sendikalar ve sosyalist ülkelerdeki gerçek zayıflıkları görüyorlar fakat sınıf birliği bakışını gözden kaçırıyorlar. Öte yandan marksistler, kadın sömürüsünün kaynağı ile ilgili kendi yaklaşımlarındaki zayıflıkları araştırmayı beceremiyorlar.

Kadınların kurtuluşu hakkındaki kuramlar söz konusu olduğunda, komünistler, ekonomik temel ve üstyapı arasındaki canlı ilişkiyi gözardı etme eğilimindeler. Benimsenmiş olan kuram, darlaşma eğilimindedir ve yaklaşımları, sanki ekonomik

(1) Bkz. WMR, 1988, s.3 (Derginin Notu)

bağımsızlık ve yasa önünde eşitlik için savaşım vererek ve bunu başararak erkek bilincinde ve sosyalist ailede değişikliklerin kendiliğinden geleceği (bu başarıları zorunlu olarak izleyeceği) gibisine deterministtir.

Ne yazık ki, komünist kuram, aile içindeki cinsiyetçi tavırların derinliğinin farkına varamamış ve sosyalizm koşullarında bile, çocuk bakımı ve komünal yemek odaları vb. şebekesi biçimindeki yaygın devlet yardımlarına karşın, kadınların yüklendikleri ev ve çalışma çifte yükünün üstesinden gelmeyi henüz başarabilmiş değildir. Kadın bilinci, yani kadınların kendi durumları hakkındaki düşünceleri, erkek ve kadınlar arasındaki eşit ilişkilerin ne anlama geldiği hakkındaki anlayış, komünist bakış açısının ana koluyla hâlâ tam olarak bütünleştirilememiş duruyor.

Lenin, Clara Zetkin ve diğerleri böylesi düşünceleri geliştirmişler ve bunlar zamanın sınavından geçmiştir. Fakat sonraki onyıllarda, komünistler bu sorun üzerinde çok az kuramsal bir gelişme göstermişlerdir. Yakın tarihte komünist kuram, eşit insan ilişkileri kavramıyla yeterli ölçüde uğraşmamış, bu kuramı sosyalist bilinç ve uygulama düzeyine çıkarmamıştır.

Komünist kuram, aşağıda sıralanan konularla daha derinlikli bir biçimde uğraşmak için feminizmin aşağı yukarı 20 yıl önce girdiği çarpıcı gelişme yolunu benimsemiştir:

- Biyolojik farklılıklar ve kadının sömürüsü arasındaki ilişki;

- eşit ebeveynlik ve ev işlerinin eşit paylaşılmasına erkeklerin katılması;

- cinsel ilişkiler üzerinde; hem heteroseksüel hem de eşcinsel konularda açık tartışmalar.

Komünistlerin, bu sorunları incelediklerinde tavırlarını değiştireceklerine ve kadınlar için benimsedikleri programları yönlendiren kuramlarla bunları yeniden bütünleştireceklerine ve bulgularını komünist uygulamaya sokacaklarına inanıyorum.

Komünistlerin cinsler arasındaki ilişkilerde varolan çelişkilerle kafa kafaya gelmeleri ve tek eşli aile üzerine kuramlarını geliştirmeyle ilgili yenilgileri bir zayıflık olmuş olabilir. Fakat kadın sömürüsünün sınıf temeli üzerindeki ısrarları onların güçlü yanları olmuştur. Bu nedenle komünist partilerin, farklı eğilimleri çözümleyip tartışmaları gerektiğini düşünüyorum. Elean Thomas bu çözümleme ve tartışmaların "iyi ya da kötü olsun kadın hareketi içindeki farklı güçleri" böldüğünü varsayıyor. Bana göre, çözümleme ve tartışma, eğer bu, kadın hareketini ilerletme ruhuyla yapılırsa düşüncelerin berraklaşmasına ve kuramın gelişmesine götürecektir.

Örneğin, Avustralya ve öteki ülkelerdeki kadın hareketinde ataerkillik üzerine tartışma hâlâ önemlidir ve sosyalizmin ataerkil ilişkiler konusunu çözüp çözemeyeceği sorusuyla bağlıdır.

Ataerkillik kavramı, Kate Millet'in **Cinsel Politika** kitabında öne sürdüğü gibi radikal feministler tarafından coşkulu bir biçimde desteklenmektedir. Çünkü onlar, erkekleri ezen olarak görmekte ve aileyi de ataerkil saymaktadırlar. Birçok sosyalist, feminist kavram üzerinde çok tartışma olmasına karşın bir ataerkillik kuramı benimsemişlerdir. *Ortak yön, sınıf ilişkilerinin ataerkil ilişkilerden ayrı olduğu ve ayrı bir tarihi bulunduğudur.*

Bu yüzden komünistlerin, yukarıda söylenenleri çözümlemeleri ve eğer ataerkil aile özel mülkiyetin ve sınıflı toplumun gelişmesiyle ortaya çıkmışsa, üretim araçlarındaki özel mülkiyeti ortadan kaldırarak bu işin üstesinden gelebilmek için yolun açık olduğunu göstermeleri gerekir. Komünistler, aynı zamada, ataerkil ilişkilerin hâlâ neden var olduğunu daha köklü bir biçimde çözümlemeli ve bu çözümlemeyi kendi kuramlarıyla birleştirmelidirler.

Kadın hareketinde çok tartışılmış bir başka sorun da; neden bazı meslek ve sanayi kollarında bazen kadın bazen de erkek egemendir. Bu bölünmeyle bağlı olarak Avustralya ya da diğer kapitalist ülkelerde, erkeklerin egemen olduğu sanayilerde ortalama ücretin, kadınların egemen olduğu sanayilerden daha yüksek olduğu olgusu sözkonusudur.

Bir feminist sava göre bunun nedeni, erkeklerin kadınları daha iyi ücretli işlerden alıkoymuş olmalarıdır. Fakat çok yönlü bir görüşe göre, *cinsel iş bölümünün yalnızca kapitalist üretim ilişkilerinden doğmadığı fakat aynı zamanda* ailenin geleneksel olarak evin ekmeğini getiren erkeğe bağımlı olduğu *kapitalizm koşullarında yaratılan aile tipinden ortaya çıktığı görülebilir.* Ailedeki diğer üyeler, ya tümüyle evin ekmeğini kazanana bağımlıdır ya da onların ücretleri katkı biçimindedir.

Çocuk bakımı, bazı ilerlemelere karşın Avustralyalının evinde asıl olarak kadının ödenmemiş çalışmasıyla yürütülmektedir. Bu durum son yıllarda değişmiştir fakat nitel ve nicel olarak çocuk bakımında sağlanan kazanımlar sürekli tehdit altındadır. Bu yüzden çocuk bakımı hâlâ kadınların sorumluluğundadır. Bunun da sonucu eğer çocuğun bakımı sağlanamıyorsa, kadınlar hâlâ işgücünden alıkonmaktadırlar.

Kadınlar, işgücüne katılım süreleri düzensiz olduğundan daha az sendikalaşmışlar ve erkeklerin egemen olduğu sanayi kollarında kazanılmış ücret ve koşullara ulaşamamışlardır. İşçi sınıfının hem erkekleri hem de kadınları, evin asıl kazancını sağlayanın ücret düzeyinin düşmesine karşı çıkarlar, çünkü bu durum, ailenin yaşam standardını düşürecektir.

Avustralya'da son onyıllarda, kadınların artan ölçüde işe alınmaları ve çocuk bakımı için güçlü istemler nedeniyle cins temeline dayalı ayırımcılık kırılmaktadır. Bununla birlikte, Elean Thomas'ın belirttiği gibi hâlâ çözülmesi gereken temel çelişki; "bu tipteki bir ev yaşamı yapısının ve kapitalist üretim ilişkilerinin sürmesidir."

Sosyalizm koşullarında, kadınların çok çeşitli meslek dallarındaki işgücüne katılımlarıyla cinsel iş bölümünün çoğu ortadan kaldırılmıştır. Bununla birlikte, son zamanlarda Sovyetler Birliği'ndeki tartışmalar göstermiştir ki, beceri sahibi olmayan kadınlara daha az ücret ödeme eğilimi görülmekte, bazen daha zor işlere uygun görülmekte ve yüksek beceri isteyen mesleklerde az sayıda kadın yüksek ücret baremlerine ulaşabilmektedir.

Sosyalist üretim ilişkileriyle aile yapısı arasında uzlaşmaz olmayan türden çelişkiler vardır. Komünist kuram eğer kadın hareketini sosyalist bir bakış açısına doğru etkilmek istiyorsa, bu çelişkilerin çözümü doğrultusunda büyük çaba göstermelidir.

ETNİK DUYGULARIN KAYNAĞI

Aylık Druzhba Naradov (Halkın Dostları) dergisinin Yazı İşleri Müdürü ve SSCB Yazarlar Sendikası Yönetim Kurulu Sekreteri Sergei BARUZDIN ile yapılan bir görüşme.

Victor GUSHCHIN (WMR Yöneticisi): Aralık 1988'de Ermenistan'da olanlar, yalnızca bir deprem onbinlerce insanın yaşamına son veren bir felaket değildi. Bu olay aynı zamanda insan düşüncesini ve vicdanını da sarstı. Bir kez daha varlığımızın ne kadar kolaylıkla sarsılabileceğini keskin biçimde hissettik. Bir kez daha, ister Ermenistan'da olsun, ister Azerbeycan'da, Kanada'da, Belçika'da, Birleşik Devletler'de ya da Avustralya'da olsun, hepimizin de kardeşlerimizin koruyucuları olduğumuzu kavradık. Tüm dünyadan milyonlarca insan bu felaket karşısında sessiz kalmadı; bu da acının coğrafi ya da başka türlü bir sınır tanımadığını gösterdi. Ama neden bunu yalnızca bir felaket karşısında hatırlıyoruz? Neden evrensel bir felakete kurban gidebileceğimizi sık sık unutuyoruz? Bence bugün, tüm insan soyuna ait olma duygusunun yokluğu keskin biçimde hissediliyor. Gerçekten de, "gereksinim içinde olan bir dost gerçek dosttur" atasözünü doğrulamak yönünde ilerlemeye devam edecek miyiz?

Sergei BARUZDIN: Zor koşullar ve acı, gerçekten de insanları birleştirir. Bu her zaman böyle olmuştur ve şanssızlık ister bir ülkeyi vursun, ister birkaç ülkeyi, isterse bir bireyi, her zaman da böyle olmaya devam edecektir. Acının, ister politik olsun, isterse ulusal, dinsel, coğrafi ya da sınıfsal olsun hiçbir sınır tanımadığı da gerçektir. Leningrad'da yaşayan A. Çerkez adlı bir kadını kıt kanaat emekli aylığından 12 rubleyi Ermenistan'a göndermesi için, ya da Amerikalı Armand Hammer'i 1 milyon dolarlık bir çek ve en yeni tıbbi malzemeyle birlikte kendi uçağıyla Yerevan'a gelmesi için harekete geçiren, şefkat duygusuydu.

Ancak, insanların gelecekte olabilecek bir felaketin beklentisiyle bir araya gelmeleri gerektiğine inanmalarını sağlamaya yönelik girişimlere karşıyım. Bu, "onbirinci saat felsefesi"nde birleştirici bir potansiyel bulunmadığından eminim. Antik İskenderiye'de bu tür bir tutumu benimseyen bir mezhep bile vardı, ama hiçbir zaman işe yarar bir şey yapamadılar. Daha da ötesi, bu topluluk bozularak duyarsız ve ahlaksal olarak çürümüş bir topluluğa dönüştü.

Açıktır ki, Ermenistan'daki, Bhopal'daki Meksiko City'deki ya da Çernobil'deki gibi felaketlerin yinelenebileceği olasılığını göz ardı etmemeliyiz. Hem doğal, hem

de insanların yol açtığı benzeri felaketlerle karşılaşacağız herhalde. Ama bu, Kassandra gibi yalnızca uğursuz kehanetlerde bulunup, insanlara eğer birleşmezlerse yok olacaklarını söylememiz gerektiği anlamına mı gelir? Hayır, ben korkunun birleştirici gücüne inanmıyorum. Yaşam için, yaşamın özgün güzelliği için birlikte yaşamayı öğrenmeliyiz. Olası bir yok oluş korkusu nedeniyle değil, yaşamın gerekliliklerinin dayatması sonucu bir dayanışmanın yeni biçimlerini aramalıyız. Yaşadığım felaketler bana bunu öğretti. Ermeni halkının sınırsız acılarının da onlarda, özellikle de insanların dostça ya da kardeşçe yaşayabileceklerinden kuşku duyanlarda bu inancı yeşerteceğini umuyorum.

V. Gushchin: Artık ülkemizde, Ermenistan felaketinin derslerine değinmeden etnik gruplar arası ilişkilerden söz edilemiyor. Depremden önce de, Nagorni-Karabağ çevresinde ve içinde olup bitenlerden huzursuzluk duyuyorduk. Perestroyka'nın ve toplumumuzun bütünlüğünün parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu giderek daha açıklık kazanıyordu. Bence deprem, etnik sürtüşmelerin nasıl yeniden ortaya çıkabildiğini ve köklerinin nerelerde yattığını kavramaya yönelik ivedi gereksinimi ortadan kaldırmaktan çok, daha da şiddetlendirdi.

S.Baruzdin: Sovyetler Birliği'ndeki durumu ele almadan önce, sanırım etnik ya da ulusal sorunların özünü kavrayabilmek için bunları daha geniş bir bağlamda incelemeliyiz. Milliyetçilik tüm dünyada giderek artmaktadır. Bazı durumlarda, örneğin, sömürge yönetimlerinden yeni kurtulmuş bölgelerdekileri hoşnutlukla karşılıyoruz. Oralarda, milliyetçilik ilerici güçlerin isteklerini yansıtıyor. Her neyse, milliyetçi etkinliklerin kabarmakta olduğu gerçeği karşımızda duruyor ve ister Orta-Doğu'da olsun, ister Latin Amerika'da ya da Güneydoğu Asya'da, değişik bölgelerde bu sorunlara daha yakından dikkat veriliyor.

Sovyetler Birliği'nde de, etnik gruplar arası ilişkilerdeki kötüleşmenin ardında hem öznel hem de nesnel etmenlerin yattığını düşünüyorum. Uzun bir süre boyunca toplumsal dokudaki bu önemli çizgiyi göz ardı ettik. Nasıl olduysa, baskı ve sömürü sistemini yok eden devrimimizin milliyetçi sorunları bir çırpıda çözümlediğini ve sosyalizmin otomatikman bu sorunları gündemden kaldırdığına inandık.

V.Gushchin: Sanıyorum pek çok şeyin ardında, keskin sorunları örtbas etmiş ve kendimizi açıkça aldatmış olmamız yatıyor. Bu tehlikeli alışkanlık bizi hâlâ terk etmiş değildir. Onlarca yıl boyunca etnik gruplarımız arasındaki dostluğun uzun süre zafere ulaştığını ve hepimizin birlikte mutlu bir aile olarak yaşadığımızı söyleyip durduk. Ama, gerçekliğin, iyi niyetli de olsa, spekülatif yorumlardan çok daha karmaşık olduğu kanıtlandı. Marks'ın sözünü ettiği, tarihin karşılığını vermesi yasası kaçınılmaz olarak bizi, saçma sapan büyük sözlerimiz için cezalandırıyor.

S.Baruzdin: Ben bu günkü dramatik durumdan ötürü tüm tarihimizi sorumlu tutmazdım. Devrimin ve sosyalist gelişmenin ilk aşamalarında etnik eşitliği sağlamak için çok şey yapılmıştı. Devletimiz, bu eşitliği yasalarla kurumsallaştırarak tüm etnik gruplara eşit eğitim hakkı, çok sayıda toplumsal sorunun çözümü, vb. için eşit haklar tanıyan ilk devletti. Daha da ötesi, Ekim Devrimi'nden bu yana, daha önceki Rus İmparatorluğu'nun yamaçlarında bulunanlar etnik olarak Rus olan bazı bölgelerdeki insanlardan daha iyi koşullara geldiler. Geri kalmış bölgelerin gelişimi için yapılan ana katkı, büyük kaynakların ve çabaların bu bölgelere aktarılmasıydı. Da-

ha sonraki yıllarda onların yararına daha pek çok şey yapıldı. Tersi durumda, ülkemiz hiçbir zaman Nazi istilasından sağ olarak çıkamazdı, savaşın yaralarını saramazdı, dünya çapında gelişmiş bir güç olarak ortaya çıkamazdı. Bunun ötesinde, ne de uzaydaki çalışmalarını yapabilirdi. Bütün bunlar gözardı edemeyeceğimiz elle tutulur başarılardır.

Ancak, bir Rus atasözüyle ifade edecek olursak, koca bir fıçı bal bir kaşık katranla bozuldu. Ne yazık ki, pek çok durumda katranı resmen kaşıkla değil, kepçeyle koyduk. Diğer yandan, yıllarca etnik gruplar arası ilişkileri gerçek anlamda incelemedik çünkü bu konunun artık Sovyetler Birliği'nde bir sorun oluşturmadığına inanıyorduk. Bu ilişkilerin tarihi ve kuramı ile ilgilenirken açık biçimde hatalı davranmıştık. Yalnızca propogandada değil, aynı zamanda kuramsal araştırmalarda da milliyetçi sorunlara gerçek bir marksist yaklaşım, dogmatizm, önyargılı, taraflı bir tavırla dışlanmıştı.

Aslında marksizmde özne alçakgönüllü bir yere sahiptir. Marks'ın ve Engels'in bazı yapıtlarında "iyi" ve "kötü" ülkelere kimi atıflar bulunur: Buralarda yazarlar toplumsal ilişkileri, etnik sorunların yeni bir temelde çözümlenmesi konusundaki perspektiflerin henüz yeterince açık olmadığı bir dönemde inceliyorlardı. Konu, tümüyle işçilerin sömürüden ve toplumsal baskıdan kurtulmalarına ve kapitalist üretim ilişkilerine son verilmesine bağlı olarak görülüyordu. Dolayısıyla, eşitlik ve iyi komşuluk ilkeleri temelinde değişik etnik grupların gelişimi, gelecekteki devrimci dönüşümlerle doğrudan bağıntılı görünüyordu.

Lenin'in bu alandaki katkıları çok daha büyüktü. Öne koyduğu görüşler, tümüyle yeni, sosyalist tarzda bir etnik gelişmenin yolunu açıyordu. Ancak, henüz yapılması gereken çok şey olduğunu da söyledi. En son çalışmalarından biri olan "uluslar" ya da "Özerklik Sorunu" adlı yapıtını ele alalım. Lenin sözlerine, 1920'lerin başında etnik sorunların ele alınmasında kimi çarpıklıklara yol açan olaylara yeterince enerjik biçimde müdahale edemedikleri için Rus işçilerinden özür dileyerek başladı. Ölümünden kısa bir süre önce sekreterinden bu konunun, derinlenmesine incelenmesi gereken ivedi bir sorun olduğuna ilişkin not almasını istedi. Ne yazık ki, Lenin bu konuyu ele alamadan öldü.

V. Gushchin: Sonuç olarak görev, Lenin'in planlarını izleyerek Sovyetler Birliği'ndeki etnik gruplar arası ilişkilerin kapsamlı biçimde incelenmesi ve bu temelde gerçek anlamda leninist ve sosyalist olarak tanımlanabilecek bir politika oluşturmaktı. Ancak, bu, yaşama geçirilemedi. Bugün SSCB Bilimler Akademisi içinde etnik gruplar arası ilişkiler üzerinde uzmanlaşmış olan tek bir araştırma enstitüsü bile bulunmuyor. Bizzat ulus kavramı hâlâ, Stalin döneminde, Stalin tarafından yapılmış olan kuşku götürür kimi incelemelere dayanıyor. Ancak, bu alanda (diğer toplumsal alanlarda olduğu gibi) Stalin ve izleyicileri emir ve buyruklara dayalı bir yönetim politikası takip ettiler.

S.Baruzdin: Etnik gruplar arası ilişkilerdeki pek çok olumsuzluğun kökleri, sosyalist amaçların, düşüncelerin uluslara hizmet etmesi yerine, ulusların sosyalist düşüncelerin yaşama geçirilmesinde birer araç olarak, yani sanki ateş yakmak için kullanılan birer odun parçalarıymış gibi görülmeleriyle ciddi biçimde çarpıtılmasında yatıyor. Stalin, leninci ilkeleri, özellikle de ulusal özerklikle ilgili olanları ihlal etti, ki savaşın

arifesinde ve savaş sırasında bir bütün olarak halkları kendi topraklarından sürerek vahşice ve canice yaptığı davranışlardan burada söz etmiyoruz.

Nikita Kruşçev Stalin'in kişiliğini yüceltmesini açığa çıkaracak kadar cesur olduğu halde çok sayıda etnik sorunun daha da kötüleşmesine neden oldu: Yaptığı başka şeylerin yanı sıra Rus olmayan cumhuriyetlerde Ruslaştırma denilen girişimleri hızlandırdı. Diğer yandan, tek bir Sovyet halkının oluştuğu görüşünü öne sürmekte fazla acele ettik. Bence bu düşünce hâlâ uyruğumuzu tanımlayan politik bir kavram (hepimizin SSCB yurttaşı olmamız anlamında) ve ulaşmaya çalıştığımız bir hedef olarak kabul edilebilir.

İçinde bulunduğumuz günlerde etnik yükselişler, çok uzun süre önce filizlenmeye başlamış olan süreçlerin sonucunda ortaya çıktı ama on yıllar boyunca onlara gereken önem ve dikkat verilmedi. İktidarın merkezileşerek yoğunlaşması ve tüm kararların başkentte alınmasıyla birlikte buyruklara dayalı yönetim burada belirleyici bir rol oynadı. Ancak bu durum yerel parti ve hükümet liderlerini, konuya ilişkin sorumluluklarından ayrık tutmaz. Ne de olsa, bir direktif üç biçimde ele alınabilir: Eğer istenirse, yaratıcılıkla; her harfine uyarak, yerine getirerek; ya da nedensiz bir heveslilik gösterisi yapıp sorunu daha da kötüleştirerek. Uzun yıllar boyu etnik konuların ele alınmasında, çoğu cumhuriyette, gerek toplumsal politika alanında olsun, gerek eğitimde, gerekse kültür ya da diğer ilgili alanlarda, kabul edilemez yöntemlerin kullanıldığını söylemek zorundayım.

Örneğin, görünüşe göre milliyetçi duygulara hizmet etmekte suçlanmak korkusuyla, yerel liderler her yıl halkların kendi dillerinde eğitimleri üzerinde kısıntılar yaptılar. Rus olmayan cumhuriyetlerde çift dillilik çoğu zaman tek dilliliğe indirgendi. Beyaz Rusya'nın başkenti Minsk'te öğrencilerin kendi dillerinde eğitim gördükleri yalnızca bir okul kaldı. Başkırya'nın ya da Çuvaşya'nın pek çok kentinde tek bir büro ya da dükkanda ana dillerinde bir yazı ya da levha göremezsiniz; her şey Rusça'dır, hatta sokakların isimlerini gösteren levhalar bile. Ya da diğer uçtan bir örnek verelim: Kruşçev Kırım'ı Ukrayna'ya bir "hediye" olarak verdikten sonra yarımadada yoğun bir Ukraynalılaştırma kampanyası başladı. Dükkan levhaları, gazeteler, radyo ve televizyon yayınları hep Ukrayna dilinde yazılıp okunuyordu, oysa Ukraynalılar çok uluslu Kırım'da azınlıktalardı.

V.Gushchin: Şimdi Çekoslovakya'da çalışıyorum ve orada da onların kendi etnik sorunları var, ancak kendi ana dillerine karşı ne kadar duyarlı davrandıklarını her zaman hissediyorsunuz; belki de bunun nedeni, tarihleri boyunca Çeklerin ve Slovakların ulusal kimliklerini yaşatabilmek için hep savaşmak zorunda kalmış olmalarıdır. Geçmişin acı deneyimleri onlara değerli bir ders vermiştir: Dil yaşadığı sürece ulus da yaşıyordur. Her ulusun kendi tarihi, kendi gelenekleri ve kendi aklı olduğu kadar, kendi hataları ve yanılgıları vardır.

S.Baruzdin: Sovyetler Birliği'ni oluşturan her cumhuriyette etnik gruplar arası ilişkilerin kötüleşmesinin ardında özgül etmenler yatıyor. Bunlardan bazıları Baltık cumhuriyetleri için geçerlidir, bazıları Orta Asya için, diğerleri Kafkasya için daha başkaları da Volga kıyılarındaki özerk cumhuriyetler için geçerlidir. Tüm etnik sorunlara getirilebilecek evrensel bir çözüm yoktur. Bu konuda duyarlılık, ilgi ve dikkat özellikle gereklidir. Etnik sorunların son derece duyarlı bir konu olduğu ve hal-

kın yaşamının ahlaksal, tinsel ve psikolojik yanlarıyla bağlı olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır.

Nagorni-Karabağ'daki ve Baltık cumhuriyetlerindeki olaylarla ve Kırım Tatarları'na ilişkin sorunla ilgili bazı Batılı raporlar ülkemizdeki etnik gerginliklerin kötüleşmesinin perestroyka'ya karşı belli ölçüde bir direnişi yansıttığını iddia ettiler. Yerel parti ve hükümet liderleri karşısında otoritenin konumuna ilişkin sorular gündeme getirildi. Rus olmayan bölgelerin-politik bedenin sinir sisteminin duyum organları-yeni uyaranlara ilk tepki veren yerler olduğunu ve tepkilerin kimi zaman oldukça keskin olduğunu vurgulamakta yarar var. Dolayısıyla, toplumsal dokunun bütününde gerçekleşmekte olan yeniden yapılanmanın sonucunda ortaya çıkan süreçler buralarda özellikle çalkantılı olmaktadır.

Bu, Rus olmayan cumhuriyetler antiperestroyka'nın birer kaleleri durumuna geldiler demek değildir. Perestroyka'nın karşıtları, hem Rusya'da, hem Rus ulusu içinde, hem de Rus olmayan cumhuriyetlerde vardırlar. Bu cumhuriyetlerde su yüzüne çıkan olumsuz süreçler kendi kendilerine ortaya çıkmadılar. Bunlar tümüyle ikincil süreçler de değildir. Bunlar, tüm ülke çapında tanık olduğumuz durgunluk izlerinin yansımalarıdır.

V.Gushchin: Merkezi otoriteyle yerel yöneticiler arasındaki ilişkiden söz ettiniz ve ben de Leonid Brejnev'in Azerbeycan'a yaptığı geziyi düşündüm. Daha sonra bu gezi "Tufan-öncesi ziyaret" denilerek alaya alınmıştı: Hasat döneminde, yüzbinlerce insanın işyerlerinden ayrılarak gösteriler ve galalar düzenlenmeleri emredilerek iki hafta boyunca süren "yığınsal kutlamalar" yapılmıştı. Ancak, ardından bir fırtına geldi ve kutlamalardan dolayı toplanamamış ürünler sağnak yağmurlar tarafından yok edildi. Sonuçta oluşan zarar miktarı korkunçtu. Ama en kötüsü Brejnev yönetiminin merkez ile Rus olmayan cumhuriyetler arasındaki ilişkilerin bozulmasına ve etnik sorunların kötüleşmesine neden olmasıydı.

S.Baruzdin: Brejnev'in çalışma tarzı Genel Sekreter olmasından çok önce, Kazakistan ve Moldavya'daki görevi sırasında biçimlenmişti. Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Dinmuhammed Kunayev'in görevinden alınmasına neden olan ve daha sonra milliyetçi ayaklanmalara neden olan toplumsal doku üzerinde yaratılan bozuklukların kökleri o bölgede Brejnev'in parti liderliği yaptığı dönemlerde yatıyor. Kazaklara, özellikle de üst düzeydekilere hizmet etmek için çırpınırken parti disiplininden sapmalara ve hatta, bazen kanuna karşı gelen davranışlara gözlerini kapadı.

V.Gushchin: Etnik gerginliklerin kötüleşmesinin ayaklanmaları çekip çeviren kimi suçlu unsurlara atfedilmesi isteği karşısında hayrete düşüyorum. Tanık olduğumuz huzursuzluklar her şeyden önce bizim kendi hatalarımızdan kaynaklanıyor. Önce hatalar gelir ve ancak ondan sonra bunlar üzerine yatırım yapmaya yönelik kötü niyetli çabalar ortaya çıkar.

S.Baruzdin: Bu tür suçlu unsurlar elbette işledikleri suçlardan ötürü cezalandırılmalıdırlar. Ancak, her şeyden önce, hatalardan suçlu bulunan liderler, Azerbaycan'da ve Ermenistan'da yapıldığı gibi, sorumlu tutulmalıdır. Onlar bulundukları yerlerde sorunların onlarca yıl birikmesine izin verdiler. Nagorni - Karabağ Ermenilerini Ermenistan'la birleşmek için şu ya da bu yönden baskıyı sürdürmeye kış-

kırtanlar sıradan memurlar değil, üst düzey görevlilerdi. Bu arada, Azeri liderler, sorunu ortadan kaldırmak için Nagorni-Karabağ Özerk Bölgesi'ndeki nüfus üzerinde Ermenistan'ın etkide bulunmasını önlemeye çalıştı. Bu konudaki duyarlılığın çok artmasında, basının gelişmelere ilişkin yarı-gerçeklerle yetinerek kendisini sınırlamasının küçümsenemeyecek bir rolü oldu. Oysa etnik ilişkiler konusunda gerçeğin bütünü gereklidir[1]

V.Gushchin: Geçici olarak bu cumhuriyetlerde olup bitenleri bir kenara bırakalım ve ülkedeki etnik ilişkiler açısından, tablonun bütününden ne tür dersler çıkarabileceğimizi görmeye çalışalım. Siz nereden başlardınız?

S.Baruzdin: Ben tarihle başlardım. Her etnik sorunun, ta devrim öncesi döneme kadar uzanan kendine özgü oldukça eski bir tarihi var. Ancak bu, daha farklı bir tartışma konusu. Yine de, eğer tarihsel bir yaklaşımın dışına çıkarsak, her şeyden önce toplumsal sorunları incelerdim. Uzun yıllar boyunca insanları ihmal ettik. İnsanların nerede ve nasıl yaşayıp çalıştıkları, ne kadar kazandıkları, boş zaman etkinlikleri olarak ne tür olanaklara sahip oldukları, ne tür bir sağlık hizmetine güvenebilecekleri ya da kültürel değerlerden yararlanabilme olanaklarının ne kadar geniş olduğu ikincil önem taşıyordu. Bizim öncelikle ilgilendiğimiz, sanki kendi içinde bir amaçmış gibi ekonomik üretimdi.

SSCB'de toplumsal alanda çok şeyin başarılmış olduğunu inkar etmiyorum ama yaşamımızı, sosyalizmin en yüksek ilkesi olan toplumsal adaleti kucaklayacak biçimde biçimlendirme doğrultusundaki birincil amacımıza ulaşmayı başaramadık. Toplumsal adalet, her şeyin hepimiz arasında eşit biçimde paylaşılması anlamına gelmiyor. Bu, adalet değil, kaba eşitlikçiliktir. Adalet, çalışmanızın ve kişisel niteliklerinizin gerçekten oldukları gibi görülüp kabul edildiğinin ve kendi değerinizle ilgili kişisel düşüncenizin de geçerli olan toplumsal yararlılık ölçütleriyle uyuştuğunun bilincinde olmanızdır. Başka bir deyişle, tüm etkinlik alanlarında ve toplumsal merdivenin her basamağında temel ilkenin herkesten yeteneğine göre, herkese çalıştığı kadar şaşmaz biçimde uygulandığını hepimiz bilmeli ve bundan emin olmalıyız. Toplumsal adalet budur.

V.Gushchin: Sovyet toplumunda durgunluk yılları döneminde yabancılaşmanın giderek arttığı sık sık söyleniyor: Köylüler topraklarından, sanayi işçileri üretim araçlarından ve vatandaşlar da ülke yönetiminden yabancılaşmışlardı. Eğer bu zinciri biraz daha uzatacak olursanız, bütün bunların kişinin kendi ülkesinden yabancılaşmasına varıp varmadığını sormanız da doğal olacaktır. Mayakovski'nin şu sözlerini hatırlıyoruz: "Sovyet halkının kendilerine özgü gururları vardır: Burjuvaziye tepeden bakarlar". Açıktır ki, şair bir tür ahmakça kendini beğenmişlikten değil, insanların dünyanın ilk sosyalist devletin vatandaşları olduklarının bilincine varmalarıyla ortaya çıkan bir onur duygusundan söz ediyordu.

Devrimden sonra, biz Sovyet vatandaşları bir bütün olarak daha az eğitimliydik, ama devrimin, sosyalizmin amacına güveniyorduk. Şimdi ise bazılarımızın daha farklı bir izlenim yarattıklarını üzülerek söylüyorum. Yurt dışında, hem turist, hem de resmi delegasyon üyeleri olan Sovyet vatandaşlarının dostça olmayan ya da yüklü sorularla karşılaştıklarında huzursuz olduklarını ya da içlerine kapanarak sessiz kaldıklarını çok sık gördüm. İnsanlık ve vatandaşlık onurlarının zedelenmiş olduğunu ve

---

[1] 20 Ocak 1989 tarihinde Nagorni-Karabağ Özerk Bölgesinde geçici olarak özel bir idari komite kuruldu. Komite doğrudan SSCB'nin yüksek yönetim organlarına rapor verirken, Nagorni-Karabağ'ın Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içinde özerk bölge konumu korundu.

ülkelerinin onurunu savunmaktan çekindiklerini görmek olanaklıydı. Bu sözlerime katılıyor musunuz, yoksa abarttığımı mı düşünüyorsunuz?

S.Baruzdin: Hayır, abarttığınızı düşünmüyorum. Ben çok yolculuk yaptım, 70'in üzerinde ülkeyi ziyaret ettim ve bu tür olaylarla ben de karşılaştım. Bu, ülkemizin değerlerine ve ulusal geleneklerimize karşı gösterilen kimi düşüncesiz ve duyarsız davranışlardan da gözleniyor. Kendi tarihsel ve kültürel mirasımıza ne kadar büyük bir ölçekte hor davrandığımızı, doğal ve mineral kaynaklarımızı nasıl harcadığımızı ya da kendine özgü tarihi olan bir uluslar ailesine ait olma duygumuzu nasıl yok ettiğimizi hatırlamak yeterlidir.

Ama, eğer toplumumuzu bürokratik fazlalıklardan arındırabilir ve buyruklara dayalı yönetim yöntemlerinden kurtulabilirsek, eğer yaptığımız her şeyin gerçekten de insanlarımızın yararı için olduğunu kanıtlayabilirsek, bunun kesin olarak onurumuzu ve sosyalist ülkemize karşı duyduğumuz vatandaşlık gururumuzu yeniden yükselteceğine eminim. Bu tür değişimler daha şimdiden ortaya çıkmıştır.

V.Gushchin: Bir Sovyet şairin bir zamanlar dediği gibi, "tüm insanlığı sevmek kolaydır. Ama asıl komşunu sevmeye çalış." Sanıyorum bu, oldukça gündemde olan bir görüş.

S.Baruzdin: Gerçekten de, uzun yıllar boyu enternasyonalizm kavramını bayraktaki herhangi bir belgi olarak ele aldık. Ama, yalnızca gösteriş için yapılmış bir bayrak kısa sürede güneşten, rüzgardan ve yağmurdan etkilenip çürümeye başlıyor. Çok uluslu devletimizin ilk yıllarında çoşku dolu bir anlam taşıyan enternasyonalizm belgisi, daha sonra belirsiz ve soyut bir kavram durumuna dönüştü. Sanıyorum, 1920'lerde, bir zamanlar Çarlık Rusya'sının çeperleri olan yerlerde, ekonomik ve toplumsal gelişme için gerçek bir savaş verirken, Rus halkı kelimenin en gerçek anlamında bir enternasyonalizm ortaya koydu.

Ancak daha sonra, daha farklı eğilimlerin ortaya çıkmağa başladığı bir dönem geldi ve sanıyorum bunun da açıkça tartışılması gerekir. Daha önceleri Ruslar, özverili nedenlerden ötürü, Rus olmayan bölgelere yerleşirlerdi. Daha sonra maddi çıkarlar itici bir güç olarak ortaya çıkmaya başladı. Evet, herkes daha iyi ücret istemelidir. Ancak, Rus olmayan cumhuriyetlerde, Rusların maddi başarıyı her şeyin üstünde tutan insanlar olarak görülmediklerini anlayamadık. Devrimin hemen başlarında gelenlerle, 1940'lar da, 1950'lerde ve 1960'larda gelenler arasındaki farkların hemen farkedilmesinin nedeni buydu. Bu karşılaştırma, bu ikinci gruptakilerin lehine sonuçlanmıyordu.

Etnik gruplar arası ilişkilerde derin toplumsal, politik ve kültürel süreçler önemli bir rol oynuyor. Ancak bu süreçler aynı zamanda bireylerin davranışlarına da yansıyor. Bu arada, biz çoğu zaman bu gerçeği gözden kaçırarak bir birey tarafından işlenen bir suçun büyük bir zarar getirebileceğini unutuyoruz. Size bir öykü anlatacağım. Savaştan önce iki beyaz kuğu ile iki siyah kuğu Tallinn'in şehir parkında yaşıyorlarmış. Nazi işgali döneminde gölde yüzerlermiş ve kimse onlara dokunmazmış. Ama Tallinn kurtarıldıktan sonra sarhoş bir Rus kuşları öldürmüş. Dolayısıyla bugün Estonya'da kin dolu bir tutumla karşı karşıya olduğum hissine kapıldığım zaman şaşırmıyorum. O kuğuları ben öldürmedim ama benim soydaşlarım öldür-

dü. Etnik gruplar arası ilişkiler o kadar duyarlı ki, küçücük bir şey onları etkileyebiliyor.

Enternasyonalizm düşüncesi kendi içinde soyut değildir. Enternasyonalizm, insanlığın kolektifliği içinde ulusal etmenlerin ve ulusal kimliklerin organik bir bileşimini ifade eder. Yalnızca kayıtsız insanlar enternasyonalizmi bir soyutlama olarak ele alırlar. Enternasyonalizm tüm ulusların kendi özgün kimliklerini korumalarını gerektirir. Tüm ulusların ve tüm insanların eşit biçimde güvenilir, özverili ve cesur olmalarını gerektirir, çünkü enternasyonalizm gerçekten cesur insanlara özgü bir niteliktir. Bir enternasyonalist olmak için kişinin kişisel çıkarlarını bir tarafa bırakması gerekir ve bu da cesaret gerektirir. Eğer, etnik kökeni ne olursa olsun başkaları için daha iyi bir yaşam isterseniz o zaman enternasyonalistsiniz demektir.

V.Gushchin: Nazizmin yenilgiye uğratıldığı yıl Komünist Parti'ye katılmış bir kişi olarak, partimizin etnik gruplar arası ilişkiler sorununa yaklaşımında en önemli unsurun ne olduğunu düşünüyorsunuz?

S.Baruzdin: Birincisi, varolan sorunların üzerindeki sessizliği partinin önderliğinde kırdık. Yıllar ve on yıllar boyunca birikmiş şeylerin bir gecede düzeltilmesi beklenemez. Parti durumu tüm gerçekliğiyle görmeye çalıştı. Şimdi glasnost etnik gruplar arası ilişkiler için de geçerlidir. Bunun belirli her konuya olumlu çözümler bulunması için elzem olduğuna eminim.

İkincisi, etnik sorunların üstesinden gelmek için gösterdiğimiz çabalarda bilimden yararlanmalıyız. Genel bir kurama ve ciddi araştırma sonuçlarını yaşama geçirebilmek için somut işe gereksinimimiz var.

Üçüncüsü ve en önemlisi, parti geçmişe artık dönülmeyeceğini somut olarak kanıtlayarak insanlar içindeki saygınlığını yeniden kazanıyor. İnsanlar, partinin toplumsal yenilenmeyi, sosyalizmin saygınlığını yeniden kazanıncaya dek sürdüreceğini görüyor.

V.Gushchin: Yaşanmakta olan gelişmeler bize sürekli olarak her olaydan, hatta trajik olaylardan bile gereken sonuçları çıkarabilmemiz gerektiğini gösteriyor. Ne yazık ki, bu dersi çok yavaş öğreniyoruz. Yine de, Ermenistan felaketi ülke içinde ve dışında milyonlarca insanı düşündürdü.

Bir örnek vereyim: CBS Televizyonunun Aralık 1988 ortalarında Ermenistan'daki depremi nasıl yayınladığını anlatayım: CBS, Ermenistan'dan gelen görüntülerin, yalnızca bir insanlık trajedisini değil aynı zamanda insan ilişkilerindeki yeni bir ruhu da yansıttığını söyledi. Denver'li doktorlar ve Washington D.C.'nin banliyölerinden itfayeciler, Ermenistan'a gitmek için yola çıktılar. Maryland'daki bir inşaat işçisi Ermenistan için prefabrik evler satın alabilmek amacıyla para topluyor. Tüm bu Amerikalılar "kötü kızıllar"a yardım ediyorlar. "Biz değiştik", dedi CBS. Onlar değiştiği için Batı'da değişti. 1948'de, Stalin döneminde Aşhabad'da 100 binin üzerinde insanın ölümüne yol açan deprem gizli tutulmuştu. 1986'da bile Sovyetler Çernobil felaketi ile ilgili bilgileri ilk birkaç gün boyunca gizli tuttu. Bu kez ise her şey bambaşkaydı. Acılarını bize gösterdiler ve paylaşmamıza izin verdiler. Geçmişte yalnızca tankları değil, gizlilikleri karşısında da kendimizi tehdit altında hissediyorduk. Şimdi onlar gizlilikten vazgeçtikleri için, bizim tehdit altında olma duygu-

muz da kayboluyor. Gorbaçov, New York'da, insanlığa sorunları birlikte çözme çağrısında bulundu ve şimdi bunu gerçekleştirmenin zamanı gelmiştir. Barış, bir gecede Ermenistan'daki yıkıntılar arasından doğmayacaktır. Ama onların acılarını gözledik ve onların yardım çağrılarına yanıt vermeye çalıştık. Bundan sonra, hiçbir karanlık güç bizleri bölemez.

Kısa bir süre öncesine kadar "düşmanlarımız" olarak gördüklerimizin tepkileri buydu. Peki bunlardan bizim çıkarmamız gereken sonuçlar nelerdir?

S.Baruzdin: Kişisel olarak hiçbir zaman diğer ülkelerde, hatta kapitalist ülkelerde yaşayanları "düşmanlar" olarak görmediğim halde "düşmanlarımız" haklılar. Amerika Birleşik Devletleri'ni ilk olarak 1961 yılında ziyaret ettim ve "Amerika: Uzak ve Yakın" başlıklı bir dizi makale yazdım. Bu dizi **Literaturnaya Gazeta**'da yayınlandı. Amerika'ya ve Amerikalılara gerçekten de tarafsız bir yaklaşım sergiliyordu. Ama, bütün yazdıklarımı Sovetskaya Rossiya Yayıncılarına götürdüğümde, bana, "Amerika bize nasıl yakın olabilir?" dediler. Kitabı yayınladılar ama şu saçma başlık altında yayınladılar: "Birleşik Devletlere Bir Gezi". Bugün böyle bir şey olanaksızdır.

.Tanrıya şükür ki, basınımız diğer uluslara yönelik önyargılı tutumlardan kurtulmaya başladı. Ancak, bazan da diğer aşırı uca giderek Batı'da olumsuz olan bir şey görmeyi reddedip tümüyle olumlu olan şeyler üzerine yoğunlaşıyorlar ve tüm eleştirel yaklaşımlarını da ülke içi sorunlara yöneltiyorlar. Bunu bazan hiç de uygun olmayan ve hatta sorumsuzca yaptığımızı söyleyebilirim. Eleştirilerimiz çok keskin, ama sanki bütün işimiz kendimize ve dünyaya ne kadar kötü olduğumuzu ispat etmekmiş gibi, bu eleştirilerden somut sonuçlar çıkarmaktan ve elle tutulur değişiklikler için çalışmaktan uzak duruyoruz.

Şimdi de, Ermenistan felaketinden ve tartışmakta olduğumuz tüm sorunlardan çıkarmamız gereken derslerden söz edelim. Bugünlerde milliyetler arası ilişkiler üzerine pek çok tartışma yapılıyor ve ben de sık sık bunlarda yer alıyorum. Sık sık şu görüşün ifade edildiğini duyuyorum: "Bu alanda yapılabilecek tüm olumsuzlukları yapmış görünüyoruz, peki ama şimdi durumda iyiye doğru bir dönüşü nasıl gerçekleştirebiliriz?" Bu, daha çok kuramsal çalışmaların alanına girse de, somut bir önerim olacak. Biz marksistler her zaman özgürlüğün zorunluluğun kabulü olduğunu, *zorunluluğun* üzerine basa basa söyledik. Bunun etnik gruplar arası ilişkiler de içinde olmak üzere, tüm politikalarımız üzerinde etkisi oldu. Birbirimize ve Sovyet halkına her zaman birlikte yaşamamız gerektiğini söyledik. Ancak, zorunluluğun *kabul edilmesi* gerektiğini ve bu kabulün gerçekleşmesi için çalışmamız gerektiğini unuttuk. Bu unsuru hatırlamamızın ve buna uygun olarak davranmaya başlamamızın zamanı gelmiştir. Ancak, bu pratik bir sorundur ve SBKP Merkez Komitesi'nin yaz aylarında yapılacak olan ve etnik gruplar arası ilişkiler konusuna adanacak olan plenumunda tartışılacaktır.